

**Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna
we Wrocławiu**

**STAN BEZPIECZEŃSTWA SANITARNEGO
WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO
w 2014 r.**

WROCLAW 2015

SPIS TREŚCI:

1	WPROWADZENIE	7
2	ANALIZA ZAGROŻEŃ EPIDEMIOLOGICZNYCH	8
2.1	CHOROBY SZERZĄCE SIĘ DROGĄ PŁCIOWĄ	8
2.2	RÓŻYCZKA	9
2.3	KRZTUSIEC	9
2.4	NAGMINNE ZAPALENIE PRZYUSZNIC	9
2.5	WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY TYPU A, B i C	10
2.6	BAKTERYJNE ZATRUCIA POKARMOWE	12
2.7	GRUŹLICA	12
2.8	CHOROBA MENINGOKOKOWA	13
2.9	BORELIOZA	13
2.10	GRYPA I PODEJRZENIA ZACHOROWAŃ NA GRYPĘ	14
2.11	SZCZEPIENIA	14
2.12	OGNISKA EPIDEMICZNE W SZPITALACH	15
3	OCENA ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI	16
3.1	WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 10 001 – 100 000 M ³ /DOBĘ	16
3.2	WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 1 001 – 10 000 M ³ /DOBĘ	17
3.3	WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 101 – 1 000 M ³ /DOBĘ	17
3.4	WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI < 100 M ³ /DOBĘ	17
3.5	PRYZNANE ODSTĘPSTWA DLA WODY PRZEZNACZONEJ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI	19
3.6	INNE PODMIOTY ZAOPATRUJĄCE W WODĘ	20
3.7	INFORMACJE NT. ZWODOCIĄGOWANIA MIEJSCOWOŚCI NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO	20
3.8	OCENA JAKOŚCI WODY UJMOWANEJ DO CELÓW WODOCIĄGOWYCH	21

3.9	POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE ZWIĄZANE Z NADZOREM NAD JAKOŚCIĄ WODY	22
3.10	OCENA JAKOŚCI WODY W KĄPIELISKACH I MIEJSCACH WYKORZYSTYWANYCH DO KĄPIELI	22
4	POMIARY NATEŻENIA HAŁASU WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ	23
5	OCENA ZANIECZYSZCZENIA CHEMICZNEGO POWIETRZA WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ	23
6	STAN SANITARNY MIAST I TERENÓW WIEJSKICH	23
6.1	MIASTA	23
6.2	TERENY WIEJSKIE	24
6.3	TERENY REKREACYJNE	24
6.4	PŁYWALNIE KRYTE	25
6.5	PŁYWALNIE ODKRYTE	25
6.6	PŁYWALNIE MIESZANE (KRYTO-ODKRYTE)	25
6.7	PARKI WODNE	26
6.8	KĄPIELISKA	26
6.9	MIEJSCA WYKORZYSTYWANE DO KĄPIELI	26
6.10	DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ	28
6.11	INNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE POMOCY SPOŁECZNEJ	28
6.12	PLACÓWKI ZAPEWNIAJĄCE CAŁODOBOWĄ OPIEKĘ	28
6.13	NOCLEGOWNIE	29
6.14	HOTELE, MOTELE I PENSJONATY	29
6.14.1	Hotele	29
6.14.2	Motele	30
6.14.3	Pensjonaty	30
6.15	DOMY WYCIECZKOWE	30
6.16	KEMPINGI	31
6.17	SCHRONISKA I POLA BIWAKOWE	31
6.18	INNE OBIEKTY, W KTÓRYCH ŚWIADCZONE SĄ USŁUGI HOTELARSKIE	31

6.19	ZAKŁADY FRYZJERSKIE	32
6.20	ZAKŁADY KOSMETYCZNE	32
6.21	ZAKŁADY TATUAŻU	33
6.22	ZAKŁADY ODNOWY BIOLOGICZNEJ	33
6.23	ZAKŁADY, W KTÓRYCH ŚWIADCZONE SĄ ŁĄCZNIE USŁUGI UPIĘKSZAJĄCE CIAŁO	33
6.24	USTĘPY PUBLICZNE	33
6.25	CMENTARZE, DOMY PRZEDPOGRZEBOWE, EKSHUMACJE	34
7	PODMIOTY LECZNICZE	35
7.1	SZPITALE	35
7.2	SZPITALE UZDROWISKOWE	35
7.3	SANATORIA I PREWENTORIA	36
7.4	PRZYCHODNIE, OŚRODKI, PORADNIE, AMBULATORIA	36
7.5	STACJE DIALIZ	36
7.6	PRAKTYKI LEKARSKIE, PRAKTYKI PIEŁĘGNIAREK I POŁOŻNYCH	37
7.7	ZAKŁADY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE I PIEŁĘGNACYJNO-OPIEKUŃCZE	38
7.8	HOSPICJA	38
8	STAN SANITARNY OBIEKTÓW I ŚRODKÓW TRANSPORTU	38
8.1	PRZEJŚCIA GRANICZNE	38
8.2	DWORCE I STACJE KOLEJOWE	39
8.3	DWORCE AUTOBUSOWE	39
8.4	WIATY PRZYSTANKOWE	39
8.5	PORTY LOTNICZE	39
8.6	PRYZYSTANIE	40
8.7	ŚRODKI TRANSPORTU PASAŻERSKIEGO	40
9	OCHRONA PRZED PROMIENIOWNIEM JONIZUJĄCYM I NIJONIZUJĄCYM	41

9.1	PRACOWNIE RENTGENOWSKIE _____	41
9.2	ŹRÓDŁA PROMIENIOTWÓRCZE IZOTOPOWE _____	41
9.3	PLACÓWKI POMIARÓW SKAŻEŃ PROMIENIOTWÓRCZYCH _____	41
9.4	PROMIENIOWANIE NIJONIZUJĄCE ELEKTROMAGNETYCZNE _____	41
10	OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRODUKCJI, OBROTU I MAGAZYNOWANIA ŻYWNOŚCI ORAZ ŻYWIENIA ZBIOROWEGO _____	42
10.1	ZAKŁADY PRODUKCJI ŻYWNOŚCI _____	44
10.2	WYTWÓRNIE LODÓW _____	44
10.3	PIEKARNIE _____	44
10.4	CIASTKARNIE _____	45
10.5	WYTWÓRNIE NAPOJÓW BEZALKOHOŁOWYCH I ROZLEWNIE PIWA _____	46
10.6	ZAKŁADY GARMAŻERYJNE _____	46
10.7	WYTWÓRNIE NATURALNYCH WÓD MINERALNYCH, NATURALNYCH WÓD ŹRÓDLANYCH I STOŁOWYCH _____	47
10.8	SKLEPY SPOŻYWCZE _____	47
10.9	MAGAZYNY HURTOWE _____	48
10.10	OBIEKTY ŻYWIENIA ZBIOROWEGO _____	49
10.10.1	Zakłady żywienia zbiorowego otwartego _____	49
10.10.2	Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego _____	50
10.10.3	Stołówki pracownicze _____	51
10.10.4	Bufety przy zakładach pracy _____	51
10.10.5	Stołówki w domach wczasowych _____	51
10.10.6	Bloki żywienia w szpitalach _____	52
10.10.7	Kuchnie niemowlęce _____	52
10.10.8	Bloki żywienia w sanatoriach i prewentoriach _____	53
10.10.9	Bloki żywienia w domach opieki społecznej _____	53
10.10.10	Stołówki w żłobkach i domach małego dziecka _____	54
10.10.11	Stołówki szkolne _____	54
10.10.12	Stołówki w bursach i internatach _____	55
10.10.13	Stołówki na koloniach, półkoloniach, obozach, zimowiskach _____	55
10.10.14	Stołówki w przedszkolach _____	56
10.10.15	Stołówki w domach dziecka i młodzieży _____	56
10.10.16	Stołówki studenckie _____	56
10.10.17	Stołówki w zakładach specjalnych i wychowawczych _____	57
10.10.18	Zakłady usług cateringowych _____	57
10.10.19	Inne zakłady żywienia _____	57
11	ZAGROŻENIE ŚRODOWISKA PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM CHOROÓB ZAWODOWYCH _____	58
11.1	OCENA ŚRODOWISKA PRACY _____	58

11.2	CHEMIKALIA – WPROWADZANIE DO OBROTU I STOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ _____	59
11.3	OCENA NARAŻENIA ZAWODOWEGO _____	59
11.4	CHOROBY ZAWODOWE _____	63
11.5	ŚRODKI ZASTĘPCZE _____	65
12	ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY _____	67
13	STAN SANITARNY ZAKŁADÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA _____	68
13.1	SZKOŁY PODSTAWOWE, GIMNAZJA I SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE __	68
13.2	OCENA WARUNKÓW POBYTU DZIECI I MŁODZIEŻY W PLACÓWKACH NAUCZANIA I WYCHOWANIA _____	70
13.3	NADZÓR NAD SUBSTANCJAMI CHEMICZNYMI W SZKOŁACH _____	72
13.4	ŻŁOBKI PRZEDSZKOŁA PLACÓWKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO	72
13.5	DOMY DZIECKA _____	73
13.6	INTERNATY I BURS Y ZAKŁADY Z POBYTEM CAŁODOBOWYM ORAZ Z POBYTEM DZIENN YM I CAŁODOBOWYM _____	73
13.7	SZKOŁY WYŻSZE _____	74
13.8	WYPOCZYNEK I REKREACJA _____	74
14	WYCHOWANIE ZDROWOTNE I PROMOCJA ZDROWIA _____	74
15	DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNO – REPRESYJNA _____	80
16	WNIOSKI _____	80

1 WPROWADZENIE

Zgodnie z delegacją zawartą w art. 12a ust. 3 ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1263, z późn. zm.), Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu przedstawia ocenę stanu sanitarnego województwa dolnośląskiego w 2014 r.

Zgodnie z kompetencjami i zadaniami określonymi w wymienionej wyżej ustawie, a także w innych aktach prawnych organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego prowadziły w 2014 r. wszechstronne działania w celu zapewnienia i zwiększenia bezpieczeństwa zdrowotnego ludności, w szczególności poprzez sprawowanie nadzoru nad warunkami higieny środowiska, higieny pracy w zakładach pracy, higieny radiacyjnej, higieny procesów nauczania i wychowania, higieny wypoczynku i rekreacji, zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku, higieniczno-sanitarnymi, jakie powinien spełniać personel medyczny, sprzęt oraz pomieszczenia, w których są udzielane świadczenia zdrowotne – w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed niekorzystnym wpływem szkodliwości i uciążliwości środowiskowych, zapobiegania powstawaniu chorób, w tym chorób zakaźnych i zawodowych.

W ramach prowadzonego nadzoru sanitarnego wykonywane są badania laboratoryjne, w większości przez laboratorium Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej we Wrocławiu oraz laboratoria 16 Powiatowych Stacji Sanitarno - Epidemiologicznych na terenie woj. dolnośląskiego, wykonujących badania także na potrzeby Stacji bez laboratoriów. Jedynie niektóre specjalistyczne badania wykonywane były przez laboratoria Państwowej Inspekcji Sanitarnej spoza terenu województwa, zgodnie z wytycznymi Głównego Inspektora Sanitarnego. Laboratoria wyposażone są sukcesywnie w nowoczesną aparaturę i zestawy komputerowe, co umożliwia dostosowanie bazy laboratoryjnej do zwiększonych wymagań, zarówno co do zakresu badań, jak i ich wiarygodności. Badania wykonywane są w oparciu o wdrożony i stale doskonalony, pod względem skuteczności, system zarządzania, zgodny z wymaganiami normy PN-EN ISO/ICE17025 „Ogólne wymagania dotyczące kompetencji laboratoriów badawczych i wzorcujących”. Umożliwiają one skuteczniejsze identyfikowanie zagrożeń sanitarnych i tym samym umożliwiają podjęcie właściwych działań zwiększając bezpieczeństwo sanitarne województwa.

Podobnie jak w latach ubiegłych, Państwowa Inspekcja Sanitarna województwa dolnośląskiego realizowała liczne programy edukacyjne mające na celu propagowanie zdrowego stylu życia i poprawę zdrowia społeczeństwa.

Przedkładana ocena stanu sanitarnego województwa dolnośląskiego oparta jest na wynikach kontroli obiektów i wynikach badań laboratoryjnych dokonanych przez Wojewódzką Stację Sanitarno-Epidemiologiczną we Wrocławiu i 26 powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych na terenie województwa dolnośląskiego.

2 ANALIZA ZAGROŻEŃ EPIDEMIOLOGICZNYCH**ZAKAŻENIA HIV I AIDS**

Zakażenia HIV:

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku odnotowano spadek liczby zakażeń HIV.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	124	4,26
2013	155	5,31

Polska:

Na terytorium kraju zarejestrowano nieznaczny spadek liczby zakażeń HIV.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	1 151	2,99
2013	1 159	3,01

Zachorowania na AIDS:

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku zarejestrowano ponad 2 – krotny spadek liczby zachorowań na AIDS.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	23	0,79
2013	49	1,68

Polska:

W Polsce w 2014 roku zarejestrowano spadek liczby zachorowań na AIDS.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	154	0,40
2013	191	0,50

2.1 CHOROBY SZERZĄCE SIĘ DROGĄ PŁCIOWĄ

Jednostka chorobowa	rok 2013	rok 2014
Kiła	53	51
Podejrzenia zachorowania na kiłę	10	2
Rzeżączka	13	14
Podejrzenia zachorowania na rzeżączkę	3	2
Chlamydiozy – przenoszone drogą płciową	78	5

W 2014 roku zgłoszono na terenie województwa dolnośląskiego 51 przypadków zachorowań na kiłę - wsp. zap. 1,75/100 tys., 14 przypadków zachorowań na rzeżączkę - wsp. zap. 0,48/100 tys., 5 zachorowań na choroby wywołane przez Chlamydie - przenoszone drogą płciową - wsp. zap. 0,17/100 tys.

2.2 RÓŻYCZKA

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku odnotowano ponad 2 – krotny spadek liczby zachorowań na różyczkę.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	234	8,05
2013	526	18,04

Polska:

W skali ogólnokrajowej zarejestrowano ponad 6 – krotny spadek zachorowań na różyczkę.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	5 899	15,32
2013	38 546	100,11

2.3 KRZTUSIEC

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku odnotowano nieznaczny spadek liczby zachorowań na krztusiec.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	96	3,30
2013	98	3,41

Polska:

W skali kraju zarejestrowano nieznaczny spadek zachorowań na krztusiec.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	2 098	5,45
2013	2 183	5,67

2.4 NAGMINNE ZAPALENIE PRZYUSZNIC

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku nastąpił nieznaczny wzrost liczby zachorowań na świnkę.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	131	4,50
2013	129	4,42

Polska:

Na obszarze kraju zarejestrowano spadek zachorowań na świnkę.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	2 098	5,45
2013	2 183	5,67

2.5 WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY TYPU A, B i C

WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY TYPU A

W 2014 roku na terenie województwa dolnośląskiego zarejestrowano 2 zachorowania na wirusowe zapalenie wątroby typu A u osób nie szczepionych, w tym 1 przypadek zaimportowany w Turcji. Od wielu lat notowane były pojedyncze przypadki zachorowań. Zarejestrowano po raz pierwszy w Polsce przypadek wirusowego zapalenia wątroby typu E u pacjenta często podróżującego do krajów Europy Zachodniej, Indii oraz Stanów Zjednoczonych.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	2	0,07
2013	6	0,24

W Polsce zarejestrowano wyraźny wzrost zachorowań na WZW typ A.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	76	0,20
2013	48	0,12

WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY TYPU B

W województwie dolnośląskim w roku 2014 zaobserwowano wzrost zachorowań, który jest związany z wykazywaniem przypadków WZW typ B z godnie z kryteriami zawartymi w definicji przypadków chorób zakaźnych na potrzeby nadzoru epidemiologicznego, zmodyfikowanej w 2014 roku, opracowanej przez NIZP – PZH (wersja z dnia 3 stycznia 2014 roku). Wzrost ten związany jest w związku ze zmianą trybu i zasad rejestracji przypadków WZW typu B.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	220	7,56
2013	84	2,88

Z ogólnej liczby zachorowań na WZW B postać ostrą rozpoznano u 5 chorych, a przewlekłą u 215 chorych. Wśród zachorowań o ostrym przebiegu 3 osoby podają w wywiadach epidemiologicznych kontakt z jednostkami systemu ochrony zdrowia. Pozostałe osoby wskazały w wywiadach epidemiologicznych możliwość zakażeń w zakładach kosmetycznych, pracowniach tatuażu oraz poprzez ryzykowne kontakty seksualne.

Odnosnie WZW typu B w roku 2014 w Polsce zaobserwowano podobną sytuację epidemiologiczną jak na terenie naszego województwa - wzrost liczby zgłoszeń zachorowań.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	2740	7,12
2013	1541	4,00

WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY TYPU C

Wszystkie przypadki wirusowego zapalenia wątroby typu C były kwalifikowane w roku 2014 równocześnie w oparciu o dwie „Definicje przypadków chorób zakaźnych na potrzeby nadzoru epidemiologicznego” - z roku 2014 i 2005.

Zachorowania na WZW typu C zarejestrowane w Polsce w roku 2014:

Wg definicji przypadku z roku	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	3550	9,22
2005	3078	7,99

Na terenie woj. dolnośląskiego zarejestrowano w 2014 roku :

Wg definicji przypadku z roku	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	354	12,16
2005	300	10,3

Zachorowania zarejestrowane w Polsce w 2013 roku:

Wg definicji przypadku z roku	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2009/2014	2644	6,87
2005	2706	7,03

Na terenie woj. dolnośląskiego zarejestrowano w 2013 roku:

Wg definicji przypadku z roku	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2009/2014	268	9,11
2005	255	8,70

W roku 2014 zarejestrowano obszarze województwa dolnośląskiego 1 zachorowanie na WZW typu B + C (zakażenie mieszane). Wg przeprowadzonych wywiadów epidemiologicznych zarejestrowano: 510 zachorowań (zapadalność - 17,4/100.tys.). Jedno zachorowanie o ostrym przebiegu, pozostałe 509 – postać przewlekła. W przypadku ostrego zachorowania na WZW typu C u 85- letniej pacjentki podającej w wywiadzie epidemiologicznym wielokrotne leczenie szpitalne i wieloletnie leczenie ambulatoryjne – nie ustalono źródła zakażenia.

2.6 BAKTERYJNE ZATRUCIA POKARMOWE

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku zarejestrowano wzrost zachorowań bakteryjnych zatruc pokarmowych.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	514	17,67
2013	451	15,47

Od wielu lat dominującym czynnikiem etiologicznym pozostają pałeczki z rodzaju *Salmonella* – stanowiły one 69,45 % (357 zachorowań) wszystkich bakteryjnych zatruc pokarmowych.

Polska:

W Polsce odnotowano spadek zachorowań bakteryjnych zatruc pokarmowych.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	9911	25,74
2013	9029	23,43

2.7 GRUŻLICA

Sytuacja epidemiologiczna gruźlicy w województwie dolnośląskim i Polsce w latach 2009 - 2013 oraz pierwszych trzech kwartałach roku 2014.

Lata	Liczba zachorowań		Współczynnik zapadalności /100 tys.		Miejsce w rankingu województw
	woj. dolnośląskie	Polska	woj. dolnośląskie	Polska	
2009	652	8236	22,7	21,6	11
2010	582	7509	20,2	19,7	12
2011	742	8478	25,8	22,2	12
2012	594	7542	20,4	19,6	12
2013	659	7250	22,6	18,8	12

Nowe zachorowania (gruźlica płuc i pozapłucna) I, II i III kwartały 2014 r.:

Polska	gruźlica płuc		gruźlica p/płucna		RAZEM
	Bk (+)	Bk (-)	Bk (+)	Bk (-)	
I kw. 2014 r	91	28	1	2	122
II kw. 2014 r	78	22	5	5	110
III kw. 2014 r	95	19	1	3	118
*IV kw. 2014 r	<i>Dane w weryfikacji Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie</i>				

Nowe zachorowania na gruźlicę w I, II i III kwartale 2014 r.: ogółem, oraz dzieci, młodzież i gruźlica Bk(+):

Województwo dolnośląskie	Ogółem zarejestrowani	Dzieci (0-14)	Młodzież (15-19)	Gruźlica Bk (+)
I kw. 2014 r	122	1	0	92
II kw. 2014 r	110	1	0	83
III kw. 2014 r	118	0	1	96
*IV kw. 2014 r	<i>Dane w weryfikacji Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie</i>			

*Zweryfikowane dane Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie za IV kw. 2014 r jeszcze nie wpłynęły do WSSE we Wrocławiu.

2.8 CHOROBA MENINGOKOKOWA

Województwo dolnośląskie:

W 2014 roku odnotowano 2 – krotny spadek zachorowań na chorobę meningokokową.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	11	0,38
2013	22	0,75

Polska:

W skali kraju również zarejestrowano spadek zachorowań na chorobę meningokokową.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	187	0,49
2013	251	0,65

Dominującymi typami serologicznymi w województwie dolnośląskim w roku 2014, podobnie jak w latach poprzednich, była *Neisseria meningitidis* z grupy serologicznej B i C.

2.9 BORELIOZA

Na terenie województwa dolnośląskiego zanotowano w 2014 roku niewielki spadek zachorowań na chorobę z Lyme (borelioza), to jest o 67 przypadków mniej niż w roku 2013. Na uwagę zasługuje fakt, że oprócz charakterystycznej wczesnej lub późnej fazy boreliozy, rumienia lub boreliozy układu kostno-stawowego coraz częściej jest rozpoznawana neuroborelioza z limfocytarnym zapaleniem opon mózgowo – rdzeniowych oraz zapaleniem i porażeniem nerwów czaszkowych.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności/100 tys.
2014	519	17,83
2013	586	20,13

W Polsce zarejestrowano wzrost zachorowań - o 1106 przypadków więcej niż w roku ubiegłym.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności/100 tys.
2014	13866	36,01
2013	12760	33,14

2.10 GRYPY I PODEJRZENIA ZACHOROWAŃ NA GRYPĘ

Zachorowania i podejrzenia zachorowań na grypę

W województwie dolnośląskim w roku 2014 zarejestrowano wzrost zachorowań i podejrzeń zachorowań na grypę - o 27090 przypadków więcej niż w 2013 roku.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności /100 tys.
2014	171949	5895,6
2013	144859	4966,7

W 2014 roku laboratoryjnie potwierdzono 30 zachorowań na grypę.

W skali kraju zarejestrowano spadek liczby zachorowań i podejrzeń zachorowań na grypę.

Lata	Liczba zachorowań	Współczynnik zapadalności/100 tys.
2014	3 134 408	8 140,81
2013	3 164 405	8 218,72

2.11 SZCZEPIENIA

Na obszarze województwa dolnośląskiego działa 766 punktów szczepień, z tego:

- 394 w strukturze niepublicznych podmiotów leczniczych;
- 208 w SP ZOZ;
- 164 innych: w oddziałach noworodkowych i gabinetach zabiegowych, w których wykonywane są szczepienia p/ciążności, p/ WZW typu B, p/ grypie.

W roku 2014 obowiązkowymi szczepieniami ochronnymi objęto 512989 dzieci i młodzieży do 19-go roku życia. W roku 2014 nie stwierdzono pogorszenia wykonawstwa szczepień ochronnych. Wszystkie noworodki urodzone w 2014 roku, które nie miały przeciwwskazań do szczepień, zostały zaszczepione przeciwko gruźlicy. Na 25135 noworodków nie zaszczepiono 127 z powodu przeciwwskazań, co stanowi 0,5 % nieudopornionych w stosunku do liczby urodzeń. Podobna sytuacja dotyczy szczepień przeciwko błonicy, tężcowi, krztuścowi, *poliomyelitis* i *Haemophilus influenzae typu b*. Rocznik 2013 uodporniony jest w 99,1%.

Wykonawstwo szczepień obowiązkowych w woj. dolnośląskim w roku 2014		
Rodzaj szczepień	Osoby objęte szczepieniami	Wykonanie szczepień (%)
p/odrze, śwince i różyczce	dzieci w 13-14 miesiącu życia	79,8
	dzieci w trzecim roku życia	97,7
	dzieci w 6 roku życia	99,5
p/wzw typu B	dzieci do 5-go roku życia	99,5
	uczniów szkół medycznych	98,4
	pracownicy ochrony zdrowia	99,4

Szczepienia zalecane		
Rodzaj szczepień	Liczba osób zaszczepionych	w tym do lat 19:
p/wzw typu A	2766	557
p/odkleszczowemu zapaleniu mózgu	2033	1046
p/żółtej gorączce	880	36
p/durowi brzuszному	1453	57
p/ <i>Neisseria meningitidis</i>	4465	4164
p/pneumokokom	16365	15992
p/biegunce rotawirusowej	8535	do 6-go miesiąca życia
p/zakażeniu wirusem brodawczaka ludzkiego	3783	3629
p/grypie	70598 (w tym do 64 roku życia. 39443)	bd

W ciągu roku zarejestrowano u 158 osób niepożądane odczyny poszczepienne (NOP) po podaniu ogółem 174 szczepionek. Formularze po opracowaniu, przesłano do: Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny, Głównego Inspektora Sanitarnego, Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych, Wydziału Monitorowania Niepożądanych Działań Produktów Leczniczych, Dolnośląskiemu Wojewódzkiemu Inspektorowi Farmaceutycznemu.

2.12 OGNISKA EPIDEMICZNE W SZPITALACH

W roku sprawozdawczym 2014 do powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego zgłoszono 19 ognisk epidemicznych (w roku 2013 zarejestrowano 23 ogniska epidemiczne).

Przyczyną wystąpienia ww. ognisk epidemicznych były czynniki etiologiczne wymienione w tabeli.

Liczba ognisk epidemicznych	Czynnik etiologiczny
11	<i>Clostridium difficile</i>
5	<i>Acinetobacter baumannii</i>
1	<i>Świerzbowiec ludzki</i>
1	<i>Wirus ospy wietrznej</i>
1	<i>Wirus grypy A (H₁N₁)v.</i>

Powyższe biologiczne czynniki chorobotwórcze stanowiły przyczynę wystąpienia ognisk epidemicznych w następujących oddziałach:

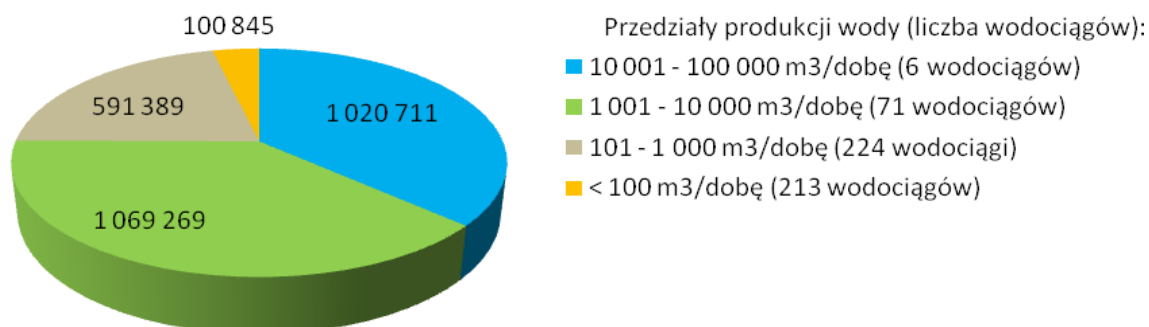
- *Clostridium difficile* - anesteziologii i intensywnej terapii (1 ognisko), chorób wewnętrznych (8 ognisk), nefrologii z pododdziałem transplantologicznym i diabetologicznym (1 ognisko), oddział chorób płuc (1 ognisko);
- *Acinetobacter Baumannii* - anesteziologii i intensywnej terapii (2 ogniska), chorób wewnętrznych (2 ogniska), neurologicznym z pododdziałem udarowym (1 ognisko);
- *Świerzbowiec ludzki* – w zakładzie opiekuńczo-leczniczym (1 ognisko);
- *Wirus ospy wietrznej* – psychiatrycznym dla dzieci i młodzieży (1 ognisko);
- *Wirus grypy* – hematologii (1 ognisko).

Podobnie jak w roku ubiegłym, w roku 2014 odnotowano większą liczbę ognisk epidemicznych wywołanych przez *Clostridium difficile*. Ogniska epidemiczne wywołane ww. czynnikiem w liczbie 11, stanowiły 58 % wszystkich zarejestrowanych ognisk epidemicznych w podmiotach leczniczych działających w województwie dolnośląskim.

3 OCENA ZAOPATRZENIA W WODĘ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI

Na obszarze województwa dolnośląskiego, według ewidencji organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej, znajduje się 514 wodociągów zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, dostarczających wodę 2 782 214 mieszkańcom Dolnego Śląska oraz 218 urzędzeń zarządzanych przez inne podmioty, zaopatrujących w wodę 13 129 osób. Nadzór nad jakością wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi sprawowany jest poprzez prowadzenie monitoringu jakości wody, w tym w oparciu o dokonywane oceny przydatności wody przez przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjne w ramach kontroli wewnętrznej.

Liczba ludności zaopatrywanej w wodę z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia
- w rozbiciu na poszczególne grupy produkcji wody i ilości wodociągów w danej grupie

3.1 WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 10 001 – 100 000 M³/DOBE

Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 6 wodociągów sieciowych w przedziale produkcji wody od 10 001 do 100 000 m³/dobę. Zlokalizowane są one w Jeleniej Górze, Legnicy, Świdnicy, Wałbrzychu oraz Wrocławiu (2 wodociągi).

Wodociągi te zaopatrują w wodę do spożycia 1 020 711 mieszkańców. W 2014 roku stwierdzono w części wodociągu jeleniogórskiego, zaopatrującego dwie dzielnice Jeleniej Góry, tj. Jagniętków i Sobieszów, warunkową przydatność wody do spożycia z uwagi na niezgodną z wymaganiami rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. Nr 61, poz. 417, ze zm.) wartość stężenia jonów wodorowych – pH w wodzie (opis w tabeli 1). Pozostałe wodociągi w tej grupie produkcji wody dostarczały wodę do spożycia, spełniająca w pełni wymagania jakościowe.

3.2 WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 1 001 – 10 000 M³/DOBE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 71 wodociągów sieciowych zakwalifikowanych do przedziału o ww. produkcji wody, zaopatrujących w wodę 1 069 269 osób.

We wszystkich wodociągach kontrolowano jakość dostarczanej konsumentom wody, stwierdzając w ciągu roku w kilku wodociągach, wymienionych w tabeli 1, warunkową przydatność wody do spożycia.

3.3 WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI 101 – 1 000 M³/DOBE

W ewidencji PSSE znajdują się 224 wodociągi sieciowe o produkcji wody mieszczącej się w ww. przedziale, zaopatrujące w wodę 591 389 mieszkańców. W wyniku kontroli jakości wody tych wszystkich wodociągów, stwierdzano w ciągu ubiegłego roku warunkową przydatność wody do spożycia lub przydatność wody do spożycia na warunkach przyznanego odstępstwa dla wodociągów wymienionych w tabeli 1 i 2.

3.4 WODOCIĄGI W PRZEDZIALE PRODUKCJI < 100 M³/DOBE

W 2014 r. zewidencjonowanych było 213 wodociągów sieciowych, o produkcji wody mieszczącej się w ww. przedziale, zaopatrujących w wodę 100 845 mieszkańców. Spośród 212 skontrolowanych wodociągów, stwierdzano w ciągu roku warunkową przydatność wody do spożycia lub przydatność wody do spożycia na warunkach przyznanego odstępstwa kilkunastu wodociągów, wymienionych w tabeli 1 i 2.

Tabela 1

Wodociągi, dla których w ciągu 2014 roku stwierdzano warunkową przydatność wody do spożycia.

Lp.	Powiat, gmina	Nazwa wodociągu	Największa miejscowość (pod względem liczby ludności) zaopatrywana przez wodociąg	Objętość produkowanej wody [m ³ /d]	Parametry jakości wody dla których ustalono warunkową przydatność wody do spożycia	Liczba konsumentów zaopatrywanych w wodę o warunkowej przydatności
powiat górowski						
1	Góra	Wierzowice Wielkie	Ślubów	900	mangan	1664
powiat jeleniogórski						
2	Jelenia Góra	Jelenia Góra	Jagniątków, Sobieszów-dzielnice Jeleniej Góry	18490	odczyn (pH)	6000
3	Szklarska Poręba	Szklarska Poręba	Szklarska Poręba	1646	glin, odczyn (pH)	6680
4	Piechowice	Piechowice	Piechowice	1468	glin	4000
5	Mysłakowice	Mysłakowice	Mysłakowice	890	odczyn (pH)	7750
6	Podgórzyn	Sosnówka	Sosnówka	255	odczyn (pH)	200
7	Podgórzyn	Zachełmie	Zachełmie	51	odczyn (pH)	480

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu

8	Podgórzyn	Przesieka	Przesieka	95	odczyn (pH)	489
9	Piechowice	Michałowice	Piechowice	240	odczyn (pH)	1600
10	Mysłakowice	Kostrzyca	Kostrzyca	15	odczyn (pH)	95
11	Kowary	Kowary	Kowary	2629	odczyn (pH)	3000
12	Stara Kamienica	Stara kamienica-Kromnów	Stara Kamienica	60	odczyn (pH)	1800
13	Podgórzyn	Podgórzyn	Podgórzyn	505	odczyn (pH)	3120
powiat kłodzki						
14	Polanica Zdrój	Polanica Zdrój	Polanica Zdrój	1601	odczyn (pH)	6573
15	Lądek Zdrój	Lądek Zdrój	Lądek Zdrój	1399	odczyn (pH)	5900
16	Lądek Zdrój	Kąty Bystrzyckie	Kąty Bystrzyckie	3	odczyn (pH)	39
powiat legnicki						
17	Chojnów	Okmiany	Rokitki	1216	odczyn (pH)	10653
powiat lubański						
18	Świeradów Zdrój	Bronka Czecha	Świeradów Zdrój	144	glin	2500
19	Świeradów Zdrój	Łużyca	Świeradów Zdrój	175	glin	900
powiat lwówecki						
20	Gryfów Śląski	Gryfów Śląski	Gryfów Śląski	1350	mangan, żelazo	7847
21	Lwówek Śląski	Rakowice Wielkie	Rakowice Wielkie	56	mangan, żelazo	775
powiat milicki						
22	Milicz	Henrykowice	Henrykowice	19	jon amonowy, mętność	347
23	Milicz	Pracze	Pracze	60	mętność	636
powiat średzki						
24	Malczyce	Wilczków	Wilczków	120	mangan	532
25	Malczyce	Malczyce-Stocznia	-	15	mangan	62
26	Miękinia	Lutynia	Lutynia	358	mangan	2542
27	Kostomłoty	Wilków Średzki	Wilków Średzki	163	mangan	1235
powiat zgorzelecki						
28	Zgorzelec	Radomierzyce	Radomierzyce	98	mangan	1106
29	Węgliniec	Węgliniec	Węgliniec	800	mangan, odczyn (pH)	4360
30	Węgliniec	Czerwona Woda	Czerwona Woda	140	mangan, odczyn (pH)	1612
31	Węgliniec	Ruszów	Ruszów	144	mangan, żelazo, mętność	1790
32	Węgliniec	Zielonka	Zielonka	38	mangan, żelazo, odczyn (pH), mętność	318

3.5 PRYZNANE ODSTĘPSTWA DLA WODY PRZEZNACZONEJ DO SPOŻYCIA PRZEZ LUDZI

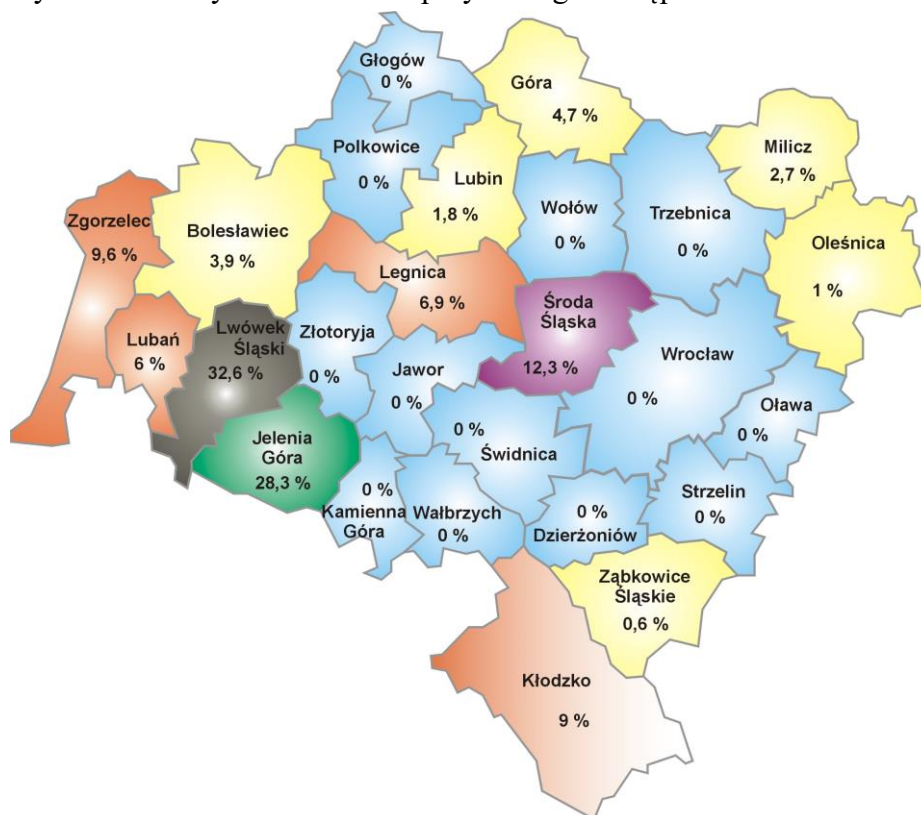
W 2014 r. organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej przyznały 4 zgody na odstępstwo (dla wodociągów sieciowych wymienionych w tabeli 2 lp. 2, 3, 4 i 5, w tym drugą zgodę na odstępstwo dla wodociągu wymienionego w lp. 3) od dopuszczalnych wartości parametrów, określonych w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Łącznie na terenie województwa dolnośląskiego obowiązywało 8 zgód na odstępstwo od dopuszczalnych wartości parametrów wymienionych w tabeli 2.

Tabela 2

Wodociągi dla których w ciągu 2014 roku obowiązywały zgody na odstępstwa od wymaganej jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi.

L.p.	Powiat	Gmina	Nazwa wodociągu	Parametr wody na który udzielono zgodę na odstępstwo	Objętość produkowanej wody [m ³ /d]	Liczba konsumentów zaopatrywanych w wodę
1	bolesławiecki	Osiecznica	Świętoszów	1,2-dichloroetan	450	3500
2	jeleniogórski	Janowice Wielkie	Janowice Wielkie	arsen	560	3540
3	lubiński	Wielowieś	Ścinawa	azotany	216	1834
4	lwówecki	Lwówek Śląski	Płakowice	selen	290	3863
5		Lwówek Śląski	Radomiłowice	azotany	8	40
6	oleśnicki	Oleśnica	Łuczyna	azotany	180	975
7	średzki	Kostomłoty	Kostomłoty	nikiel	280	2140
8	ząbkowicki	Ząbkowice Śląskie	Agrol Bobolice	azotany	32	350

Poniższa mapka przedstawia odsetek mieszkańców Dolnego Śląska, w poszczególnych powiatach, zaopatrywanych w wodę z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia, w których w ciągu 2014 roku stwierdzano warunkową przydatność wody do spożycia lub przydatność wody na warunkach przyznanego odstępstwa.

3.6 INNE PODMIOTY ZAOPATRUJĄCE W WODĘ

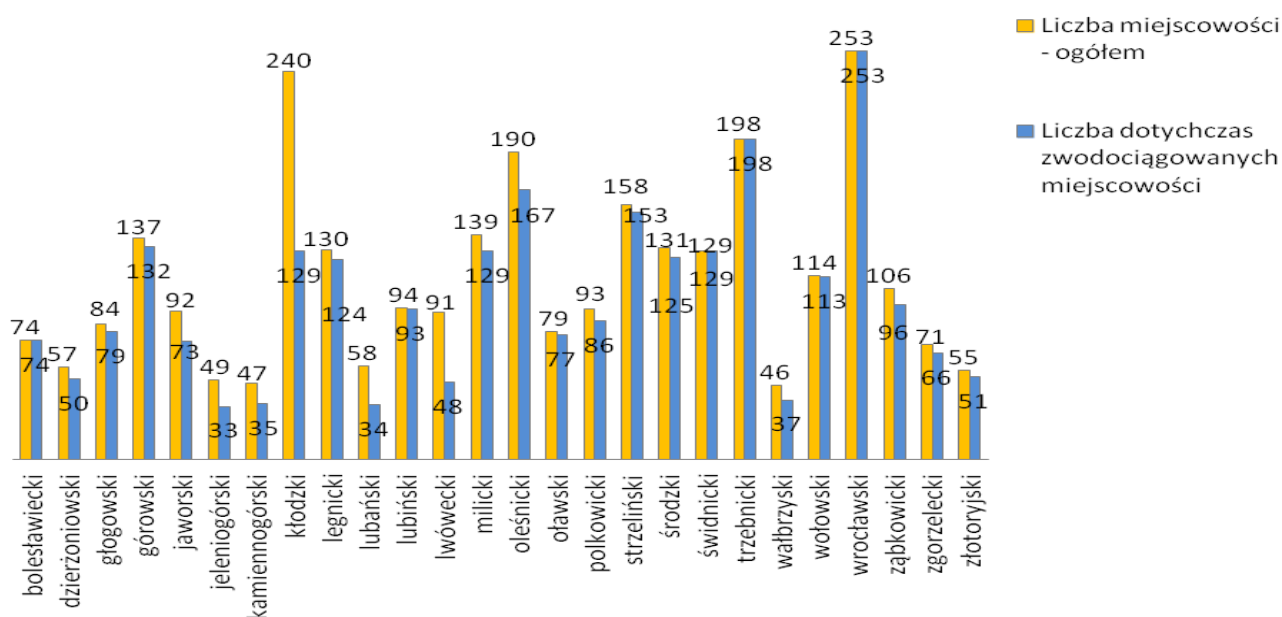
W ewidencji PSSE oraz WSSE znajduje się łącznie 218 urządzeń, zarządzanych przez tzw. inne podmioty zaopatrujące w wodę, dostarczających wodę do spożycia 13 129 osobom. Organy PIS skontrolowały jakość wody w 78 urządzeniach. W trakcie roku w kilku obiektach stwierdzono niewłaściwą jakość wody do spożycia, jednak podejmowane przez ich zarządców niezwłoczne działania prowadziły do uzyskania poprawy jakości wody i osiągnięcia zgodnej z wymaganiami jakości wody.

3.7 INFORMACJE NT. ZWODOCIAĞOWANIA MIEJSCOWOŚCI NA OBSZARZE WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Według informacji zebranych przez PSSE na terenie województwa dolnośląskiego stopień zwodociągowania miejscowości wynosi:

Lp.	Rodzaj miejscowości	Ilość miejscowości		Stopień zwodociągowania [%]
		ogółem	zводociągowanych	
1	miasta	91	91	100,0
2	wsie	2439	2227	91,3
3	przysiółki	278	202	72,7
4	osady	68	38	55,9
5	kolonie	28	20	71,4
6	inne (leśniczówki, grupy domów, itp.)	11	6	54,5
Razem:		2915	2584	

Na obszarze województwa dolnośląskiego odsetek zwodociągowanych miejscowości (licząc wszystkie miasta, wsie, przysiółki, osady, kolonie i inne) wynosi 88,6%. Łączna liczba mieszkańców województwa dolnośląskiego zaopatrywanych w wodę z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia wynosi 2 782 214, co stanowi 95,6% ogółu mieszkańców Dolnego Śląska (2 908 882). Stopień zwodociągowania obszaru województwa dolnośląskiego, w rozbiciu na powiaty, przedstawiono na poniższym histogramie.

3.8 OCENA JAKOŚCI WODY UJMOWANEJ DO CELÓW WODOCIĄGOWYCH

Na obszarze województwa dolnośląskiego w 2014 roku zewidencjonowano ogółem 685 ujęć wód wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, z czego większość, tj. 602 stanowią ujęcia podziemne, a 83 to ujęcia powierzchniowe.

Ujęcia zasilane wodą powierzchniową występują na terenie 13 powiatów województwa. Najwięcej tego rodzaju ujęć zlokalizowanych jest w powiatach: jeleniogórskim, kłodzkim, lubańskim i wałbrzyskim.

Spośród 57 ujęć powierzchniowych, w których oceniono jakość wody, 13 ujęć spełnia kryteria najwyższej kategorii A1. Nadal dominującą grupę ujęć wody stanowią ujęcia zakwalifikowane do kategorii A2 – 33 ujęcia, ze względu na stwierdzone niezgodności z wymaganiami ogółem następujących parametrów wody: azotanów, manganu, fenoli, barwy, żelaza, BZT₅, odczynu (pH), bakterii grupy coli, *Escherichia coli*, paciorkowców kałowych oraz Salmonelli.

Siedem ujęć wód powierzchniowych zakwalifikowanych zostało do kategorii A3, ze względu na przekroczenia ogółem następujących parametrów: BZT₅, odczynu (pH), manganu, fenoli, bakterii grupy coli, *Escherichia coli* oraz paciorkowców kałowych.

W przypadku 4 ujęć wód powierzchniowych jakość wody z tych ujęć nie kwalifikuje się do żadnej z kategorii - z uwagi na niezgodność z wymaganiami tylko jednego parametru fizykochemicznego, tj. odczynu (pH) w 3 ujęciach oraz fluorków w 1 ujęciu. Jednakże pozostałe zbadane parametry fizykochemiczne i mikrobiologiczne wody z ww. ujęć

kwalifikowałyby jakość wody do kategorii A1 (3 ujęcia), a w czwartym ujęciu, ze względu na podwyższoną zawartość manganu do kategorii A2.

3.9 POSTĘPOWANIE ADMINISTRACYJNE ZWIĄZANE Z NADZOREM NAD JAKOŚCIĄ WODY

Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej w województwie dolnośląskim w ramach sprawowanego nadzoru nad jakością wody dokonały 823 kontroli urządzeń wodociągowych. W przypadkach stwierdzenia niezgodnej z wymaganiami sanitarnymi jakości wody podejmowały niezwłoczne działania zmierzające do jej poprawy.

W związku z powyższym w 2014 roku wydano 186 decyzji podstawowych, 37 decyzji prolongujących termin wykonania obowiązków oraz 264 decyzje płatnicze (obciążające opłatami za badania laboratoryjne, w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości).

W ramach sprawowanego nadzoru sanitarnego nad jakością ciepłej wody organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz sporadycznie zarządcy obiektów wykonywały badania wody w budynkach zamieszkania zbiorowego oraz w zakładach opieki zdrowotnej zamkniętej (podmiotach leczniczych).

Próbki ciepłej wody pobierano, m.in., w hotelach, domach pomocy społecznej, akademikach, internatach, schroniskach, bursach, pensjonatach i innych obiektach hotelarskich, a także domach dziecka i na pływalniach oraz w szpitalach (w tym w szpitalach uzdrowiskowych i jednodniowych), zakładach opiekuńczo-leczniczych, zakładach pielęgnacyjno-opiekuńczych i sanatoriach.

Łącznie w ww. obiektach w 2014 r. pobrano 1867 próbek ciepłej wody, w tym, m.in., 371 próbek w szpitalach, 228 próbek w domach pomocy społecznej, 405 próbek w hotelach oraz 219 próbek w internatach.

Na zewidencjonowanych 119 obiektów szpitalnych jakość ciepłej wody, pod kątem występowania bakterii z rodzaju *Legionella*, skontrolowano w 90 obiektach, stwierdzając w 32 niezgodną z wymaganiami jakość wody.

3.10 OCENA JAKOŚCI WODY W KĄPIELISKACH I MIEJSCACH WYKORZYSTYWANYCH DO KĄPIELI

W ewidencji PSSE województwa dolnośląskiego znajdują się 3 kąpieliska śródlądowe. Jakość wody w trakcie sezonu kąpielowego we wszystkich kąpieliskach była zgodna z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 8 kwietnia 2011 r. w sprawie prowadzenia nadzoru nad jakością wody w kąpielisku i miejscu wykorzystywanym do kąpielii (Dz. U. z 2011 r. Nr 86, poz. 478). W trakcie sezonu kąpielowego PPIS wydali ogółem 15 ocen jakości wody - wszystkie oceny stwierdzały przydatność wody do kąpielii.

Na zewidencjonowane 23 miejsca wykorzystywane do kąpielii w sezonie letnim czynne były wszystkie obiekty. Organizatorzy miejsc wykorzystywanych do kąpielii, zgodnie z wymogami przepisów ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r. poz. 145, z późn. zm.) przeprowadzili badania jakości wody przed rozpoczęciem sezonu kąpielowego i w jego trakcie. Jakość wody we wszystkich akwenach, za cały sezon kąpielowy, oceniona została, jako spełniająca wymagania ww. rozporządzenia. Organy PIS wydały ogółem 44 oceny jakości wody kąpielowej, w tym 3 o nieprzydatności do kąpielii. W jednym przypadku ocena o nieprzydatności do kąpielii wydana została jeszcze przed uruchomieniem miejsca do kąpielii, powtórne badana wody nie wykazywały żadnych nieprawidłowości. Natomiast pozostałe dwie negatywne oceny wydane zostały już pod koniec trwania sezonu kąpielowego, i tak w przypadku miejsca wykorzystywanym do kąpielii - na terenie Ośrodka WOPR w Kunicach (powiat legnicki) powtórne badanie wody wykazało

przydatność wody do kąpeli, zaś w przypadku akwenu - „Kormoran” w Legnicy, zarządca zakończył sezon kąpielowy w tym obiekcie.

4 POMIARY NATEŻENIA HAŁASU WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ

W 2014 r. pomiary hałasu wykonano w 22 obiektach mieszkalnych zlokalizowanych na terenie powiatu wrocławskiego, świdnickiego, wałbrzyskiego i legnickiego. 13 obiektów zbadano w ramach sprawowanego bieżącego nadzoru sanitarnego, w pozostałych 9 obiektach przeprowadzono pomiary hałasu w ramach rozpatrywanych wniosków ludności. Zgłoszone wnioski o podjęcie działań interwencyjnych dotyczyły zarówno hałasu usługowo - handlowego (6 lokali mieszkalnych), jak i hałasu instalacyjnego (3 lokale mieszkalne). Przekroczenia poziomu dźwięku A wykazano w 10 obiektach. Wydano 6 decyzji administracyjnych zobowiązujących do obniżenia poziomu hałasu do dopuszczalnych wartości oraz przedłożenia wyników badań potwierdzających wykonanie poleceń z decyzji. W pozostałych przypadkach prowadzone jest nadal postępowanie administracyjne.

5 OCENA ZANIECZYSZCZENIA CHEMICZNEGO POWIETRZA WEWNĄTRZ POMIESZCZEŃ

W 2014 r. przeprowadzono badania zanieczyszczenia powietrza wewnątrz pomieszczeń w 1 obiekcie zlokalizowanym na terenie Wrocławia. Pomiarów dokonano w ramach rozpatrywania wniosku w sprawie zanieczyszczenia powietrza w lokalu mieszkalnym. Nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych poziomów badanych zanieczyszczeń.

6 STAN SANITARNY MIAST I TERENÓW WIEJSKICH

6.1 MIASTA

Stan sanitarno-porządkowy większości miast w 2014 r., w porównaniu do stanu z roku poprzedniego, uległ poprawie. Wyremontowano wiele starych budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej, wybudowano place zabaw, położono nowe chodniki, uporządkowano parki, skwerki, część miast zaopatrzone w większą ilość nowych pojemników na odpady. Place, ulice oraz przystanki komunikacyjne sprzątane były na bieżąco, a kosze na odpady komunalne systematycznie opróżniano. Powstają nowe obiekty kulturalne, np. w Polkowicach został oddany do użytku publicznego park z amfiteatrem i fontanną. Obszar parku został zagospodarowany tj. utwardzono alejki spacerowe, ustawiono ławki, toaletę oraz kosze na odpadki, na całym terenie rozmieszczono punkty świetlne. Ponadto część parku została zagospodarowana na potrzeby dzieci, ustawiono sprzęt zabawowy.

W Bolesławcu trwają prace w związku z odbudową zbiornika małej retencji przy ulicy Jeleniogórskiej wraz z przyległym terenem rekreacyjnym.

Odpady odbierane są z nieruchomości, z częstotliwością określoną w regulaminach utrzymania czystości i porządku w gminach. Czasem pojawiają się jednak sterty odpadów, szczególnie odpadów wielkogabarytowych, obok pojemników na odpady, co wywołuje niezadowolenie okolicznych mieszkańców.

Powstają nowe zakłady, w których prowadzona jest segregacja odpadów, np. sortownia odpadów na terenie Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Legnicy przy ul. Rzeszotarskiej. Nowe zasady gospodarowania odpadami komunalnymi

nie doprowadziły jednak, wbrew oczekiwaniom, do likwidacji „dzikich” wysypisk śmieci; one nadal występują.

Zgłoszone w 2014 r. do organów PIS wnioski o podjęcie działań interwencyjnych dotyczyły, m.in., uciążliwości odorowych, zanieczyszczenia nieruchomości odchodami gołębi, występowania gryzoni, braku systematycznego usuwania nadmiernej ilości odpadów, zawilgocenia i zagrzybienia pomieszczeń mieszkalnych, wadliwego funkcjonowania instalacji kanalizacyjnych, nieprawidłowej jakości wody do spożycia. Wniesione sprawy rozpatrywane były przez właściwych miejscowo państwowych inspektorów sanitarnych lub przekazywane do innych organów, zgodnie z kompetencjami.

6.2 TERENY WIEJSKIE

Systematycznie poprawia się wizerunek terenów wiejskich. Budowane są chodniki i ścieżki rowerowe, z których chętnie korzystają mieszkańcy. Władze lokalne wkładają dużo starań w dbałość o tereny zielone i czystość ulic. Modernizacje dróg i budynków użyteczności publicznej prowadzone są w miarę posiadanych środków finansowych. Powstają nowe place zabaw wyposażone w dopuszczone do użytkowania urządzenia zabawowe. W większości przypadków tereny placów zostały ogrodzone, zabezpieczone przed dostępem zwierząt oraz oznaczone tabliczkami informującymi o zakazie palenia wyrobów tytoniowych i spożywania alkoholu na terenie placów. W wielu miejscowościach nadal problemem jest brak kanalizacji sanitarnej. Część ścieków w rejonie gospodarstw jest odprowadzana do gruntu w sposób niekontrolowany. Systematycznie rozbudowuje się jednak sieć kanalizacyjna celem podłączenia do niej wszystkich posesji. W roku sprawozdawczym wybudowano sieć kanalizacji sanitarnej we wsi Wilków (powiat głogowski). W powiecie złotoryjskim w gminie Świerzawa skanalizowano miejscowość Lubiechowa. Na terenie powiatu średzkiego w miejscowości Proszków wykonano nową sieć kanalizacyjną. Rozpoczęto budowę sieci kanalizacyjnej w miejscowości Święte, rozpoczęto budowę kanalizacji sanitarnej w części miejscowości Brzezina oraz Wilkszyn.

Zgłoszone do organów PIS wnioski o podjęcie działań interwencyjnych dotyczyły, m.in., braku systematycznego usuwania nadmiernej ilości odpadów, zapewnienia właściwych pojemników na segregowane odpady oraz nieprawidłowej jakości wody do spożycia. W uzasadnionych przypadkach PPIS podjęli niezwłocznie działania celem usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Odpady odbierane są z nieruchomości, z częstotliwością określoną w regulaminach utrzymania czystości i porządku w gminach. Czasem pojawiają się jednak sterty odpadów, szczególnie odpadów wielkogabarytowych, obok pojemników na odpady, co wywołuje niezadowolenie okolicznych mieszkańców.

Powstają nowe zakłady, w których prowadzona jest segregacja odpadów, np. sortownia odpadów na terenie Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Legnicy przy ul. Rzeszotarskiej. Nowe zasady gospodarowania odpadami komunalnymi nie doprowadziły jednak do likwidacji „dzikich” wysypisk śmieci w sąsiedztwie wsi.

6.3 TERENY REKREACYJNE

W ewidencji organów PIS województwa dolnośląskiego znajduje się 767 obiektów z tej grupy. Są to m.in. parki miejskie i ogródki jordanowskie, place zabaw, piaskownice, obiekty sportowo-rekreacyjne - boiska sportowe, korty tenisowe, lodowiska.

W roku 2014 skontrolowano 507 obiektów. W zdecydowanej większości przypadków stwierdzono, że posesje parków i terenów rekreacyjnych są zadbane, utrzymane w należytym porządku, zieleń pielęgnowana. Zarządcy placów zabaw wymienili piasek w piaskownikach

oraz dokonali przeglądu technicznego urządzeń rekreacyjnych znajdujących się na placach zabaw. Obiekty małej architektury, ławki oraz kosze na śmieci utrzymane były w dobrym stanie sanitarno-technicznym. Tereny obiektów ogrodzone i utrzymane czysto. Przed wejściem na teren obiektów znajdują się tablice informujące o zakazie wprowadzania zwierząt na teren placów zabaw.

Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono w 26 obiektach. Podczas kontroli odnotowano nieprawidłowy stan techniczny urządzeń zabawowych na placach zabawowych, brak informacji o zakazie palenia wyrobów tytoniowych, m.in. w Wałbrzychu, Głuszycy i Jedlinie Zdroju (powiat wałbrzyski), Łagiewnikach (powiat dzierzoniowski).

Wystosowano pisma do zarządców obiektów z zaleceniami usunięcia nieprawidłowości.

6.4 PŁYWALNIE KRYTE

Według ewidencji PSSE i WSSE na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 147 pływalni krytych. W 2014 r. przeprowadzono łącznie 275 kontroli. W większości obiektów nie stwierdzono nieprawidłowości. Uchybienia stwierdzono w 10 skontrolowanych obiektach.

Niewłaściwa jakość wody basenowej w większości przypadków występowała tylko jednorazowo w ciągu całego roku, a poprawę jakości wody zarządcy pływalni uzyskiwali w krótkim czasie. Każdorazowo doprowadzenie jakości wody do właściwych warunków higienicznych potwierdzano prawidłowym wynikiem badania wody basenowej.

6.5 PŁYWALNIE ODKRYTE

- W ewidencji organów PSSE i WSSE województwa dolnośląskiego znajduje się 58 pływalni odkrytych. Kontrole sanitarne przeprowadzone w 2014 r. (łącznie 108 kontroli) wykazały, że w większości obiekty te zostały właściwie przygotowane do sezonu letniego. Budynki i urządzenia utrzymane były we właściwym stanie technicznym i sanitarno-porządkowym. Tereny rekreacyjne były uporządkowane, trawa wykoszona. Obiekty wyposażono w wystarczającą ilość pojemników na odpady komunalne. Zaopatrzenie w bieżącą wodę było wystarczające. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie odprowadzania ścieków. Zapas środków czystościowych i dezynfekcyjnych był wystarczający, a sprzęt porządkowy utrzymany w dobrym stanie technicznym. Niecki pływalni przygotowano do sezonu letniego, przeprowadzając doraźne naprawy. Niecki pływalni napełniane były wodą o dobrej jakości, pochodzącą z wodociągów sieciowych. Niewłaściwy stan sanitarno-techniczny odnotowano w trzech obiektach.

Jakość wody basenowej kwestionowano w kilku obiektach. Stwierdzona niewłaściwa jakość wody najczęściej miała charakter jednorazowy oraz krótkotrwały. Administratorzy obiektów, w celu uzyskania poprawy jakości wody polegające głównie na zwiększaniu dawki środka dezynfekcyjnego lub wymieniali wodę w nieckach basenowych. Każdorazowo potwierdzano badaniami laboratoryjnymi uzyskanie właściwej jakości wody w nieckach basenowych.

6.6 PŁYWALNIE MIESZANE (KRYTO-ODKRYTE)

W ewidencji organów PIS na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się 2 tego typu obiekty. Zlokalizowane są one w Karpaczu w Hotelu Gołębiowski ul. Karkonoska 14 oraz w Jeleniej Górze w Termach Cieplickich, Park Zdrojowy 5 – powiat jeleniogórski. Przeprowadzono 3 kontrole sanitarne, w wyniku których stwierdzono właściwy stan sanitarno-techniczny. Pobrane w ramach nadzoru sanitarnego próbki wody (47 próbek)

z niecek basenowych były prawidłowe. Właściciel Hotelu Gołębiowski w Karpaczu prowadzi kontrolę wewnętrzną jakości wody w pływalni, wykonując co miesiąc badania wody z niecek basenowych.

6.7 PARKI WODNE

Według ewidencji organów PIS na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się ogółem 14 parków wodnych. Skontrolowano wszystkie obiekty, przeprowadzając łącznie 34 kontrole sanitarne. Niewłaściwy stan sanitarno-techniczny stwierdzono w dwóch obiektach. W ciągu roku stwierdzano nieprawidłową jakość wody, pod względem mikrobiologicznym, w 5 obiektach.

Niezwłocznie podejmowane, przez zarządców obiektów, działania prowadziły w krótkim czasie do uzyskania właściwej jakości wody basenowej - potwierdzonej prawidłowymi wynikami badania wody.

6.8 KĄPIELISKA

Na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się 3 kąpieliska śródlądowe:

Lp.	Powiat	Nazwa kąpieliska	Nazwa akwenu	Adres
1.	kłodzki	Stara Morawa	potok Morawka	Stara Morawa
2.		Zalew Radków	zbiornik Posna	Kolonia Leśna 1
3.	oleśnicki	Stradomia	zalew Stradomia	Stradomia Wierzchnia-zalew

W 2014 r. skontrolowano pomieszczenia i urządzenia wszystkich obiektów. Nie stwierdzono uchybień sanitarnych, woda spełniała określone wymagania jakościowe. W trakcie trwania sezonu przeprowadzono łącznie 8 kontroli sanitarnych, które nie wykazały naruszeń przepisów prawa. W trakcie sezonu zarządcy kąpielisk prowadzili wewnętrzną kontrolę jakości wody przeznaczonej do kąpiel.

6.9 MIEJSCA WYKORZYSTYWANE DO KĄPIELI

W 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego czynne były wszystkie zewidencjonowane (23) miejsca wykorzystywane do kąpiel (MWdK), położone w następujących miejscowościach:

Lp.	Powiat	Nazwa MWdK	Nazwa akwenu	Adres
1.	dzierżoniowski	OW Sudety "Sudecka Plaża"	Zbiornik "SUDETY"	Bielawa, ul. Wysoka 1
2.	głogowski	Chociemyśl	Zbiornik wodny - Nadleśnictwo Głogów, obręb leśny Głogówko	dz. nr geod.93/750
3.		Głogówko	Zbiornik wodny	dz. nr geod.190
4.	górowski	zalew w Ryczeniu	zalew w Ryczeniu	zalew w Ryczeniu
5.	jaworski	Ośrodek wypoczynkowy „Jawornik”	Potok „Jawornik”	Jawor, ul. Myśliborska 27
6.	kłodzki	Żwirownia	Żwirownia	Gorzuchów

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna we Wrocławiu

			Gorzuchów	
7.	legnicki	Ośrodek Wypoczynkowy WOPR w Kunicach	jezioro Kunice	Kunice, ul. Słoneczna 3a
8.		MWdK na terenie Ośrodka Wypoczynkowego w Rokitkach	żwirownia Rokitki	dz. nr geod. 630/16
9.		Kormoran	sztuczny zalew na odnodze rzeki Czarna Woda	Legnica ul. Kapielowa 1
10.	milicki	MWdK na terenie zbiornika retencyjno-rekreacyjnego	MWdK na terenie zbiornika retencyjno-rekreacyjnego	Milicz, ul. Kolejowa
11.		MWdK Krośnice-Wierzchowice	MWdK Krośnice-Wierzchowice	dz. nr geod.508/37 obręb Krośnice
12.	oławski	Pierwszy Staw w Jelczu	Pierwszy Staw w Jelczu	Jelcz-Laskowice, ul. Stawowa 30
13.	strzeliński	Ośrodek Wypoczynku Świątecznego	Zalew Biały Kościół 3	Biały Kościół, dz. nr geod.258, 82/2, 46/1, 64/3
14.	trzebnicki	Wilczyn	Wilczyn	Wilczyn, 55-120 Oborniki Śląskie
15.		Pęgów - Glinianki	Pęgów - glinianki	Pęgów, ul. Stawowa 32, 55-120 Oborniki Śląskie
16.	wałbrzyski	Słoneczne	Jezioro Bystrzyckie	obręb Zagórze Śląskie, dz. nr geod.95/7
17.		-	Jezioro Bystrzyckie	Zagórze Śląskie, ul. Spacerowa 6, dz. nr geod.87/1
18.	wołowski	Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy w Wałach	Wyrobisko pożwirowe - potok Jodłowa Woda	Wały, dz. nr geod. 1/4
19.	wrocławski	Morskie Oko	staw	Wrocław, ul. Chopina 27
20.		Glinianki	staw - glinianka	Wrocław, ul. Kosmonautów 2
21.	ząbkowicki	Staw kąpielowy	staw	Złoty stok, ul. Lelewela
22.	zgorzelecki	Jagoda	Zalew "Jagoda"	Czerwona Woda, ul. Kuźniczyska 16a
23.	złotoryjski	Zalew	Zalew	Złotoryja, ul. Sportowa 1

W 2014 r. skontrolowano pomieszczenia i urządzenia wszystkich obiektów. Przeprowadzono 48 kontroli sanitarnych, które wykazały właściwy stan sanitarno-techniczny i porządkowy ww. obiektów. Osobom wypoczywającym udostępniono plaże, tereny zielone, wyznaczone i oznakowane strefy kąpeli oraz ogólnodostępne toalety. Obiekty wyposażono w wystarczającą ilość pojemników na odpady komunalne oraz w sprzęt i środki do utrzymania czystości. W trakcie sezonu letniego w poszczególnych obiektach, w widocznym miejscu, umieszczano bieżącą ocenę jakości wody do kąpeli.

Nieznaczne uchybienia stwierdzono na terenie miejsc do kąpeli na wrocławskich „gliniankach” i „Morskim Oku”, dotyczyły one bieżącego stanu porządkowego (czystości podłóg w toaletach, pełnych koszy na odpady na plaży). Także w miejscu wykorzystywanym do kąpeli w Wilczynie (powiat trzebnicki) stwierdzono brak odpowiednich warunków do przechowywania wyposażenia apteczki medycznej - nieprawidłowość została usunięta.

Zgodnie z oświadczeniem dzierżawcy terenu nad zbiornikiem wodnym „Żwirownia” w Rokitkach (powiat legnicki), miejsce wykorzystywane do kąpieli nie zostało, podobnie jak w ubiegłym roku, uruchomione z powodu braku ratowników WOPR. Wypoczywającym udostępniono jedynie plażę i tereny zielone.

6.10 DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ

Na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 70 domów pomocy społecznej. Nowy obiekt powstał w Wałbrzychu – Dom Seniora „Rusinowa”, Osiedle Górnice 19a. W 2014 r. przeprowadzono 69 kontroli sanitarnych tych obiektów. Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono w 2 obiektach. W obu przypadkach właściwi PPIS prowadzą postępowanie administracyjne.

W pozostałych skontrolowanych obiektach bieżący stan sanitarno-porządkowy był dobry. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie postępowania z bielizną brudną i czystą. W obiektach znajdowały się odpowiednie zapasy środków czystościowych i dezynfekcyjnych. Pomieszczenia sprzątano na bieżąco. Obiekty zaopatrywane są w wodę przeznaczoną do spożycia o dobrej jakości z wodociągów sieciowych. Nie stwierdzono również nieprawidłowości w zakresie odprowadzania ścieków i postępowania z odpadami. Otoczenie obiektów było zadbane i uporządkowane.

Przeprowadzone w 2014 r. badania laboratoryjne próbek wody ciepłej pobranych z instalacji wewnętrznej w budynkach DPS, wykazały w wodzie obecność ponadnormatywnej liczby bakterii *Legionella sp.* w kilku obiektach. Organy PIS wydały decyzje nakazujące doprowadzenie jakości wody do wymagań zgodnych z obowiązującymi przepisami. Badania sprawdzające wykonanie obowiązku nie wykazały przekroczeń w większości z ww. obiektów i postępowania administracyjne zostały zakończone.

6.11 INNE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE POMOCY SPOŁECZNEJ

Na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 26 obiektów zaliczonych do tej grupy. Obiekty te funkcjonują jako obiekty dziennego pobytu. Przeprowadzono 19 kontroli sanitarnych obiektów.

Stan sanitarno-techniczny pomieszczeń, urządzeń i sprzętu we wszystkich skontrolowanych obiektach był dobry. Obiekty są skanalizowane, zaopatrywane w wodę do spożycia o dobrej jakości z wodociągów sieciowych. Pomieszczenia sanitarno-higieniczne zaopatrzone były w mydło płynie i ręczniki jednorazowego użytku. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie gromadzenia i usuwania odpadów komunalnych oraz odprowadzania nieczystości płynnych. Sprzęt porządkowy utrzymany był w dobrym stanie sanitarno - technicznym i przechowywany w wydzielonych miejscach. Postępowanie z bielizną czystą i brudną było prawidłowe. Zapas środków czystości, dezynfekcyjnych i higienicznych był wystarczający.

6.12 PLACÓWKI ZAPEWNIAJĄCE CAŁODOBOWĄ OPIEKĘ

W 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego wykazano 22 obiekty zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, świadczących usługi bytowe i opiekuńcze. Powstały dwa nowe obiekty: Dom Troskliwej Opieki „Santorius” w Radoszycach (powiat strzebiński) oraz Prywatny Dom dla osób Starszych „Maria” w Skokowej, ul. Prusicka 2A (powiat trzebnicki).

Przeprowadzono 26 kontroli sanitarnych. Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono w 2 obiektach. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in.: powierzchni ścian i podłóg

w pokojach oraz ciągach komunikacyjnych. W obu przypadkach właściwy PPIS wszczął postępowania administracyjne i wydał decyzje. Pozostałe obiekty oceniono jako dobre pod względem stanu sanitarno-higienicznego.

W dwóch obiektach stwierdzono ponadnormatywną liczbę bakterii *Legionella sp.* w ciepłej wodzie użytkowej. W obu przypadkach wszczęto postępowania administracyjne i wydano decyzje nakazujące doprowadzenie jakości wody ciepłej do wymagań zgodnych z obowiązującymi przepisami.

6.13 NOCLEGOWNIE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 21 noclegowni. W 2014 r. przeprowadzono 15 kontroli. W jednym obiekcie stwierdzono zły stan techniczny pomieszczeń obiektu. PPIS wszczął postępowanie administracyjne i wydał decyzję nakazując doprowadzenie do prawidłowego stanu technicznego pomieszczenia obiektu.

W pozostałych skontrolowanych obiektach stan sanitarno-techniczny nie budził zastrzeżeń. W poszczególnych obiektach wydzielono pokoje dla osób bezdomnych, salę telewizyjną, kuchnię, sanitariaty oraz pralnię. Wszystkie pomieszczenia wyposażono w niezbędny sprzęt oraz środki higieniczne i dezynfekcyjne. Postępowanie z bielizną czystą i brudną było prawidłowe. Odpady komunalne gromadzono w pojemnikach i kontenerach ustawionych na zewnątrz przy budynkach. Obiekty zaopatrzone w wodę ciepłą i zimną z wodociągów sieciowych. Ścieki odprowadzane są do kanalizacji.

6.14 HOTELE, MOTELE I PENSJONATY

6.14.1 Hotele

W 2014 r. w ewidencji PSSE znajdowało się 281 hoteli. Skontrolowano 265 obiektów z tej grupy, przeprowadzając 319 kontroli.

Bieżący stan sanitarny hoteli należy uznać jako dobry. W większości obiektów nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzania nieczystości płynnych oraz gromadzenia i usuwania odpadów. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Pokoje dla gości urządzone były estetycznie i utrzymane w dobrym stanie sanitarno-technicznym. Postępowanie z bielizną pościelową było prawidłowe, a bielizna prana w pralniach usługowych zewnętrznych. Obiekty posiadały wystarczające zapasy środków czystościowych, dezynfekcyjnych i higienicznych. Tereny wokół budynków były zagospodarowane i uporządkowane. Nie stwierdzono również nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania instalacji wentylacji/klimatyzacji.

Zły stan higieniczno-porządkowy i techniczny stwierdzono w kilkunastu hotelach. Stwierdzane uchybienia dotyczyły, m.in., złego stanu sanitarno-technicznego ścian, sufitów w pomieszczeniach hotelowych; zniszczonej stolarki drzwiowej. Właściciele lub zarządcy hoteli podejmowali stosowne działania w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

We wszystkich skontrolowanych hotelach zapewniona była zimna i ciepła woda. W hotelach zbadano ciepłą wodę w kierunku bakterii z rodzaju *Legionella*. Przekroczenie dopuszczalnej liczby bakterii stwierdzono w kilku hotelach. Właściciele lub zarządcy obiektów podjęli natychmiastowe działania naprawcze w celu doprowadzenia jakości wody do wymagań sanitarnych. Przeprowadzono dezynfekcję sieci, wykonano badanie kontrolne wody w kierunku bakterii *Legionella*. Kontrolne wyniki badania wody były prawidłowe.

W 2014 roku zostały otwarte także nowe obiekty, np.:

- Hotel „Przy Baszcie”, ul. Murarska w Legnicy,
- Hotel „Astone” w Lubinie,
- Hotel „Skarbek” w Lubinie.

Hotele dysponują komfortowo przystosowanymi pokojami z zapleciami sanitarnymi. Są to nowoczesne obiekty, przystosowane dla potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zaopatrzenie obiektów w czystą bieliznę, środki dezynfekcyjne i czystościowe jest bardzo dobre. Wyposażenie poszczególnych pomieszczeń jest w bardzo dobrym stanie technicznym i sanitarnym. W 2014 r. zakończono również rozbudowę i modernizację hotelu „Kamieniczka” przy ul. Młynarskiej 15-16 w Legnicy. Prace te pozwoliły na zwiększenie liczby miejsc noclegowych oraz poprawę funkcjonalności obiektu.

6.14.2 Motele

W 2014 r. w ewidencji PSSE znajdowało się 11 moteli, jest to zatem nieliczna grupa obiektów w województwie dolnośląskim, w których świadczone są usługi hotelarskie. W roku sprawozdawczym kontrolę przeprowadzono we wszystkich obiektach. Motele utrzymane były w dobrym stanie sanitarno-technicznym i porządkowym. Pokoje dla gości utrzymane w dobrym stanie sanitarnym. We wszystkich skontrolowanych motelach zapewniona była zimna i ciepła woda. Nie stwierdzono też nieprawidłowości w zakresie postępowania z odpadami czy funkcjonowania wentylacji. Postępowanie z bielizną brudną i czystą również było prawidłowe. Zapasy środków czystości, dezynfekcyjnych oraz higienicznych były zapewnione. Tereny obiektów zagospodarowane i uporządkowane.

W 2014 r. na terenie powiatu średzkiego uruchomiono nowy obiekt - Motel MALIA Sp. z o.o. Anna Ceraży przy ul. Rakoszyckiej 2 w Środzie Śląskiej. Stan sanitarno-porządkowy obiektu oceniono jako dobry. Postępowanie z bielizną czystą, brudną prawidłowe. Jakość wody zgodna z obowiązującymi przepisami, zaopatrzenie w ciepłą i zimną wodę wystarczające. W obiekcie przestrzegany jest zakaz palenia tytoniu.

Stan sanitarny moteli w województwie dolnośląskim utrzymuje się na dobrym poziomie.

6.14.3 Pensjonaty

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 89 pensjonatów. W 2014 r. skontrolowano 64 obiekty z tej grupy. Przeprowadzono 74 kontrole, w wyniku których stwierdzono, że większość pensjonatów jest w dobrym stanie technicznym i sanitarnym. Nie stwierdzono nieprawidłowości dotyczących zaopatrzenia w wodę i gospodarki odpadami. Bielizna była prana w pralniach zewnętrznych. Zapasy środków czystościowych i dezynfekcyjnych były zapewnione. Tereny poszczególnych obiektów były zagospodarowane i uporządkowane. Stan sanitarno-techniczny obiektów z tej grupy należy ocenić jako dobry. Nieprawidłowości stwierdzono jedynie w dwóch pensjonatach. Dotyczyły one ścian na klatce schodowej, korytarza i magazynu pościeli czystej oraz pomieszczenia higienicznego. Nieprawidłowości zostały usunięte.

6.15 DOMY WYCIECZKOWE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 8 domów wycieczkowych. W 2014 r. skontrolowano 6 obiektów, przeprowadzając 7 kontroli. Domy wycieczkowe były w dobrym stanie sanitarno-technicznym. Uchybienia w tym zakresie stwierdzono w jednym obiekcie. Celem usunięcia nieprawidłowości wydano decyzję administracyjną.

6.16 KEMPINGI

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 21 kempingów. W 2014 r. skontrolowano 15 obiektów, przeprowadzając 24 kontrole. Obiekty zaopatrywane były w wodę przeznaczoną do spożycia o dobrej jakości. Sposób postępowania z odpadami był prawidłowy. Zaopatrzenie w sprzęt do utrzymania czystości i środki czystościowo-dezynfekcyjne było wystarczające. Tereny kempingów były ogrodzone i zagospodarowane. Na terenie obiektów znajdują się drewniane domki kempingowe oraz wyznaczone miejsca do obozowania w namiotach lub przyczepach kempingowych. W obiektach znajdują się węzły sanitarne - dezynfekowane i utrzymywane w należytym stanie sanitarnym.

Stan sanitarno - porządkowy oraz techniczny kempingów od ubiegłego roku nie uległ zmianie i jest oceniany jako dobry.

6.17 SCHRONISKA I POLA BIWAKOWE

Na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 37 schronisk i pól biwakowych. W 2014 r. skontrolowano 26 obiektów, przeprowadzając 30 kontroli. Jako zły pod względem stanu technicznego oceniono 1 obiekt. Prowadzone postępowanie administracyjne dotyczyło doprowadzenia do właściwego stanu sanitarno - technicznego podłóg w korytarzu hotelowym, wymiany zniszczonych pokrowców na materacach, zlikwidowania ubytków w wykładzinie podłogowej, wymiany zniszczonych poduszek w pokojach.

W jednym obiekcie zakończono prowadzone postępowanie administracyjne wszczęte 21.03.2013 r. Postępowanie dotyczyło poprawy złego stanu technicznego ścian i sufitów w niektórych pomieszczeniach schroniska. Kontrola sprawdzająca przeprowadzona 19.02.2014 r. wykazała wykonanie obowiązku.

W pozostałych skontrolowanych obiektach nie stwierdzono nieprawidłowości sanitarnych.

6.18 INNE OBIEKTY, W KTÓRYCH ŚWIADCZONE SĄ USŁUGI HOTELARSKIE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 1334 obiekty z tej grupy (m.in. ośrodki wypoczynkowe i szkoleniowe, pokoje gościnne, hotele pracownicze, hostele, gospodarstwa agroturystyczne). Skontrolowano 661 obiektów. Przeprowadzono 780 kontroli sanitarnych. Wydano 34 decyzje podstawowe.

Obiekty zaopatrzone są w bieżącą wodę ciepłą i zimną, ścieki są odprowadzane do kanalizacji. Prowadzona jest prawidłowa gospodarka odpadami. W większości obiektów wnętrza pokoi urządzone były estetycznie, a sprzęty utrzymane w dobrym stanie sanitarno-technicznym. Postępowanie z bielizną było prawidłowe. Nadzorowane obiekty posiadały wystarczające zapasy środków czystościowych i dezynfekcyjnych. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania instalacji wentylacji/klimatyzacji. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Na bieżąco prowadzone są prace poprawiające standard usług. W obiektach obowiązuje zakaz palenia tytoniu.

Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono w kilkunastu przypadkach. Stwierdzone uchybienia to: zły stan techniczny mebli w pokojach gościnnych, stolarki okiennej i drzwiowej, ścian w pokojach gościnnych, podłogi i wykładzin podłogowych. Przedstawiciele ppis nakładali na osoby odpowiedzialne za stan sanitarny obiektu mandaty karne i/lub były wydane decyzje administracyjne w celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości. W przypadku jednego obiektu PPIS wydał decyzję unieruchamiającą obiekt.

6.19 ZAKŁADY FRYZJERSKIE

Na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 2 078 zakładów fryzjerskich. W 2014 r. skontrolowano 1 359 zakładów, przeprowadzając 1 569 kontroli sanitarnych. Wydano 23 decyzje podstawowe. Za uchybienia na osoby odpowiedzialne nałożono 20 mandatów karnych na łączną kwotę 3 050 zł.

W większości skontrolowanych obiektów pomieszczenia zakładów utrzymane były w należyтым stanie porządkowym. Postępowanie z bielizną czystą i brudną było prawidłowe. Bielizna czysta przechowywana była w zamykanych, wydzielonych szafkach, natomiast bielizna brudna odkładana do pojemników plastikowych i na bieżąco zabierana do prania. W każdym przypadku bielizna prana była poza zakładem. W obiektach były dostateczne zapasy środków czystościowych. Zaopatrzenie ilościowe i jakościowe w wodę nie budziło zastrzeżeń, zapewniono dopływ bieżącej ciepłej wody. Ścieki z zakładów odprowadzane są do sieci kanalizacyjnych, z wyjątkiem nielicznych zakładów odprowadzających nieczystości ciekłe do zbiornika bezodpływowego. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Przestrzegany był zakaz palenia tytoniu.

Najczęściej występujące usterki techniczne to: zawilgocone ściany i sufity pomieszczeń, brak właściwej wentylacji pomieszczeń, zniszczona stolarka drzwiowa i okienna, zły stan podłóg i ścian.

Najczęściej występujące uchybienia to: brak procedur zapewniających ochronę przed zakażeniami i chorobami zakaźnymi, ubytki w panelach i w kaflach ściennych, brak środka do dezynfekcji narzędzi i urządzeń.

Poza wymienionymi przypadkami stan sanitarny większości zakładów fryzjerskich nie zmienił się w stosunku do 2013 r. i należy go ocenić jako dobry.

6.20 ZAKŁADY KOSMETYCZNE

W ewidencji PSSE województwa dolnośląskiego znajduje się 933 zakłady kosmetyczne. W roku 2014 skontrolowano 602 zakłady. Przeprowadzono 686 kontroli sanitarnych. W związku ze stwierdzonymi uchybieniami właściwi miejscowo PPIS wydali 20 decyzji podstawowych lub podjęli inne działania celem usunięcia uchybień. Na osoby odpowiedzialne nałożono 9 mandatów karnych na łączną kwotę 1200 zł.

Najczęściej występujące nieprawidłowości związane były, m.in., z brakiem opracowanych procedur postępowania ze sprzętem poddawany sterylizacji, brakiem szaf zapewniających segregację odzieży własnej i ochronnej pracowników, stosowaniem kosmetyków po terminie trwałości, brakiem opracowanych procedur dezynfekcyjnych.

W większości skontrolowanych zakładów pomieszczenia utrzymane były w należyтым stanie porządkowym. Odpady niebezpieczne w miejscach powstawania gromadzono w typowych pojemnikach o sztywnych ściankach, odpornych na działanie wilgoci i przekłucie. Do czasu odbioru przechowywano je w wydzielonych miejscach. Odbiór odpadów z zakładów następował po telefonicznym zgłoszeniu odbiorcy. W okresie sprawozdawczym w jednym przypadku stwierdzono nieprawidłowości w zakresie postępowania z odpadami niebezpiecznymi. Stan sanitarny większości zakładów kosmetycznych nie zmienił się w porównaniu z rokiem 2013.

6.21 ZAKŁADY TATUAŻU

W ewidencji PSSE województwa dolnośląskiego znajdują się 33 zakłady tatuażu. W roku 2014 skontrolowano 27 zakładów. Przeprowadzono 31 kontroli sanitarnych. W większości zakładów używano fartuchów i prześcieradeł jednorazowego użytku. Zaopatrzenie w sprzęt jednorazowego użytku oraz środki czystościowe i dezynfekcyjne było wystarczające. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. W obiektach stosowane były procedury zapewniające ochronę przed zakażeniami oraz chorobami zakaźnymi. Odpady niebezpieczne gromadzone były w typowych, zamykanych pudełkach (igły) lub pojemniku wyłożonym workiem foliowym koloru czerwonego (rękawiczki, gaziki). Do chwili odbioru do utylizacji przez uprawnioną firmę, odpady w każdym z zakładów przechowywano w wydzielonej lodówce.

Stwierdzone uchybienia dotyczyły, m.in., braku prawidłowej etykiety na tuszu do tatuażu, braku procedur zapewniających ochronę przed zakażeniami i chorobami zakaźnymi.

6.22 ZAKŁADY ODNOWY BIOLOGICZNEJ

Ogółem w ewidencji PSSE znajduje się 447 zakładów odnowy biologicznej. W 2014 roku skontrolowano 251 zakładów pod względem sanitarnym i technicznym. Przeprowadzono 265 kontroli sanitarnych.

Stan sanitarny większości obiektów z tej grupy był dobry.

Obiekty wyposażone były w sprzęt porządkowy w dobrym stanie technicznym oraz dostateczne zapasy środków czystościowych i dezynfekcyjnych. Nie stwierdzano również nieprawidłowości w zakresie zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia, odprowadzania ścieków oraz postępowania z odpadami. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Przestrzegany był zakaz palenia tytoniu. Dezynfekcja łóżek przeprowadzana była po każdym kliencie. Solaria miały zapewnioną odpowiednią wentylację mechaniczną.

W czasie kontroli stwierdzono zły stan techniczny niektórych obiektów, np.: brudne ściany z ubytkami tynku, zniszczone podłogi w sali do ćwiczeń. Wydano 7 decyzji administracyjnych podstawowych.

6.23 ZAKŁADY, W KTÓRYCH ŚWIADCZONE SĄ ŁĄCZNIE USŁUGI UPIĘKSZAJĄCE CIAŁO

W ewidencji PSSE województwa dolnośląskiego znajduje się 660 obiektów z tej grupy. W roku 2014 skontrolowano 432 zakłady. Przeprowadzono 491 kontroli sanitarnych. Większość obiektów posiadała dostateczne zapasy środków czystościowych i dezynfekcyjnych. Nie stwierdzano nieprawidłowości w zakresie zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia, odprowadzania ścieków oraz postępowania z odpadami. Dokumentacja zdrowotna pracowników była aktualna. Stan sanitarno-techniczny i porządkowy obiektów w tej grupie nie uległ zasadniczym zmianom w stosunku do roku ubiegłego. Stwierdzone uchybienia dotyczyły, m.in., brudnych zakurzonych ścian, zniszczonej stolarki okiennej, niewłaściwie przechowywanej bielizny. W związku z tym Wydano 15 decyzji podstawowych oraz nałożono 8 mandatów karnych na łączną kwotę 1 100 zł.

6.24 USTĘPY PUBLICZNE

W ewidencji organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego zlokalizowanych jest 148 ustępów publicznych. W 2014 roku skontrolowano 144 obiekty,

przeprowadzając 281 kontroli sanitarnych obiektów. Wydano 7 decyzji podstawowych w związku ze złym stanem technicznym obiektów.

Zły stan techniczny stwierdzono, m.in., w ustępach:

- Ustęp publiczny Wrocław, ul. Piłsudskiego - teren Dworca Głównego PKP,
- Ustęp publiczny Wrocław, ul. Górnickiego/Prusa,
- Ustęp publiczny Wrocław, pl. Wróblewskiego,
- Ustęp publiczny Jelenia Góra, pl. Zdrojowy,
- Ustęp publiczny Międzylesie, pl. Wolności (powiat kłodzki).

Stwierdzone usterki techniczne to: brak bieżącej ciepłej wody, wyeksploatowana armatura sanitarna, odpadająca farba na ścianach i sufitach, uszkodzone płytki ceramiczne na ścianach i podłodze. PPIS prowadzi postępowanie administracyjne.

Zły stan higieniczno-porządkowy stwierdzono m.in. w ustępach:

- Ustęp publiczny Wrocław, ul. Młodych Techników,
- Ustęp publiczny Wrocław pl. Strzegomski,
- Ustęp publiczny Strzelin, ul. Piłsudskiego.

Nieprawidłowości dotyczyły brudnej muszli i umywalki, płytek ściennych, braku dezynfekcji sanitariatów. Za zły stan sanitarny zarządców obiektów ukarano mandatami karnym na kwotę 300 zł. oraz wystosowano pisma z poleceniem podjęcia działań naprawczych zmierzających do poprawy stanu sanitarnego obiektu.

6.25 CMENTARZE, DOMY PRZEDPOGRZEBOWE, EKSHUMACJE

Na terenie województwa, wg ewidencji PSSE, zlokalizowanych jest 859 cmentarzy. W 2014 r. skontrolowano 284 obiekty, przeprowadzono 298 kontroli. W większości przypadków tereny cmentarzy były prawidłowo zagospodarowane i utrzymywane w należytym stanie sanitarnym. W wyniku przeprowadzonych kontroli zły stan techniczny stwierdzono w 8 obiektach. Nieprawidłowości dotyczyły złego stanu sanitarno-technicznego ogrodzenia cmentarza, zawilgoconych ścian w kaplicach cmentarnych. Wydano decyzje administracyjne w celu usunięcia nieprawidłowości.

Według ewidencji PSSE na terenie województwa zlokalizowanych jest 99 domów przedpogrzebowych. W 2014 r. skontrolowano 87 obiektów. W większości przypadków stan sanitarno-techniczny nie budził zastrzeżeń. Obiekty zaopatrywane były w wodę przeznaczoną do spożycia o dobrej jakości, z wodociągów sieciowych. Ścieki odprowadzono do sprawnie działających sieci kanalizacji miejskiej. Odpady komunalne i niebezpieczne były systematycznie odbierane przez specjalistyczne firmy. Sprzątanie i dezynfekcja przeprowadzane były na bieżąco. Zaopatrzenie w środki czystościowe i dezynfekcyjne było wystarczające. Pomieszczenia do przechowywania zwłok zabezpieczone były przed dostępem osób nieuprawnionych oraz gryzoni i owadów. Pomieszczenia, które posiadają wentylację grawitacyjną, a pomieszczenia chłodni - wentylację mechaniczną. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie funkcjonowania wentylacji.

Zły stan techniczny stwierdzono w jednym obiekcie. Stwierdzone nieprawidłowości to: brak szatni dostosowanej do rodzaju wykonywanej pracy, brak umywalki do mycia rąk. Wszczęto postępowanie administracyjne, w wyniku którego wydano decyzję administracyjną nakazującą usunięcia powyższych nieprawidłowości.

Ekshumacje były dokonywane po uprzednim uzyskaniu zezwolenia PPIS w formie decyzji administracyjnej. Decyzje wydawano na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego. Ekshumacje odbywały się we wczesnych godzinach rannych. Pracownicy przeprowadzający ekshumacje zabezpieczeni byli w niezbędne środki ochrony osobistej. Postępowanie z odzieżą ochronną po wykonaniu ekshumacji było prawidłowe. Doły po ekshumacji poddawano dezynfekcji.

W 2014 r. PPIS wydali 2732 decyzje zezwalające na przeprowadzenie ekshumacji i dochowanie zwłok.

7 PODMIOTY LECZNICZE

7.1 SZPITALA

Według ewidencji WSSE i PSSE w 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 81 szpitali. Przeprowadzono 177 kontroli sanitarnych tych obiektów.

- Zły stan sanitarny stwierdzono w 13 szpitalach. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły głównie złego stanu sanitarno-technicznego sufitów, ścian i podłóg w pomieszczeniach ww. obiektów oraz braku właściwej wentylacji w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych. Ponadto stwierdzono brak izolatek, brak śluz umywalkowo-fartuchowych i szatniowych, brak pomieszczeń do mycia i dezynfekcji aparatury i sprzętu medycznego, brak pomieszczeń porządkowych, zniszczony sprzęt meblowy.

Szpitala zaopatrywane są głównie w wodę z wodociągów sieciowych. W nielicznych obiektach, np. w: Szpitalu Powiatowym w Miliczu, Regionalnym Szpitalu Specjalistycznym „Latawiec” w Świdnicy, NZOZ w Kamiennej Górze, podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę są własne ujęcia wody. Część szpitali posiada rezerwowe ujęcia wody, pozostałe - w razie awarii, korzystają z wody dostarczanej beczkowozami.

W obiektach, w ramach sprawowanego nadzoru sanitarnego nad jakością wody, zostały pobrane próbki wody do badań laboratoryjnych. W kilku przypadkach przeprowadzone badania wykazały nieprawidłowości w zakresie badanych parametrów mikrobiologicznych wody do spożycia oraz wody ciepłej. Obecność ponadnormatywnej ilości bakterii z rodzaju *Legionella* sp. w próbkach wody ciepłej stwierdzono w kilku obiektach. W stosunku do tych obiektów właściwi miejscowo PPIS prowadzą postępowanie administracyjne.

We wszystkich szpitalach realizowane są procedury postępowania z bielizną brudną i czystą. Nieprawidłowości w tym zakresie stwierdzono tylko w kilku przypadkach. Uchybienia dotyczyły przede wszystkim złego stanu sanitarno-technicznego magazynów bielizny brudnej oraz nieprawidłowego transportu i przechowywania bielizny czystej i brudnej.

W obiektach opracowano procedury i instrukcje dotyczące postępowania z odpadami medycznymi. Odpady medyczne przekazywane są bezpośrednio do spalarni lub innych zakładów zajmujących się ich unieszkodliwianiem. Nieprawidłowości w zakresie postępowania z odpadami odnotowano w 3 obiektach. Stwierdzone uchybienia to m.in. brak odpowiednich pomieszczeń do magazynowania odpadów, brak miejsc do mycia i dezynfekcji środków transportu odpadów, brak pełnego oznakowania na opakowaniach z odpadami zakaźnymi oraz przekroczenie dopuszczalnego czasu przechowywania odpadów.

7.2 SZPITALA UZDROWISKOWE

Według ewidencji PSSE w 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 34 szpitale uzdrowiskowe. W obiektach przeprowadzono 24 kontrole sanitarne, w wyniku których stwierdzono uchybienia w 4 obiektach. Stwierdzone uchybienia dotyczyły złego stanu technicznego niektórych pomieszczeń: brudne ściany, zacieki na suficie, zniszczone powierzchnie podłogowe, zniszczone urządzenia sanitarne, ubytki w kafelkach. W celu usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości właściwi miejscowo PPIS wydali decyzje administracyjne. W pozostałych obiektach stan sanitarny nie budził zastrzeżeń.

Szpitala uzdrowiskowe zaopatrywane są w wodę do spożycia z wodociągów sieciowych. Jedynie Zespół Profilaktyki i Rehabilitacji w Janowicach Wielkich wykorzystuje wodę z własnego ujęcia.

W 2014 r. nie odnotowano nieprawidłowości w zakresie sposobu postępowania z bielizną brudną i czystą. Szpitale korzystają z usług pralni ogólnodostępnych. Przewóz bielizny odbywa się środkami transportu pralni. Szpitale posiadają opracowane instrukcje postępowania z odpadami medycznymi. Odpady przekazywane są do unieszkodliwiania uprawnionym podmiotom.

7.3 SANATORIA I PREWENTORIA

Według ewidencji psse na terenie województwa zlokalizowane są łącznie 34 sanatoria i prewentoria. W 2014 r. przeprowadzono 17 kontroli sanitarnych obiektów z tej grupy. W skontrolowanych obiektach stan sanitarny nie budził zastrzeżeń. Postępowanie z odpadami medycznymi prowadzone jest prawidłowo. Sposób postępowania z bielizną brudną i czystą jest prawidłowy. W obiektach bieliznę pierze się we własnych pralniach lub korzysta z usług pralni ogólnodostępnych. Sanatoria i prewentoria zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych. Z wody z własnego ujęcia korzysta jedynie uzdrowisko w Przerzeczynie-Zdroju (powiat dzierzoniowski). Jakość wody we wszystkich obiektach była dobra.

W wielu placówkach, pomimo problemów finansowych, realizowane są przedsięwzięcia modernizacyjno - remontowe, mające na celu poprawę stanu sanitarno - porządkowego i funkcjonalnego obiektów.

7.4 PRZYCHODNIE, OŚRODKI, PORADNIE, AMBULATORIA

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 1718 obiektów z tej grupy. Skontrolowano 1139 obiektów. Jako złe pod względem sanitarnym oceniono 15 obiektów. Stwierdzone nieprawidłowości to m.in.: zły stan sanitarno-techniczny ścian, podłóg i stolarki drzwiowej, brak odpowiednich warunków mycia i dezynfekcji sprzętu do celów porządkowych, niedostosowanie pomieszczeń higieniczno-sanitarnych dla osób niepełnosprawnych. Ponadto w kilku obiektach przeprowadzone kontrole wykazały naruszenie wymagań sanitarnych dotyczących przeprowadzania procesów dezynfekcji i sterylizacji. W związku z powyższym właściciwi PPIS podjęli działania mające na celu doprowadzenie do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości.

Większość obiektów zaopatrywana jest w wodę o dobrej jakości z wodociągów sieciowych. W zakresie gospodarki odpadami medycznymi w podmiotach zostały opracowane procedury postępowania z odpadami medycznymi, mają zawarte umowy ze specjalistycznymi firmami odbierającymi odpady. Większość zakładów używa bielizny i podkładów jednorazowego użytku. Bielizna ta, po użyciu, traktowana jest jako odpad medyczny - gromadzona jest w prawidłowych warunkach i przekazywana do utylizacji firmom specjalistycznym. W przypadku stosowania bielizny wielorazowego użytku zapewniono warunki do przechowywania bielizny brudnej. Bielizna wielorazowego użytku prana jest w pralniach własnych lub oddawana do pralni zewnętrznych.

7.5 STACJE DIALIZ

Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonuje 19 stacji dializ. W roku 2014 r. przeprowadzono 15 kontroli sanitarnych. W skontrolowanych obiektach postępowanie

z odpadami medycznymi było zgodne z obowiązującymi zasadami i procedurami. Wytwarzane odpady medyczne zbierane były selektywnie w miejscach ich powstawania, tj. w salach dializacyjnych i gabinecie zabiegowym. Pojemniki i worki z odpadami były właściwie oznakowane. W stacjach dializ używana była bielizna jednorazowego użytku, która po zakończeniu zabiegu traktowana była jak odpad medyczny. Zapasy bielizny były wystarczające, przechowywano ją w sposób prawidłowy, w wydzielonych i opisanych szafach w gabinetach oraz w magazynkach podręcznych. W stacjach dializ przestrzegane są procedury sprzątnięcia i dezynfekcji pomieszczeń. Nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie wentylacji pomieszczeń. Wszystkie obiekty wyposażone są w stacje uzdatniania wody. W procesie dializoterapii stosowany jest sprzęt jednorazowego użytku, traktowany po użyciu jako odpad medyczny. Stacje dializ mają opracowane procedury postępowania mające na celu zapobieganie zakażeniom przenoszonym przez krew. Bielizna pościelowa i koce wykorzystywane przez dializowanych pacjentów przydzielane są imiennie dla każdego z pacjentów. Bieliznę wielokrotnego użytku prano w pralniach przyszpitalnych lub pralniach ogólnodostępnych

W 2014 roku została uruchomiona Stacja Dializ w Kłodzku przy ul. Szpitalnej 1A należąca do Fresenius Nephrocare Sp. z o.o w Poznaniu ul. Krzywa 13.

7.6 PRAKTYKI LEKARSKIE, PRAKTYKI PIELEŃNIAREK I POŁOŻNYCH

Na terenie województwa dolnośląskiego działa 6431 praktyk lekarskich i 265 praktyk pielęgniarek i położnych, w tym:

- indywidualnych praktyk lekarskich -2063,
- indywidualnych specjalistycznych praktyk lekarskich -4318,
- grupowych praktyk lekarskich – 50,
- indywidualnych praktyk pielęgniarek -212,
- indywidualnych specjalistycznych praktyk pielęgniarek - 27,
- grupowych praktyk pielęgniarek – 26.

Skontrolowano ogółem 1411 obiektów z tej grupy (22%). Obiekty zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych o dobrej jakości. Podczas przeprowadzania kontroli sanitarnych istotnych uchybień nie stwierdzono. W gabinetach stomatologicznych sterylizacja prowadzona jest w autoklawach, stosowane są chemiczne testy kontroli sterylizacji. Narzędzia pakowane są w rękawy papierowo-foliowe oznaczone datą sterylizacji i datą ważności. We wszystkich prywatnych gabinetach lekarskich wzmożony został nadzór nad gospodarką odpadami medycznymi. W większości obiektów prowadzona jest segregacja odpadów w miejscu ich powstawania. Odpady medyczne gromadzone są w workach foliowych, odpady o ostrych końcówkach wkładane są do jednorazowych, plastikowych pojemników, odpornych na przekłucie i przemoczenie. Odpady medyczne do czasu ich odbioru przechowywane są w wydzielonych chłodnych miejscach. Właściciele/użytkownicy gabinetów mają zawarte umowy na odbiór odpadów przez firmy posiadające odpowiednie zezwolenia. Przy wykonywaniu świadczeń medycznych jest używana bielizna jednorazowego użytku, która przekazywana jest po użyciu do utylizacji. Placówki stosujące bieliznę wielokrotnego użytku korzystają z usług pralniczych wyspecjalizowanych firm. Odzież ochronną pracownicy piorą we własnym zakresie. Bielizna czysta przechowywana jest w wydzielonych szafkach, w gabinetach.

W grupie indywidualnych praktyk pielęgniarskich większość to gabinety profilaktyki i pomocy przedlekarskiej w szkołach oraz praktyki prowadzące działalność w zakresie pielęgniarstwa środowiskowo – rodzinnego. W przypadku praktyk pielęgniarskich środowiskowo-rodzinnych usługi medyczne wykonywane są w środowisku domowym

pacjenta przy użyciu sprzętu jednorazowego użytku. Stosowana jest wyłącznie bielizna jednorazowego użytku.

W trakcie przeprowadzonych kontroli w 2014 r. nieprawidłowości stwierdzono w gabinecie Indywidualnej Praktyki Lekarskiej - brak wydzielonej umywalki do mycia rąk. Właściwy miejscowo PPIS wszczął postępowanie administracyjne.

7.7 ZAKŁADY OPIEKUŃCZO-LECZNICZE I PIELĘGNACYJNO-OPIEKUŃCZE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa zlokalizowane jest 34 zakłady opiekuńczo-lecznicze i 13 zakładów pielęgniacyjno-opiekuńczych. W 2014 r. skontrolowano 31 zakładów opiekuńczo-leczniczych i 9 zakładów pielęgniacyjno-opiekuńczych. Przeprowadzono łącznie 43 kontrole obiektów z tej grupy. Kontrole obejmowały sprawdzenie stanu sanitarno-technicznego obiektów, zaopatrzenie w wodę, zaopatrzenie w środki dezynfekcyjne i ich stosowanie, postępowanie z odpadami medycznymi i komunalnymi, postępowanie z bielizną czystą i brudną, utrzymanie stanu bieżącej czystości i porządku w obiektach oraz ich otoczenia.

W trakcie przeprowadzonych kontroli w 2014 r. nie stwierdzono nieprawidłowości w obiektach z tej grupy. Niemniej jednak w kilku obiektach toczą się nadal postępowania administracyjne wszczęte w latach ubiegłych. Dotyczą one:

- poprawy stanu sanitarno-technicznego ścian, podłóg, mebli,
- nieprawidłowego przechowywania odpadów medycznych,
- braku oznakowania pojemników na odpady o ostrych końcówkach i krawędziach,
- braku przeglądu wentylacji,
- braku opracowanych procedur na wypadek wystąpienia chorób zakaźnych.

Biorąc pod uwagę wyniki przeprowadzonych kontroli ogólny stan sanitarny zakładów opiekuńczo-lecznicze i zakładów pielęgniacyjno-opiekuńczych należy ocenić jako dobry

7.8 HOSPICJA

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonują 4 hospicja. W roku 2014 skontrolowano 2 obiekty.

Placówki hospicyjne zaopatrywane są w wodę z wodociągów sieciowych, a woda odpowiada wymaganiom jakościowym wody do spożycia przez ludzi.

W zakładach ściśle przestrzega się instrukcji postępowania z odpadami, w tym z odpadami medycznymi. Obiekty mają wydzielone pomieszczenia do czasowego gromadzenia odpadów. Pojemniki i worki przeznaczone do usuwania odpadów były prawidłowo oznakowane. Postępowanie z bielizną czystą i brudną prowadzone jest zgodnie z procedurami. Pranie bielizny odbywało się na zlecenie w pralniach ogólnodostępnych.

8 STAN SANITARNY OBIEKTÓW I ŚRODKÓW TRANSPORTU

8.1 PRZEJŚCIA GRANICZNE

Na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonują 2 lotnicze przejścia graniczne - we Wrocławiu i w Jeleniej Górze. W czasie kontroli obiektów nie stwierdzono uchybień sanitarno-technicznych.

8.2 DWORCE I STACJE KOLEJOWE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa znajduje się 120 obiektów zaliczanych do tej grupy. Przeprowadzono 153 kontrole.

Zły stan techniczny stwierdzono, m.in., na dworcach kolejowych w Legnicy, Jeleniej Górze, oraz na stacjach PKP Wrocław Pracze Odrzańskie, Wałbrzych – Główny, Międzylesie i Gorzanów (powiat kłodzki). Stwierdzone nieprawidłowości to, m.in.: niewłaściwy stan sanitarno-techniczny ścian i sufitów w pomieszczeniach poczekalni dla pasażerów i toalet ogólnodostępnych, zniszczona nawierzchnia peronów, zniszczone zadaszenia nad peronami, zniszczone posadzki i ściany w przejściach tunelowych. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami właściwi miejscowo PPIS wydali 12 decyzji administracyjnych podstawowych. Część z nich została wykonana w 2014 r., pozostałe są w trakcie realizacji. Stan sanitarno-techniczny wielu obiektów z tej grupy nadal jest niezadowolający.

8.3 DWORCE AUTOBUSOWE

Według ewidencji organów PIS na terenie województwa dolnośląskiego znajduje się 20 dworców autobusowych. Przeprowadzono 32 kontrole. Ogólnie stan sanitarno-techniczny dworców autobusowych w województwie dolnośląskim ocenia się jako dobry.

Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono jedynie na dworcu autobusowym w Bolesławcu. Nieprawidłowości dotyczyły zniszczonej nawierzchni chodnikowej przy peronach oraz uszkodzonych stopni schodów prowadzących do wejścia na dworzec.

W związku ze stwierdzonym złym stanem technicznym ww. obiektu właściwy PPIS wszczął postępowanie administracyjne i wydał decyzję nakazującą usunięcie nieprawidłowości.

8.4 WIATY PRZYSTANKOWE

W 2014 r. przeprowadzono 308 kontroli wiat przystankowych. Wydano 2 decyzje administracyjne. Stan sanitarny większości obiektów w porównaniu do roku ubiegłego nie zmienił się. Wnętrza wiat oraz ich otoczenie sprzątane było na bieżąco. Przystanki wyposażone były w kosze na odpadki, które systematycznie opróżniano. Okresowo dokonywano niezbędnych napraw i malowania.

Zły stan techniczny wiat przystankowych stwierdzono m.in. w: powiecie wołowskim, lwóweckim, strzebińskim, wałbrzyskim, oławskim, wrocławskim, zgorzeleckim. Stwierdzone uchybienia to, m.in.: uszkodzenia ścian bocznych i zadaszeń oraz zniszczone ławki, zniszczone kosze na śmieci. W związku z powyższym wystosowano wystąpienia do zarządców o podjęcie działań w celu wyeliminowania uchybień.

Zły stan higieniczno-porządkowy obiektów tej grupy stwierdzono m.in. w powiecie wrocławskim, wałbrzyskim, ząbkowickim. Stwierdzone uchybienia to m.in. brudne konstrukcje metalowe wiat, brudne tablice informacyjne oraz zaśmiecone wnętrza i otoczenie. W powiecie ząbkowickim na przystankach autobusowych w Srebrnej Górze, Budzowie i Stoszowicach stwierdzono brak oznakowania informującego o zakazie palenia wyrobów tytoniowych, za co właściciela obiektu ukarano mandatem karnym w wysokości 150zł.

8.5 PORTY LOTNICZE

Na terenie województwa dolnośląskiego zlokalizowane są 2 porty lotnicze: we Wrocławiu i w Lubinie. W 2014 r. skontrolowano Port Lotniczy we Wrocławiu. Stan sanitarno-techniczny obiektu nie budził zastrzeżeń. Wydzielono poczekalnie

dla podróżnych, węzły sanitarne, oddzielne dla personelu i podróżnych, pomieszczenia dla funkcjonariuszy Straży Granicznej. Wydzielono także pomieszczenia sanitarne dla osób chorych lub podejrzanych o zachorowanie na chorobę zakaźną o znaczeniu epidemicznym. W obiekcie przygotowane są schematy postępowania w sytuacjach kryzysowych, dotyczących podejrzenia lub wystąpienia ataku bioterrorystycznego lub choroby zakaźnej o znaczeniu epidemicznym.

8.6 PRZYSTANIE

Według ewidencji PSSE na terenie województwa dolnośląskiego znajdują się 4 przystanie jednostek pływających rekreacyjnych i sportowych, zlokalizowane we Wrocławiu, w Urazie (powiat trzebnicki) oraz nowo powstałe w Bardzie (powiat ząbkowicki) i w Wąsoszu (powiat górowski) Przeprowadzono 4 kontrole. Stan sanitarny skontrolowanych obiektów nie budził zastrzeżeń.

8.7 ŚRODKI TRANSPORTU PASAŻERSKIEGO

W 2014 roku na terenie województwa dolnośląskiego skontrolowano 911 środków transportu osobowego, w tym:

- 436 autobusów komunikacji publicznej,
- 25 autobusów turystycznych,
- 154 tramwaje,
- 29 wagonów w pociągach (EURO CITY, INTERCITY, ekspresowe i pociągi pospieszne i inne),
- 6 statków i promów pasażerskich żeglugi śródlądowej,
- 29 samochodów do przewozu chorych,
- 193 samochody do przewożenia zwłok i szczątków ludzkich,
- 20 samochodów do przewozu bielizny,
- 19 innych środków transportu.

Zły stan sanitarno-techniczny stwierdzono w 209 środkach transportu. W skontrolowanych 29 wagonach pociągów: EURO CITY, INTERCITY, ekspresowych, pospiesznych i innych, najczęściej stwierdzane usterki techniczne i uchybienia sanitarne to: zniszczona armatura sanitarna i wykładzina podłogowa, brak w ubikacjach mydła w płynie, zabrudzone wykładziny i zabrudzone stoliki w przedziałach.

Zły stan sanitarny stwierdzono w 35 tramwajach. Odnotowane uchybienia to: brudne podłogi, brudne szyby okienne i drzwiowe wewnątrz wozów i na zewnątrz, brudne śmietniczki oraz siedziska tapicerowane.

W 98 autobusach komunikacji publicznej stwierdzono zły stan higieniczno-sanitarny i techniczny. Występujące nieprawidłowości to: brudne, zaśmiecone podłogi i schody wejściowe do pojazdu, zniszczona tapicerka siedzeń, zniszczone listwy mocujące siedziska, brudne zasłony, brudne szyby, liczne ślady korozji na elementach metalowych (drzwi, mocowanie siedzeń), uszkodzone zagłówki.

Prace związane z utrzymaniem czystości i właściwego stanu techniczno-sanitarnego autobusów i tramwajów prowadzone są na terenie zajezdni lub innego zaplecza technicznego. Zapasy środków czystości i dezynfekcyjnych były wystarczające.

Samochody do przewozu zwłok i szczątków ludzkich są trwale oznakowane w sposób wskazujący na ich przeznaczenie. Kabiny kierowców są trwale odizolowane od części przeznaczonej na umieszczenie zwłok ludzkich. Samochody mają zabezpieczenie przed przesuwaniem się trumny lub pojemnika na zwłoki. W części przeznaczonej na umieszczenie trumny podłogi wykonane są z materiałów łatwo zmywalnych i odpornych na działanie środków dezynfekujących. Wszystkie skontrolowane pojazdy miały wydzielone

miejsca na przechowywanie środków dezynfekcyjnych i sprzętu porządkowego i jednorazowych rękawic ochronnych. Stan sanitarny wszystkich obiektów nie budził zastrzeżeń.

Wyposażenie karetek w sprzęt jednorazowy, środki ochrony osobistej oraz preparaty dezynfekcyjne jest odpowiednie do ilości udzielnych świadczeń. Stosowana jest tylko bielizna jednorazowego użytku. Brudna bielizna oddawana jest do utylizacji wspólnie z innymi odpadami medycznymi. Zrezygnowano z koców i poduszek wielokrotnego użytku na rzecz jednorazowych koców termicznych. Postępowanie z odpadami medycznymi zgodne jest z opracowaną procedurą z uwzględnieniem kategorii i segregacji odpadów w miejscu ich wytwarzania. Odpady z karetek przenoszone są do zbiorczego pojemnika umieszczonego w wydzielonym pomieszczeniu, wyposażonym w lodówkę do przechowywania odpadów medycznych. Odbierane są przez wyspecjalizowaną firmę. Na terenie baz pogotowia wydzielone są stanowiska do mycia i dezynfekcji samochodów.

9 OCHRONA PRZED PROMIENIOWNIEM JONIZUJĄCYM I NIEJONIZUJĄCYM

9.1 PRACOWNIE RENTGENOWSKIE

W roku 2014 realizowano zadania wynikające z obowiązków nadzorowych z zakresu ochrony radiologicznej w placówkach służby zdrowia. Były to kontrole sanitarne – zgodnie z harmonogramem oraz odbiory nowych aparatów rentgenowskich. W zakresie odbiorów, przeważały aparaty stomatologiczne do zdjęć wewnątrzustnych punktowych. Wykonano również pomiary wybranych parametrów fizycznych aparatów rentgenowskich, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo pacjentów poddawanych badaniom radiologicznym.

W placówkach służby zdrowia postępuje dalszy proces budowy i doskonalenia systemów zarządzania jakością usług medycznych związanych z wykorzystaniem promieniowania jonizującego. W odniesieniu do pracowników w jednostkach, realizowano obowiązek prowadzenia szkoleń z zakresu ochrony radiologicznej pacjentów.

Firmy prowadzące szkolenia na podstawie zezwoleń wydanych przez GIS, działają w tym zakresie w sposób systematyczny, organizując szkolenia na terenie miasta raz na kwartał lub częściej, w miarę potrzeb.

9.2 ŹRÓDŁA PROMIENIOTWÓRCZE IZOTOPOWE

Nie przeprowadzano wspólnych kontroli z przedstawicielami Państwowej Agencji Atomistyki. Protokoły pokontrolne Państwowej Agencji Atomistyki przesyłane do Inspekcji Sanitarnej zawierały usterki natury administracyjnej.

9.3 PLACÓWKI POMIARÓW SKAŻEŃ PROMIENIOTWÓRCZYCH

Wyniki badań skażeń promieniotwórczych prowadzone w roku 2014 w artykułach żywnościowych a także stężenie radionuklidów w wodzie pitnej (w tym trytu) – pozostają na poziomie tła naturalnego.

9.4 PROMIENIOWANIE NIEJONIZUJĄCE ELEKTROMAGNETYCZNE

Pomiary rozkładu natężenia pola elektromagnetycznego wokół różnych źródeł promieniowania, przeprowadzały laboratoria akredytowane zewnętrzne.

Pomiary przeprowadzone przez oddział higieny radiacyjnej Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, dotyczyły nielicznych przypadków, w szczególności dotyczących skarg ludności na uciążliwość oraz złe samopoczucie.

Wykonane pomiary potwierdzają brak zagrożeń dla ludności w rozumieniu obowiązujących przepisów. Nie stwierdzono również rażąco złych warunków pracy przy źródłach promieniowania elektromagnetycznego.

10 OCENA STANU SANITARNEGO ZAKŁADÓW PRODUKCJI, OBROTU I MAGAZYNOWANIA ŻYWNOŚCI ORAZ ŻYWIENIA ZBIOROWEGO

Stan sanitarny nadzorowanych obiektów w 2014r. oceniano zgodnie z ustalonymi procedurami urzędowej kontroli żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością, uwzględniającymi obowiązujące przepisy prawne.

Na podstawie danych uzyskanych w 2014r. stwierdzono nieznaczną poprawę stanu sanitarnego kontrolowanych obiektów w stosunku do 2013 r., odnotowano jednak pogorszenie stanu sanitarno- technicznego w wytwórniach makaronów oraz w zakładach żywienia zbiorowego otwartego

W wyniku kontroli przeprowadzonych w 15679 zakładach, stan niezgodny z wymogami odnotowano w 0,9% zakładów (w 2013 r. – 1%) w niżej wymienionych grupach obiektów:

Piekarnie	w 2013 r. 2,8 %	w 2014 r. 1,9 %
Wytwórnie makaronów	w 2013 r. 0,0 %	w 2014 r. 10 %
Sklepy spożywcze	w 2013 r. 2,8 %	w 2014 r. 2,1%
Kioski	w 2013 r. 2,8 %	w 2014 r. 1,0 %
Zakłady żywienia zbiorowego otwarte	w 2013 r. 1,5 %	w 2014 r. 2,1 %
Zakłady żywienia zbiorowego zamknięte	w 2013 r. 0,5 %	w 2014 r. 0,4 %.

Kontrole sanitarne w zakładach przeprowadzane były zgodnie z opracowanym na 2014 rok harmonogramem kontroli, a także jako kontrole:

- sprawdzające wykonanie obowiązków nakładanych na przedsiębiorców decyzjami administracyjnymi,
- tematyczne m. in. wynikające z działań podejmowanych w ramach systemu RASFF i RAPEX

oraz w związku z interwencjami mieszkańców.

W 2014r. ustalono, iż liczba zakładów, w których wprowadzono zasady GHP/GMP oraz system HACCP nie uległa zmianie w stosunku do roku ubiegłego. (Dane w odniesieniu do zakładów ujętych w rejestrach PPIS).

Niezadowolający jest fakt, iż pomimo wdrożenia w zakładach procedur GHP/GMP i systemu HACCP, stwierdzano nieprawidłowości w ich utrzymywaniu.

Z uwagi na uchybienia dotyczące między innymi: wprowadzania do obrotu środków spożywczych po upływie terminu przydatności do spożycia lub daty minimalnej trwałości oraz braku zachowania czystości, higieny w produkcji i obrocie środkami spożywczymi, w stosunku do osób winnych stosowano represje w postaci mandatów karnych.

W woj. dolnośląskim łącznie nałożono 1514 (w 2013 r. – 1472) mandatów karnych na kwotę 377650zł (w 2013 r. – 346260zł), zatem w stosunku do roku ubiegłego odnotowano zwiększoną ich liczbę i kwotę.

Natomiast w analizowanym okresie znacznie zmniejszyła się liczba wniosków o ukaranie przedsiębiorców - z 40 w 2013 roku - do 31 w 2014 r.

W celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarno – higienicznego zakładów żywnościowo – żywieniowych, prowadzono postępowanie administracyjne – na właścicieli zakładów nałożono obowiązki do wykonania w 5415 decyzjach (w 2013 r. – 6004), w tym 29 unieruchomienia zakładu (w 2013 r. - 27). Ilość wydanych decyzji również uległa zmniejszeniu w stosunku do roku 2013.

W ramach urzędowej kontroli w 2014 r. w nadzorowanych zakładach pobierano próbki żywności do badań laboratoryjnych. I tak w zakładach :

- produkcji żywności pobrano 375 próbki, zdyskwalifikowano 31 , (w 2013 r. - 4)
- obrotu żywnością pobrano 3916 próbek, zdyskwalifikowano 137(w 2013 r. -140),
- żywienia zbiorowego pobrano 115 próbek, zdyskwalifikowano 5, (w 2013 r.- 5)
- produkcji oraz obrotu materiałami i wyrobami do kontaktu z żywnością pobrano 57próbek, Zdyskwalifikowano 2 (w 2013 r.- 11).

Na podstawie uzyskanych wyników badań stwierdza się, że w 2014 r. nastąpiło zdecydowane pogorszenie jakości zdrowotnej żywności pobranej do badania z zakładów produkcji żywności z 1,2% w 2013 r. do 8,3 %. Natomiast z ogółu zbadanych próbek zakwestionowano 3,9% (w 2013r.- 3,4%) - odnotowano nieznaczne pogorszenie jakości zdrowotnej żywności.

W analizowanym okresie przeprowadzono liczne kontrole w zakładach obrotu żywnością, podczas których oceniono prawidłowość znakowania suplementów diety, formy reklamy i prezentacji, jak również warunki ich magazynowania i ekspozycji.

Sporządzano miesięczne i kwartalne sprawozdania z nadzoru nad suplementami diety, środkami spożywczymi specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz środkami spożywczymi wzbogacanymi witaminami lub składnikami mineralnymi wprowadzanymi do obrotu w sklepach, hurtowniach i aptekach. Nadzorowano również strony internetowe, na których oferowane były w/w środki spożywcze.

10.1 ZAKŁADY PRODUKCJI ŻYWNOSCI

W 2014r. nadzorem objęto 1177 zakładów produkcji żywności. W porównaniu do 2013 r. – odsetek skontrolowanych obiektów z wdrożonym systemem HACCP nie zmienił się.

W 2014 r. objęto nadzorem producentów produkcji pierwotnej (rolników), którzy dopiero po licznych działaniach interwencyjnych występowali do organów PIS z wnioskiem o objęcie nadzorem ich działalności.

10.2 WYTWÓRNIE LODÓW

W 2014 roku na terenie województwa dolnośląskiego funkcjonowało 56 wytwórni lodów, w których przeprowadzono 106 kontroli. Zakłady te, w znacznej części zlokalizowane są przy ciastkarniach i produkcję prowadzą sezonowo.

We wszystkich zakładach opracowano i wdrożono zasady systemu HACCP oraz dokumentację dobrej praktyki produkcyjnej i higienicznej.

Nie mniej jednak w trakcie urzędowych kontroli stwierdzano uchybienia takie jak:

- nieprawidłowa funkcjonalność pomieszczeń,
- brak wyników badań gotowego wyrobu,
- nieprawidłowe znakowanie produkowanych lodów,
- nieprawidłowe przechowywanie surowców i półproduktów,

Wyroby gotowe transportowane są do punktów sprzedaży poza zakład produkcyjny specjalistycznymi środkami transportu z agregatami chłodniczymi, zapewniającymi temperatury od 0°C do - 40° C lub w termosach z wkładami chłodniczymi.

W celu poprawy stanu sanitarno - technicznego i znakowania wyrobów gotowych produkowanych i wprowadzanych do obrotu, prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 24 decyzje administracyjne, w tym 1 decyzję unieruchomienia zakładu. Za stwierdzony nieprawidłowy stan sanitarno – higieniczny na osoby winne nałożono 2 mandaty karne w łącznej wysokości 700 zł.

Do badań laboratoryjnych pobrano 48 próbek lodów, z których 2 próbki zakwestionowano.

10.3 PIEKARNIE

W 2014 r. 369 zakładów oceniono na podstawie arkuszy oceny stanu sanitarnego, spośród których 7 obiektów uzyskało ocenę „niezgodny”. W celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarno – technicznego prowadzono postępowanie administracyjne –wydano 364 decyzje administracyjne, w tym 1 unieruchomienia zakładu. Za stwierdzone uchybienia natury sanitarnej osoby winne ukarano 73 mandatami karnymi, na łączną kwotę 19050 zł. Urzędową kontrolą obejmowano między innymi identyfikowalność produkowanej żywności, funkcjonowanie wdrożonego systemu HACCP, materiały opakowaniowe oraz znakowanie żywności. W toku kontroli zbierano informacje o surowcach zawierających GMO. W części kontrolowanych zakładów stwierdzono stosowanie do produkcji pieczywa, gotowych koncentratów mieszanek chlebowych, a do pieczywa pszennego – polepszaczy, stabilizatorów oraz kwasu mlekowego jako regulatora kwasowości. Dozowanie substancji dodatkowych odbywa się zgodnie z instrukcją technologiczną przy użyciu odpowiedniego sprzętu. We wszystkich zakładach jest wdrożony i utrzymywany system HACCP.

Najczęściej stwierdzane uchybienia sanitarno-higieniczne to:

- brak funkcjonalności pomieszczeń zakładu,
- nieprawidłowy stan sanitarno – higieniczny sprzętu produkcyjnego i pomieszczeń zakładu,
- nieprawidłowe znakowanie pieczywa,
- brak zapisów z czynności prowadzonych w ramach dobrej praktyki higienicznej i produkcyjnej,
- brak wyników badań gotowych produktów
- brak do wglądu dokumentów potwierdzających udział pracowników w szkoleniach z zasad GMP/GHP i systemu HACCP,

W piekarniach sprawdzano jakość tłuszczu (testem „OleoTest) używanego do smażenia np. pączków w kierunku zawartości związków „polarnych”. Nie stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie.

Sprawdzano również jakość wyrobów gotowych - pobrano 63 próbki, z których zakwestionowano 5.

10.4 CIASTKARNIE

W 2014 r. ocenę stanu sanitarnego wg arkusza oceny przeprowadzono w 189 zakładach - wszystkie oceniono jako zgodne z wymaganiami.

Wielkość i charakter kontrolowanych obiektów jest zróżnicowany. Większość zakładów jest zmodernizowana, dobrze wyposażona. We wszystkich nadzorowanych ciastkarniach produkcja wyrobów ciastkarskich oparta jest na surowcach i koncentratkach gotowych mieszanek różnego rodzaju ciast i kremów, wymagających lub nie obróbki termicznej.

W celu oceny jakości zdrowotnej tłuszczów smaźalniczych przeprowadzono badania na zawartość związków polarnych w tłuszczach z użyciem testu „Oleo test”, testera tłuszczu TESTO 270; nie stwierdzono nieprawidłowości. W czasie kontroli szczególną uwagę zwracano na stosowanie do produkcji i dozowanie substancji dodatkowych, surowców GMO. Do powtarzających się nieprawidłowości należy zaliczyć:

- brak możliwości zapewnienia funkcjonalności pomieszczeń - drogi surowców, gotowego wyrobu, personelu i odbiorców gotowego wyrobu krzyżują się,
- nieprawidłowy stan techniczny zakładów, między innymi brudne, zniszczone ściany, sufity, posadzki z ubytkami,
- brak zachowanej segregacji w urządzeniach chłodniczych - surowce, półprodukty, wyroby gotowe przechowywane razem,
- brak wyników badań wyrobów gotowych,
- nieprawidłowy stan sanitarno – techniczny sprzętu produkcyjnego, pomocniczego, urządzeń produkcyjnych oraz urządzeń chłodniczych,
- brak do wglądu systematycznych i udokumentowanych zapisów wynikających z dokumentacji dobrej praktyki produkcyjnej i dobrej praktyki higienicznej GMP/GHP i HACCP,

Poprawie uległy warunki transportu wyrobów ciastkarskich z zakładów produkcyjnych do punktów sprzedaży detalicznej - zmniejszyła się liczba samochodów izoterm na rzecz samochodów chłodni lub posiadających agregaty chłodnicze.

W 2014r. prowadzono postępowanie w celu wyegzekwowania poprawy stanu sanitarnego zakładów – wydano 158 decyzji administracyjnych. Za stwierdzony niewłaściwy stan

sanitarno - higieniczny osoby winne karano mandatami karnymi – nałożono 29 mandatów na kwotę 6150zł. Pobrano do badań laboratoryjnych 169 prób żywności – 2 próbki zakwestionowano.

12.5. PRZETWÓRNIE OWOCOWO-WARZYWNE I GRZYBOWE

W roku 2014 na terenie województwa dolnośląskiego nadzorem objęto 39 przetwórní owocowo-warzywnych i grzybowych. Do tej grupy obiektów zaliczono: kwaszarnie kapusty i ogórków, przetwórní produkujące soki, dżemy, powidła, przeciery oraz marmolady, zakłady produkujące mrożonki owocowe i warzywne, zakład blanszowania pieczarek, przetwórní grzybów, zakłady produkujące sterylizowane konserwy warzywne i warzywno-mięsne, a także zakład obróbki wstępnej warzyw i ich pakowanie. Produkcja w ww. zakładach prowadzona jest sezonowo lub przez cały rok, zarówno na rynek krajowy jak i na eksport.

We wszystkich kontrolowanych zakładach opracowano i wdrożono procedury i instrukcje GHP/GMP oraz zasady systemu HACCP.

Najczęściej stwierdzane w czasie kontroli nieprawidłowości to brak:

- prawidłowego znakowania wyrobu gotowego,
- zapisów z zakresu przestrzegania procedur systemu HACCP,
- deklaracji zgodności do opakowań jednorazowych.

Usunięcie ich było egzekwowane poprzez prowadzone postępowanie administracyjne - wydano 29 decyzji. Za stwierdzone nieprawidłowości w zakresie stanu higienicznego na osoby winne nałożono 3 mandaty karne na kwotę 900 - zł.

10.5 WYTWÓRNIE NAPOJÓW BEZALKOHOLOWYCH I ROZLEWNIE PIWA

W 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego objęto nadzorem 7 obiektów. We wszystkich zakładach wdrożono procedury GHP/GMP oraz system HACCP.

Część z nich prowadzi działalność produkcyjną sezonowo lub zależnie od potrzeb rynku. Wszystkie zakłady otrzymały ocenę zgodną z wymaganiami. Poprawę stanu sanitarno-technicznego egzekwowano poprzez postępowanie administracyjne - wydano 6 decyzji administracyjnych.

Najczęściej stwierdzone uchybienia to:

- zły stan techniczny pomieszczeń,
- brak funkcjonalności pomieszczeń produkcyjnych i magazynowych.

10.6 ZAKŁADY GARMAŻERYJNE

W analizowanym okresie kontrolą objęto 58 zakładów. Stan techniczny i sanitarny tej grupy obiektów jest zróżnicowany. W większości są niefunkcjonalne ze względu na ich lokalizację, albowiem działalność produkcyjną prowadzona jest w pomieszczeniach po byłych stołówkach pracowniczych i szkolnych, bez możliwości rozbudowy i modernizacji. Transport wyrobów garmażeryjnych do punktów sprzedaży detalicznej odbywa się w większości zakładów samochodami przystosowanymi do tego celu.

Zakłady garmażeryjne, w których do produkcji stosuje się surowe mięso, objęte są wspólnym nadzorem z Inspekcją Weterynaryjną.

W 96,5 % kontrolowanych zakładów wdrożono zasady GHP/GMP oraz system HACCP.

W 2014 r. najczęściej stwierdzane nieprawidłowości to:

- niewłaściwa funkcjonalność pomieszczeń,

- nieprawidłowe znakowanie produkowanych i wprowadzanych do obrotu handlowego gotowych wyrobów garmazeryjnych,
  - nieprawidłowe magazynowanie surowców i składników
- a także brak:
- wyników badań wyrobu gotowego,
  - prawidłowej wentylacji w pomieszczeniach zakładu,
  - realizacji procedur weryfikacji HACCP,
  - pomieszczeń lub stanowisk wyposażonych w urządzenia do szybkiego wychładzania półproduktów i gotowych wyrobów po obróbce cieplnej,
  - zachowanej segregacji w urządzeniach chłodniczych.

W stosunku do osób winnych zaniedbań sanitarno – higienicznych stosowano sankcje karne – nałożono 10 mandatów karnych na kwotę 2000 zł.

Znakowanie wyrobów gotowych było najczęściej kwestionowane ze względu na brak m. in.: określenia terminu przydatności do spożycia, braku oznaczenia partii produkcyjnej, braku zapisu: zawartość netto lub masy netto, sposobu przygotowania, braku wykazu składników w kolejności malejącej, braku wykazu składników alergennych.

Poprawa złych warunków technicznych egzekwowana była na drodze postępowania administracyjno-egzekucyjnego - wydano 66 decyzji.

W ramach urzędowej kontroli żywności do badań laboratoryjnych pobrano 3 próbki - wyniki badań prawidłowe.

10.7 WYTWÓRNIE NATURALNYCH WÓD MINERALNYCH, NATURALNYCH WÓD ŹRÓDLANYCH I STOŁOWYCH

W 2014 r. na terenie województwa dolnośląskiego nadzorem objęto 15 zakładów w tym:

- wytwórni naturalnych wód mineralnych – 5
- wytwórni naturalnych wód źródłanych – 10

We wszystkich zakładach zostały wdrożone procedury GHP/GMP oraz system HACCP.

Do powtarzających się nieprawidłowości należy zaliczyć:

- zły stan techniczny ścian i podłóg,
- brak funkcjonalności pomieszczeń produkcyjnych i magazynowych,
- nieprawidłowe oznakowanie wyrobu gotowego,
- brak aktualnych wyników wyrobu gotowego,

Poprawę stanu technicznego osiągnięto poprzez prowadzone postępowanie administracyjne - wydano 15 decyzji administracyjnych . Nie stosowano sankcji karnych w postaci mandatu karnego.

Z nadzorowanych zakładów produkujących naturalną wodę mineralną lub naturalną wodę źródlaną, najczęściej znajduje się na terenie powiatu kłodzkiego. Głównym producentem naturalnej wody mineralnej i naturalnej wody źródlanej jest firma Uzdrawiska Kłodzkie S.A - Grupa PGU ul. Zdrojowa 39, Polanica Zdrój.

10.8 SKLEPY SPOŻYWCZE

Sklepy spożywcze to najliczniejsza grupa zakładów będących pod nadzorem PIS. W 2014 r. skontrolowano 6195 sklepów tj. 56 % do zakładów wykazanych w rejestrze, w tym 392 to super- i hipermarkety, np. Tesco, Intermarche, Carrefour, Kaufland, Lidl, Polo, Stokrotka, Dino, Biedronka, Netto, itp. Przeprowadzono 10598 kontroli sanitarnych, w tym kontrole w związku z powiadomieniami w ramach systemu RASFF i RAPEX,

skargami konsumentów, a także kontrole sprawdzające wykonanie nałożonych obowiązków decyzjami administracyjnymi.

Stan techniczny sklepów jest bardzo zróżnicowany.

Działają zarówno obiekty „stare”, małe oraz duże, nowoczesne, wyposażone w odpowiednie urządzenia i sprzęt, zapewniający prawidłowe warunki do przechowywania i sprzedaży żywności. Największe zastrzeżenia budzą warunki techniczne sklepów małych, osiedlowych, bądź zlokalizowanych na wsiach. Ich mała powierzchnia handlowo-magazynowa jest przyczyną m.in. nieprawidłowego przechowywania artykułów spożywczych, braku utrzymania czystości i porządku.

W ocenianym okresie odnotowano dalszy wzrost liczby sklepów wyposażonych w nowoczesne urządzenia chłodnicze z automatyczną regulacją i elektronicznym wskaźnikiem temperatury, umożliwiające właściwe warunki przechowywania żywności. Rośnie liczba sklepów wyposażonych w klimatyzacje, niezbędną zwłaszcza w okresie letnim. Poprawia się również higiena sprzedaży środków spożywczych oraz prawidłowość oznakowania tuszek drobiowych i mięsa wołowego. Sklepy prowadzące obrót mięsem i przetworami mięsnymi oraz owocami i warzywami, mają wydzielone stoiska sprzedaży, wyposażone są w odrębny sprzęt i urządzenia zapewniające ochronę przed zanieczyszczeniami.

Kontrolowano również strony internetowe sklepów, które oferują do sprzedaży środki spożywcze w opakowaniach jednostkowych producentów.

W 2014 roku najczęściej stwierdzane nieprawidłowości to:

- niewłaściwe przechowywanie środków spożywczych,
- obrót środkami spożywczymi po upływie daty minimalnej trwałości lub terminie przydatności do spożycia,
- zły stan techniczny i sanitarny pomieszczeń oraz urządzeń i sprzętów,
- niekompletna dokumentacja GHP i HACCP oraz brak prowadzenia na bieżąco zapisów w tym zakresie,
- nieprzestrzeganie procedur zabezpieczenia i wycofywania z obrotu partii żywności nie odpowiadających wymaganiom jakości zdrowotnej,
- nieprawidłowe rozmieszczenie pomieszczeń np. dostawa towaru odbywa się przez salę sprzedaży.

Stwierdzono także brak:

- prawidłowego znakowania środków spożywczych,
- zachowanej segregacji żywności w urządzeniach chłodniczych.

Po stwierdzeniu nieprawidłowości zagrażających zdrowiu lub życiu człowieka unieruchomiono 4 sklepy spożywcze. Osoby odpowiedzialne i winne zaniedbań ukarano mandatami karnymi (672 mandatów na kwotę 148600 zł).

W przypadku stwierdzenia usterek sanitarno-technicznych prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 1739 decyzji administracyjnych.

W ramach urzędowej kontroli żywności i monitoringu do badań laboratoryjnych pobrano 3561 prób żywności, różnych asortymentowo. Żywność była badana w kierunku m.in. zanieczyszczeń mikrobiologicznych, pozostałości pestycydów, metali szkodliwych dla zdrowia, GMO, substancji dodatkowych dozwolonych, mikotoksyn, WWA, azotanów. Łącznie zdyskwalifikowano 118 prób żywności.

10.9 MAGAZYNY HURTOWE

W tej grupie obiektów znajduje się 756 zakładów, z których 328 zlokalizowanych jest w powiecie wrocławskim. Kontrolę przeprowadzono w 81,5 % zarejestrowanych hurtowni.

System HACCP wdrożono w 696 zakładach obrotu hurtowego. W większości obiektów opracowano i wdrożono system na zasadach warunków wstępnych.

Kontrolowane zakłady posiadają własne, przystosowane do przewozu żywności środki transportu, wpisane do rejestru zakładów podlegających urzędowej kontroli żywności.

W województwie dolnośląskim duże centra logistyczne zlokalizowane są na terenie powiatu legnickiego (Centrum Dystrybucyjne Lidl, magazyn sieci „EKO”, magazyn hurtowy JUREKO S.A) i wrocławskiego (np. Porologis 1, Prologis 2, Prologis 3, Centrum Logistyczne Selgros Poland, Eurologis Sp. z o.o.). Są to obiekty dysponujące pomieszczeniami magazynowymi o dużych powierzchniach użytkowych, wysokiego składowania, z zapleciami socjalnymi spełniającymi wymagania techniczne, sanitarne o wysokim standardzie. W czasie przeprowadzanych kontroli zwracano szczególną uwagę na warunki przechowywania środków spożywczych, terminy przydatności do spożycia oraz prowadzenie dokumentacji umożliwiającej śledzenie ruchu żywności. W 2014 roku w hurtowniach przeprowadzono liczne kontrole interwencyjne mające na celu monitorowanie procesu wycofywania z rynku kwestionowanych produktów. Rozpatrywano również interwencje dotyczące niewłaściwej jakości zdrowotnej żywności oraz złego stanu sanitarnego hurtowni.

Najczęściej stwierdzane uchybienia to:

- nieprawidłowy stan sanitarno-techniczny pomieszczeń (uszkodzone posadzki, ściany, sufity),
  - niewłaściwe oznakowanie wprowadzonych do obrotu środków spożywczych,
- a także brak:
- czystości i porządku w pomieszczeniach hurtowni,
  - prowadzenia zapisów wynikających z opracowanych instrukcji i procedur GHP oraz systemu HACCP,

Za stwierdzane uchybienia sanitarno - porządkowe osoby winne karano mandatami karnymi - nałożono 29 mandatów na łączną kwotę 7850 zł. W celu uzyskania poprawy stanu sanitarno - technicznego zakładów prowadzono postępowanie administracyjne (wydano 143 decyzje). W ocenianym okresie pobrano do badań laboratoryjnych 186 próbek, z których 1 zakwestionowano.

10.10 OBIEKTY ŻYWIENIA ZBIOROWEGO

10.10.1 Zakłady żywienia zbiorowego otwartego

W 2014 r. na terenie woj. dolnośląskiego skontrolowano 3722 zakłady z 5971 zakładów ujętych w ewidencji zakładów żywienia zbiorowego otwartego (tj. 62,3 %). System HACCP wdrożono w 5262 zakładach tj. 88,1 % ujętych w ewidencji. W kontrolowanych zakładach zapewniono prawidłową gospodarkę odpadami. Wdrożono procedury GHP/GMP, a także zasady systemu HACCP. W części zakładów udokumentowano prawidłową jakość zdrowotną potraw nietrwałych mikrobiologicznie.

Na podstawie wyników kontroli w porównaniu z ostatnim ocenianym okresem, stwierdza się dalsze pogorszenie stanu sanitarnego tej grupy zakładów, pomimo wdrożonych procedur GHP/GMP.

W czasie kontroli najczęściej stwierdzano uchybienia:

- zły stan techniczny pomieszczeń,
- brak udokumentowania oceny jakości zdrowotnej wyrobów gotowych nietrwałych mikrobiologicznie,
- nieprawidłowe warunki sanitarno – higieniczne do obróbki warzyw,

- wprowadzanie do obrotu żywności po upływie terminu przydatności do spożycia lub nieoznakowanej.

W celu wyegzekwowania poprawy stanu technicznego w zakładach, prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 1671 decyzji administracyjnych, w tym 18 decyzji zagrożenia unieruchomieniem zakładu (w 2013 r. wydano 6 decyzji).

Za stwierdzony nieprawidłowy stan sanitarny, osoby winne ukarano mandatami karnymi – nałożono 475 mandatów na łączną kwotę 132050 zł. (w 2013 r. nałożono 456 mandatów karnych na kwotę 114590 zł.)

a) Zakłady małej gastronomii

Zakłady małej gastronomii prowadziły działalność w zakresie produkcji i sprzedaży żywności z wykorzystaniem półproduktów mrożonych oraz wyrobów gotowych poddanych obróbce termicznej, poprzez podgrzewanie potraw w kuchenkach mikrofalowych, jak również smażeniu w głębokim tłuszczu. Potrawy gotowe podawano konsumentom z zastosowaniem naczyń jednorazowego użytku (w zdecydowanej większości zakładów).

W 2014 r. skontrolowano 1425 zakładów. W celu uzyskania poprawy stanu sanitarno –technicznego obiektów prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 521 decyzji administracyjnych, w tym 5 zagrożenia unieruchomieniem zakładu. Za stwierdzone nieprawidłowości natury sanitarnej osoby winne ukarano mandatami karnymi – nałożono 96 mandatów karnych na łączną kwotę 22550 zł.

Najczęściej stwierdzane uchybienia to:

- używanie do produkcji - środków spożywczych po upływie daty minimalnej trwałości lub terminie przydatności do spożycia,
- zły stan sanitarno-techniczny pomieszczeń produkcyjnych i pomocniczych,
- brak bieżącej czystości i porządku w pomieszczeniach, brudny sprzęt i urządzenia oraz brak bieżących zapisów wynikających z opracowanych instrukcji i procedur,
- nieprawidłowe opakowania jednorazowe – niedozwolone do kontaktu z żywnością.

10.10.2 Zakłady żywienia zbiorowego zamkniętego

W 2014 roku liczba zakładów żywienia zbiorowego zamkniętego, ujętych w rejestrze, wynosiła 3029 i w porównaniu do roku 2013 zwiększyła się o 125. Kontrolą objęto 74,3% zakładów – przeprowadzono w nich 3347 kontroli i rekontroli. Ocenę obiektów, w oparciu o arkusze oceny stanu sanitarnego, dokonano w 75,0% skontrolowanych zakładów - 7 z nich oceniono jako niezgodne z wymogami. Zasady GHP/GMP wdrożono w 96,1% zakładów zarejestrowanych, natomiast systemu HACCP wdrożono w 89,5 % zakładów zarejestrowanych.

Zasady GHP/GMP i system HACCP w 100% wdrożono w następujących grupach zakładów:

- blokach żywienia w szpitalach,
- kuchniach niemowlęcych,
- blokach żywienia w sanatoriach i prewentoriach,
- stołówkach burs i internatów.

Stwierdzane w czasie kontroli uchybienia to m.in.:

- niewłaściwy stan techniczny pomieszczeń - ścian, sufitów, posadzek, drzwi, okien, wentylacji,
- zły stan techniczny wyposażenia pomieszczeń - urządzeń, sprzętów, mebli,
- brak bieżących zapisów wynikających z opracowanej dokumentacji GHP/GMP, HACCP,

- brak potwierdzenia wynikiem badań mikrobiologicznych właściwej jakości zdrowotnej produkowanej żywności,
- nieprawidłowy stan sanitarno-porządkowy,
- nieprawidłowe procesy technologiczne.

W celu poprawy stanu sanitarno-technicznego prowadzono postępowanie administracyjne. Ogółem w 2014 r. wydano 876 decyzji administracyjnych (w 2013 r. – 903). Kontrole sprawdzające wykazywały usunięcie nieprawidłowości. W niektórych przypadkach na wniosek stron zmieniany był termin wykonania decyzji. Osoby winne zaniedbań sanitarno-porządkowych ukarano mandataми – nałożono 117 mandatów karnych na kwotę 30550 zł (w 2013 r. – 102 mandaty na kwotę 24 800 zł). W 2014 r. pobrano do badania laboratoryjnego 54 próbki – wszystkie wyniki prawidłowe. Przy kontrolach, podobnie jak w roku ubiegłym, szczególną uwagę zwracano na udokumentowanie jakości zdrowotnej gotowego wyrobu nietrwałego mikrobiologicznie, np. surówek. Brak potwierdzenia właściwej jakości zdrowotnej produkowanej żywności wynikiem badań mikrobiologicznych, egzekwowano w drodze postępowania administracyjnego. Ponadto sprawdzano funkcjonowanie wdrożonego systemu HACCP. Oceniano również możliwość śledzenia żywności, „tzw. traceability”.

10.10.3 Stołówki pracownicze

W 2014 r. nadzorem objęto 84 stołówki pracownicze. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 69% skontrolowanych zakładów. Wszystkie zakłady otrzymały ocenę zgodny z wymaganiami.

Do najczęściej stwierdzanych nieprawidłowości, należały:

- nieprzestrzeganie zasad GHP, GMP i HACCP pomimo opracowanej dokumentacji,
- brak badań wyrobu gotowego,
- zły stan sanitarno-techniczny pomieszczeń w tym ścian, posadzek, sprzętów meblowych, urządzeń,
- brak zachowanego łańcucha chłodniczego dla potraw wymagających chłodzenia.

Za błędy popełnione podczas procesów technologicznych i zły stan sanitarny - nałożono 8 mandatów karnych na łączną kwotę 1700 zł. Poprawę stanu technicznego egzekwowano w drodze postępowania administracyjnego – wydano 33 decyzje administracyjne.

10.10.4 Bufety przy zakładach pracy

W 2014 r. nadzorem objęto 111 bufetów, w których przeprowadzono 148 kontroli. Stwierdzane w tej grupie zakładów nieprawidłowości to m. in.:

- brak pełnej dokumentacji dotyczącej opracowanych i wdrożonych procedur i instrukcji dobrej praktyki higienicznej i zasad dobrej praktyki produkcyjnej GHP/GMP,
- nieprawidłowy, niezadawalający stan higieniczny pomieszczeń bufetów, rażące błędy technologiczne.

W stosunku do osób winnych stosowano sankcje karne, nałożono 4 mandaty karne na łączną kwotę 800 zł. W celu wyegzekwowania prawidłowego stanu technicznego wydano 37 decyzji administracyjnych.

10.10.5 Stołówki w domach wczasowych

W 2014r. nadzorem objęto 213 stołówek w domach wczasowych. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 80% skontrolowanych zakładów. Wszystkie uzyskały ocenę - zgodny z wymogami. Procedury systemu HACCP wdrożono w 91,1% zakładów.

Najczęściej występujące nieprawidłowości to:

- urządzenia chłodnicze utrzymane brudno, brak zachowanej segregacji asortymentowej,
- nieprawidłowo przeprowadzana obróbka wstępna warzyw – w pomieszczeniu kuchni właściwej,
- nieprawidłowe wykorzystanie stanowisk pracy,
- sprzęt produkcyjny w pomieszczeniu kuchni oraz szafki służące do przechowywania naczyń kuchennych utrzymane brudno.

Za w/w uchybienia stosowano sankcje karne - łącznie na osoby winne zaniedbań nałożono 20 mandatów karnych na kwotę 4500,- zł.

W celu doprowadzenia do prawidłowego stanu technicznego pomieszczeń, urządzeń i sprzętu, prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 177 decyzji administracyjnych. W większości zakładów zapewniono prawidłową gospodarkę odpadami kategorii III. Zakłady posiadają podpisane umowy z firmami specjalistycznymi oraz wdrożoną dokumentację potwierdzającą odbiór odpadów pochodzenia zwierzęcego. W części obiektów udokumentowano prawidłową jakość zdrowotną potraw nietrwałych mikrobiologicznie. W przypadku braku wyników badań w tym zakresie, prowadzone jest postępowanie administracyjne.

10.10.6 Bloki żywienia w szpitalach

W 2014 r. nadzorem objęto 112 bloków żywienia w szpitalach – przeprowadzono w nich 182 kontrole urzędowe. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 89,3 % skontrolowanych zakładów. Wszystkie uzyskały ocenę zgodny z wymaganiami. Posiłki dla pacjentów szpitali produkowane są w kuchniach centralnych szpitali, lub dostarczane są z innych zakładów w ramach cateringu. Stan sanitarno-techniczny większości bloków żywienia jest prawidłowy. Bezpośrednimi naczyniami w których transportuje się posiłki są termosy, lub naczynia ze stali nierdzewnej wkładane do termoportów. Posiłki do kuchenek oddziałowych przewożone są wydzielonymi windami przeznaczonymi tylko do tego celu lub windami osobowymi/towarowymi, ogólnymi traktami komunikacyjnymi, Pacjenci posiłki spożywają na salach chorych lub w wydzielonych jadalniach. W kuchenkach oddziałowych są warunki do mycia i dezynfekcji naczyń, a także do ich przechowywania. Szpitalach, w których wprowadzono system tacowy, wydzielono centralne zmywalnie naczyń. W przypadkach stwierdzonych nieprawidłowości wszczynano postępowanie administracyjne - wydano 57 decyzji administracyjnych. Poprawę stanu sanitarno-technicznego stwierdzano w czasie kontroli sprawdzających. Za stwierdzone uchybienia sanitarne, w stosunku do osób winnych stosowano sankcje karne – nałożono 8 mandatów karnych na łączną kwotę 2250 zł.

10.10.7 Kuchnie niemowlęce

W 2014 r. nadzorem objęto 9 kuchni niemowlęcych w szpitalach. W kontrolowanych zakładach wdrożone i przestrzegane są zasady GHP/GMP, a także system HACCP. Na oddziałach położniczych preferowane są naturalne metody karmienia niemowląt. Natomiast w wyjątkowych przypadkach, na zlecenie lekarza sporządzane są mieszanki.

Ponadto do żywienia niemowląt stosowane są gotowe mieszanki w jednorazowych butelkach, zamawiane bezpośrednio na oddziały.

10.10.8 Bloki żywienia w sanatoriach i prewentoriach

W 2014 r. nadzorem objęto 37 bloków żywienia w sanatoriach i prewentoriach – przeprowadzono w nich 93 kontrole sanitarne. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 92% skontrolowanych zakładów. Wszystkie uzyskały ocenę zgodny. W 24 zakładach prowadzona jest produkcja od surowca do gotowej potrawy, natomiast do 13 - posiłki dostarczane są w ramach cateringu. Dowóz wyrobów gotowych do punktów wydawania posiłków odbywał się specjalistycznymi środkami transportu posiadającymi decyzje wydane przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego. We wszystkich skontrolowanych blokach żywienia wdrożone zostały procedury na podstawie zasad systemu HACCP. Opracowano listy wszystkich możliwych zagrożeń występujących w żywności w rozbiciu na zagrożenia biologiczne, fizyczne, chemiczne. Określono środki kontroli dla poszczególnych zagrożeń odwołując się do instrukcji i procedur ujętych w księgach GHP/GMP. Zapisy dokumentowane są na odpowiednich formularzach.

Niemniej jednak w trakcie przeprowadzonych kontroli stwierdzano nieprawidłowości:

- składowanie brudnych naczyń w szafie przelotowej na czyste naczynia stołowe,
- przechowywanie mokrych naczyń kuchennych w szafach w pomieszczeniu zmywalni naczyń kuchennych,
- stwierdzono przechowywanie przetworów mięsnych przeterminowanych w urządzeniach chłodniczych w magazynie.

W celu uzyskania poprawy stanu sanitarno – technicznego prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 31 decyzji administracyjnych, a w stosunku do osób winnych zaniedbań stosowano sankcje karne – nałożono 10 mandatów karnych na łączną kwotę 1900 zł.

10.10.9 Bloki żywienia w domach opieki społecznej

W 2014 r. nadzorem objęto 88 bloków żywienia w domach opieki społecznej. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 85,2 % skontrolowanych zakładów - 3 zakłady oceniono jako niezgodne. Przeprowadzono w nich – 137 kontroli urzędowych. W celu wyegzekwowania poprawy stanu technicznego prowadzono postępowanie administracyjne - wydano 51 decyzji administracyjnych. Za niewłaściwy stan sanitarno - higieniczny w stosunku do osób winnych zaniedbań, stosowano sankcje karne - nałożono 8 mandatów karnych na łączną kwotę 1550 zł.

W części bloków żywienia posiłki dla pensjonariuszy/mieszkańców przebywających w Domach Pomocy Społecznej produkowane są na miejscu. Przygotowuje się śniadania, obiady i podwieczorki z rozdziałem na diety. W zakładach tych opracowane są i wdrażane zasady GHP/GMP oraz zasady systemu HACCP.

Najczęściej stwierdzane nieprawidłowości to nieprawidłowy układ funkcjonalny pomieszczeń związanych z barierami architektonicznymi.

Posiłki wydawane pensjonariuszom do konsumpcji przygotowywane są na podstawie jadłospisów dekadowych, które w trakcie przeprowadzanych kontroli były kontrolowane. Stwierdzono, że są one układane w oparciu o zasady racjonalnego żywienia. Jadłospisy

układane są przez personel bloków żywienia, tj. dietetyków oraz przez pracowników firm cateringowych produkujących i dostarczających posiłki. Do grupy tych zakładów należą również stołówki w schroniskach dla bezdomnych, w których przygotowywane są posiłki dla podopiecznych w ramach całodziennego wyżywienia. Przygotowywaniem posiłków zajmują się podopieczni pod nadzorem kucharza. Surowce do produkcji otrzymywane są w większej ilości z Banku Żywności – Pomocy Unijnej oraz z darowizn.

Do grupy tych zakładów należą bloki żywienia w:

- Schronisku dla bezdomnych mężczyzn im. św. Brata Alberta we Wrocławiu ul. Bogedaina 5,
- Schronisku dla kobiet i matek z dziećmi im. św. Brata Alberta we Wrocławiu ul. Strzegomska 9,
- Schronisku dla bezdomnych mężczyzn im. św. Brata Alberta Szczodre ul. Trzebnicka 28.

10.10.10 Stołówki w żłobkach i domach małego dziecka

W 2014 r. nadzorem objęto 104 stołówki w żłobkach i domach małego dziecka. Przeprowadzono w nich 143 kontrole sanitarne. W zakładach wdrożone zostały zasady GHP/GMP oraz zasady systemu HACCP. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono – 63,5% skontrolowanych zakładów – wszystkie otrzymały ocenę zgodny.

W większości żłobków posiłki przygotowywane są na miejscu od surowca do gotowego wyrobu. W związku z dotacją rządową powstają nowe obiekty prowadzące opiekę nad dziećmi do lat 3. W nowopowstających niepublicznych żłobkach i klubach malucha wprowadzono różne formy żywienia w zależności od warunków lokalowych zakładu, tj. dostarczanie gotowych posiłków tj. śniadań, obiadów i podwieczorków, wyporcjowanych jednostkowo dla każdego dziecka, w zamkniętych naczyniach jednorazowego użytku lub zbiorczo w naczyniach typu GN. Gotowe posiłki dostarczane są w transportowych naczyniach izotermicznych z zakładów posiadających warunki do ich produkcji i dystrybucji do innych zakładów oraz transportu i mycia opakowań transportowych,

- dostarczanie tylko gotowych posiłków obiadowych oraz półproduktów i gotowych wyrobów wykorzystywanych do przygotowywania na miejscu śniadań i podwieczorków. Wymieniona żywność dostarczana jest przez zakłady posiadające warunki do ich produkcji, dystrybucji oraz transportu i mycia opakowań transportowych;

- dostarczanie, indywidualnie dla każdego dziecka przez jego rodziców gotowych posiłków, a także produktów do przygotowywania na miejscu w placówce mieszanek typu instant. Posiłki podawane są do konsumpcji w naczyniach wielokrotnego lub jednorazowego użytku w zależności od warunków lokalowych danego zakładu. Poprawę stanu sanitarno – technicznego bloków żywienia w żłobkach, egzekwowano poprzez prowadzone postępowanie administracyjne - w roku 2014 wydano 13 decyzji administracyjnych.

10.10.11 Stołówki szkolne

W 2014 r. nadzorem objęto 468 stołówek szkolnych. Przeprowadzono w nich 667 kontroli urzędowych. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 85 % skontrolowanych zakładów - 2 zakłady uznano jako niezgodne z wymaganiami.

W wyniku kontroli najczęściej stwierdzano usterki dotyczące złego stanu technicznego pomieszczeń, urządzeń i wyposażenia, w tym ścian, posadzek, sprzętów meblowych, urządzeń, itp. oraz nieprawidłowego układu funkcjonalnego pomieszczeń, utrudniającego zabezpieczenie żywności przed zanieczyszczeniami krzyżowymi. W stołówkach szkolnych posiłki produkowane są na miejscu lub dostarczane są przez firmy cateringowe.

W zakładach, szczególnie typu zależnego, firmy cateringowe we własnym zakresie przeprowadzają bieżące remonty, polegające m.in. na uzupełnianiu ubytków w ścianach i posadzkach. Jest to jednak działanie doraźne i konieczne jest przeprowadzenie kompleksowych remontów pomieszczeń bloków żywienia w celu zapewnienia właściwych warunków wydawania dla dzieci posiłków. Wprowadzenie corocznych przetargów i podpisywanie umów trwających do czerwca następnego roku powoduje, że firmy cateringowe nie inwestują w modernizację i remonty stołówek zależnych, zwłaszcza, że wyniki przetargu znane są dopiero kilka dni przed planowanym rozpoczęciem żywienia dzieci. Posiłki dla dzieci szkolnych przygotowywane są w oparciu o jadłospisy dekadowe, opracowywane zgodnie z zasadami racjonalnego żywienia przez personel bloku żywienia lub pracowników firm cateringowych, w tym zatrudnionych dietetyków. Jadłospisy oceniane były w trakcie kontroli sanitarnych. We wszystkich zakładach opracowana jest dokumentacja i wdrożone są zasady GHP/GMP oraz wdrożony i doskonalony jest system HACCP. Z żywienia w szkołach korzystają również dzieci z tzw. „zerówek”, którym oferowane są dodatkowo śniadania. Ponadto w szkołach kontynuowana jest akcja „Szkłanka mleka” i program „owoce w szkole”. Akcje te swoim zasięgiem obejmują szkoły podstawowe, również te, w których nie ma stołówek, a więc wydzielonych pomieszczeń, w których możliwe jest przechowywanie żywności. W wyniku podjętych działań, szkoły uczestniczące w akcji zostały wyposażone w urządzenia chłodnicze do przechowywania mleka. Za stwierdzony nieprawidłowy stan sanitarno – higieniczny na osoby winne nałożono 13 mandatów karnych na łączną kwotę 2800 zł. Natomiast poprawę stanu technicznego egzekwowano poprzez prowadzenie postępowania administracyjnego – wydano 153 decyzje administracyjne.

10.10.12 Stołówki w bursach i internatach

W 2014 r. nadzorem objęto 19 stołówek w bursach i internatach. Na podstawie arkusza oceny oceniono 78,9 % skontrolowanych zakładów. Wszystkie uzyskały ocenę zgodny. W zakładach tych przeprowadzono 29 kontroli sanitarnych. W zakładach wdrożone zostały zasady GHP/GMP oraz zasady systemu HACCP. W stołówkach produkowane są posiłki przeznaczone dla młodzieży zamieszkującej w internatach, natomiast tylko z posiłków obiadowych korzystają również uczniowie szkół nie mieszkający w internatach oraz personel szkoły. Posiłki we wszystkich blokach żywienia w internatach produkowane są na podstawie jadłospisów dekadowych, układanych w oparciu o zasady racjonalnego żywienia. W trakcie kontroli sanitarnych kontrolowane były jadłospisy dekadowe i nie stwierdzano nieprawidłowości. W niektórych obiektach tej grupy, bloki żywienia stanowią jednocześnie kuchnie centralne firm cateringowych. W celu uzyskania poprawy stanu technicznego wydano 8 decyzji administracyjnych.

10.10.13 Stołówki na koloniach, półkoloniach, obozach, zimowiskach

W 2014 r. nadzorem objęto 95 stołówek, w których przeprowadzono 95 kontroli oceny warunków przygotowywania i wydawania posiłków dzieciom i młodzieży korzystających z wypoczynku na półkoloniach, koloniach i zimowiskach w czasie ferii zimowych i wakacji letnich. Półkolonie organizowano głównie w obiektach, w których dzieci mogły korzystać z żywienia w istniejących stołówkach prowadzących działalność całoroczną. Najczęściej były to szkolne bloki żywienia, które przygotowane są do samodzielnej produkcji posiłków lub stołówki zależne, do których w ciągu roku szkolnego gotowe posiłki dostarczane są przez firmy cateringowe. Zakłady te w czasie przerw w nauce (ferie zimowe i wakacje letnie) wznawiały swoją działalność w celu prowadzenia żywienia dzieci uczestniczących

w wypoczynku. Podczas trwania półkolonii dzieci korzystały z różnych form dożywiania, a to: posiłki obiadowe dwudaniowe, posiłki jednodaniowe, II śniadania i posiłki obiadowe. W zakładach tych opracowane są i wdrożone zasady GHP/GMP, a stołówki, w których produkowane były potrawy dla dzieci posiadały wdrożony system HACCP. Przygotowywane i dostarczane posiłki były zgodne z ułożonymi 5-cio dniowymi jadłospisami, ustalonymi z organizatorem wypoczynku oraz uwzględniającymi zasady racjonalnego żywienia. W pozostałych obiektach, które organizowały wypoczynek dla dzieci, dożywianie polegało na zapewnieniu jedynie „suchego prowiantu”. Najczęściej było to pieczywo półcukiernicze oraz soki owocowe i wody źródlane kupowane w okolicznych sklepach, ewentualnie dzieci przynosiły własne II śniadania. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in. niewłaściwego stanu sanitarno-porządkowego w tym:

- braku prawidłowych warunków do mycia rąk,
- braku segregacji środków spożywczych w urządzeniach chłodniczych,
- braku czystości i porządku w pomieszczeniach

Za stwierdzone nieprawidłowości ukarano winnych zaniedbań 4 mandatami na kwotę 900 zł.

10.10.14 Stołówki w przedszkolach

W 2014 r. nadzorem objęto 666 stołówek w przedszkolach. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 76,6% skontrolowanych zakładów - 2 zakłady oceniono jako niezgodne z wymaganiami. Uchybienia występujące w tej grupie obiektów to m.in.:

- zły stan sanitarno-techniczny ścian, sufitów, drzwi,
- nieprawidłowo przechowywane naczynia kuchenne.

W celu uzyskania poprawy stanu sanitarno - technicznego zakładów prowadzono postępowanie administracyjne – wydano 188 decyzji administracyjnych, a w stosunku do osób winnych zaniedbań stosowano sankcje karne – nałożono 13 mandatów karnych na kwotę 2300 zł.

10.10.15 Stołówki w domach dziecka i młodzieży

W 2014 r. nadzorem objęto 26 stołówek w domach dziecka i młodzieży. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 88,5% skontrolowanych zakładów - wszystkie uzyskały ocenę zgodny. Żywnienie prowadzone było w oparciu o zasady racjonalnego żywienia. Usunięcie nieprawidłowości, dot. niewłaściwego wyposażenia pomieszczeń, a także braku udokumentowania wyników badań mikrobiologicznych właściwej jakości zdrowotnej gotowego wyroby egzekwowano prowadząc postępowania administracyjne – wydano 17 decyzji administracyjnych.

10.10.16 Stołówki studenckie

W 2014 r. nadzorem objęto 11 stołówek studenckich. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 5 zakładów - wszystkie otrzymały ocenę zgodny.

W zakładach tych opracowana jest dokumentacja i wdrożone są zasady GHP/GMP oraz system HACCP.

W wyniku przeprowadzonych kontroli stwierdzono zaniedbania higieniczne, m.in.:

- nieprawidłowy, niezadowalający stan higieniczny i techniczny pomieszczeń produkcyjnych oraz błędy technologiczne,
- nieprawidłowo prowadzone procesy mycia i dezynfekcji.

Za powyższe zaniedbania nałożono 2 mandaty karne na kwotę łączną 500 zł, natomiast w celu poprawy stanu technicznego wydano 9 decyzji administracyjnych.

10.10.17 Stołówki w zakładach specjalnych i wychowawczych

W 2014 r. nadzorem objęto 48 stołówek w zakładach specjalnych i wychowawczych. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 81,2 % skontrolowanych zakładów – wszystkie otrzymały ocenę zgodny. Dostawy żywności do zakładów odbywają się środkami transportu dostawców: producentów i hurtowników. Jadłospisy posiłków układane są z uwzględnieniem zasad racjonalnego żywienia. We wszystkich zakładach opracowana jest dokumentacja i wdrożone są zasady GHP/GMP oraz jest wdrożony i ciągle doskonalony system HACCP.

10.10.18 Zakłady usług cateringowych

W 2014 r. nadzorem objęto 52 zakłady usług cateringowych. Na podstawie arkusza oceny stanu sanitarnego oceniono 71,1 % skontrolowanych zakładów. Wszystkie oceniono jako zgodne z wymogami. W obiektach tej grupy przeprowadzono 126 kontroli. W zakładach produkowane są wyroby garmażeryjne (w tym gotowe posiłki), kanapki w szerokim asortymencie - na potrzeby różnych zakładów żywienia zbiorowego, tj. stołówek w przedszkolach, szkołach i innych placówkach oświatowych, stołówek i wydawalni w punktach przedszkolnych, żłobkach, blokach żywienia w szpitalach, blokach żywienia w domach pomocy społecznej, a także stołówek i bufetów w zakładach pracy, na imprezy masowe i dla indywidualnego konsumenta. Przygotowane posiłki pakowane są do pojemników GN, a następnie do termosów zbiorczych i przewożone do zakładów żywienia zbiorowego własnymi środkami transportu. Posiłki są planowane i produkowane dla zakładów żywienia zbiorowego zamkniętego w oparciu o zasady racjonalnego żywienia. Zapewniony jest prawidłowy transport posiłków. Za stwierdzone nieprawidłowości dot. stanu sanitarno - porządkowego w stosunku do osób winnych zaniedbań stosowano sankcje karane - nałożono 20 mandatów na łączną kwotę 8900 zł.

10.10.19 Inne zakłady żywienia

W roku 2014 w ewidencji kontrolą objęto 107 zakładów, w których dokonano oceny stanu sanitarnego na podstawie arkusza oceny (w 57 % zakładów). W tej grupie obiektów ujęte są m. in.: bloki żywienia w zakładach karnych, jadłodajnie dla bezdomnych i ubogich, stołówki w ośrodkach szkoleniowych, gotowalnie napojów, wydawalnie posiłków w dziennej opiece nad małymi dziećmi oraz w świetlicach środowiskowych. Przeprowadzono w nich 156 kontroli. W związku z dotacjami z urzędów miasta, tworzone są nowe świetlice środowiskowe i ogniska wychowawcze, przeznaczone dla dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 18 lat. Prowadzą one swoją działalność w godzinach popołudniowych. W obiektach tego typu, przeznaczonych w szczególności dla dzieci zaniechanych wychowawczo lub pochodzących z najuboższych rodzin, organizowane są różne formy dożywiania dzieci. Są to najczęściej gotowe posiłki dostarczane przez firmy cateringowe, gotowe kanapki oraz kupowane przez personel napoje. Potrawy i napoje wydawane są do konsumpcji w naczyniach jednorazowego użytku. W tej grupie zakładów znajdują się również Zakłady Karne i Areszt Śledczy, w których przeprowadzane były kontrole sanitarne związane również z interwencjami osadzonych na warunki bytowe, w tym jakość żywienia. Przeprowadzone kontrole interwencyjne nie potwierdziły zasadności. Za stwierdzone nieprawidłowości natury sanitarnej, osoby winne ukarano 4 mandatami karnymi na kwotę łączną 1400 zł., natomiast poprawę stanu technicznego egzekwowano w drodze postępowania administracyjnego – wydano 16 decyzji administracyjnych.

11 ZAGROŻENIE ŚRODOWISKA PRACY Z UWZGLĘDNIENIEM CHOROÓB ZAWODOWYCH

11.1 OCENA ŚRODOWISKA PRACY

W 2014 roku pion higieny pracy obejmował nadzorem bieżącym 7520 zakładów zatrudniających łącznie 355988 pracowników, z czego 50,0 % zatrudnionych było w zakładach przetwórstwa przemysłowego (obejmujących rodzaje działalności ujęte w działach od 10 do 33 według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). W opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (działy PKD od 86 do 88) było 8,6 % ogółu zatrudnionych, w górnictwie (działy PKD od 05 do 09) było 5,6 %, a w transporcie i gospodarce magazynowej (działy PKD od 49 do 53) 4,5 %. Przeważającą część (82 %) nadzorowanych przez pion higieny pracy obiektów stanowiły zakłady małe - zatrudniające do 50 osób.

W 2014 roku przeprowadzono 3609 kontroli w 2767 zakładach. Przeciętna częstotliwość kontroli obiektu wynosiła 1,3.

Kontrole prowadzone w nadzorowanych zakładach wykazały szereg uchybień higieniczno-sanitarnych w zakresie warunków higieny pracy oraz w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych oraz produktów biobójczych.

Szkodliwe warunki pracy, tzn. takie, gdzie pomiarami stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych w środowisku pracy przekraczające wartości ustalonych normatywów higienicznych, wystąpiły w 10,2 % nadzorowanych zakładów (769 zakładów) i w 12,0 % skontrolowanych zakładów (332 zakłady).

Do innych ważnych nieprawidłowości należały:

- brak aktualnych pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy – w 17,5 % skontrolowanych zakładów (484 zakładów),
- brak lub nieprawidłowa ocena ryzyka zawodowego – w 10,1 % skontrolowanych zakładów (280 zakładów),
- niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń – w 9,5 % skontrolowanych zakładów (262 zakłady),
- uchybienia w zakresie wprowadzania i stosowania w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych – w 7,0 % skontrolowanych zakładów (192 zakłady),
- brak rejestru czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy – w 6,9 % skontrolowanych zakładów (191 zakładów),
- uchybienia w zakresie czynników biologicznych w środowisku pracy – w 2,4 % skontrolowanych zakładów (67 zakładów),
- brak aktualnych badań lekarskich pracowników – w 1,5 % skontrolowanych zakładów (41 zakładów),
- uchybienia w zakresie czynników rakotwórczych lub mutagennych w środowisku pracy – w 0,9 % skontrolowanych zakładów (25 zakładów),
- uchybienia w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania w działalności zawodowej produktów biobójczych – w 0,9 % skontrolowanych zakładów (26 zakładów).

W związku z powyższym Państwowi Powiatowi Inspektorzy Sanitarni wydali łącznie 1083 decyzje administracyjne.

11.2 CHEMIKALIA – WPROWADZANIE DO OBROTU I STOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

W ramach nadzoru nad chemikaliami przeprowadzono:

1738 kontroli w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu oraz stosowaniem w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych,

392 kontrole w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej produktów biobójczych,

90 kontroli w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej chemicznych prekursorów narkotyków kategorii 2 i 3,

41 kontroli w ramach nadzoru nad wprowadzaniem do obrotu i stosowaniem w działalności zawodowej detergentów.

Kontrole wykazały nieprawidłowości w 7,9 % skontrolowanych podmiotów (218 zakładów). Do najważniejszych uchybień należały: brak lub nieprawidłowe karty charakterystyk niebezpiecznych substancji i mieszanin chemicznych, nieprawidłowe oznakowanie opakowań chemikaliów, brak aktualnego spisu wprowadzanych do obrotu/stosowanych niebezpiecznych substancji i mieszanin chemicznych.

11.3 OCENA NARAŻENIA ZAWODOWEGO

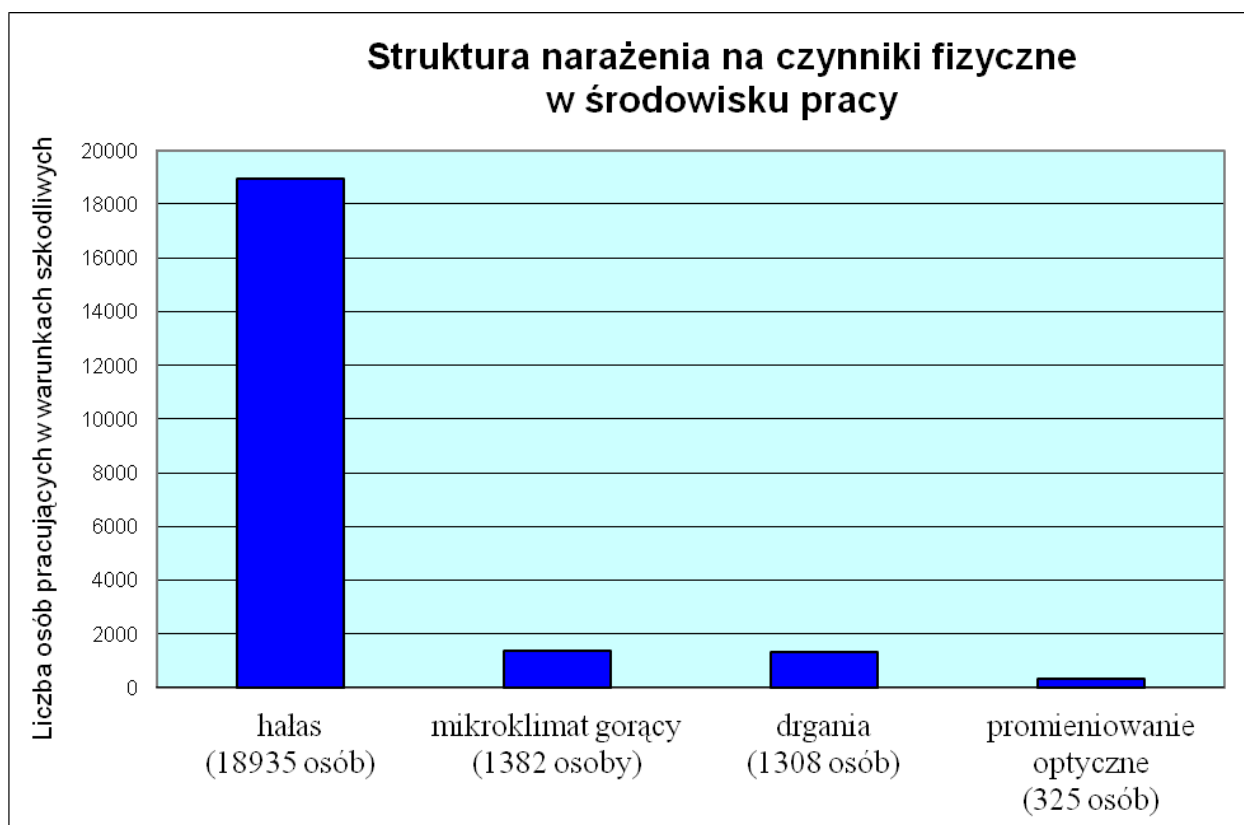
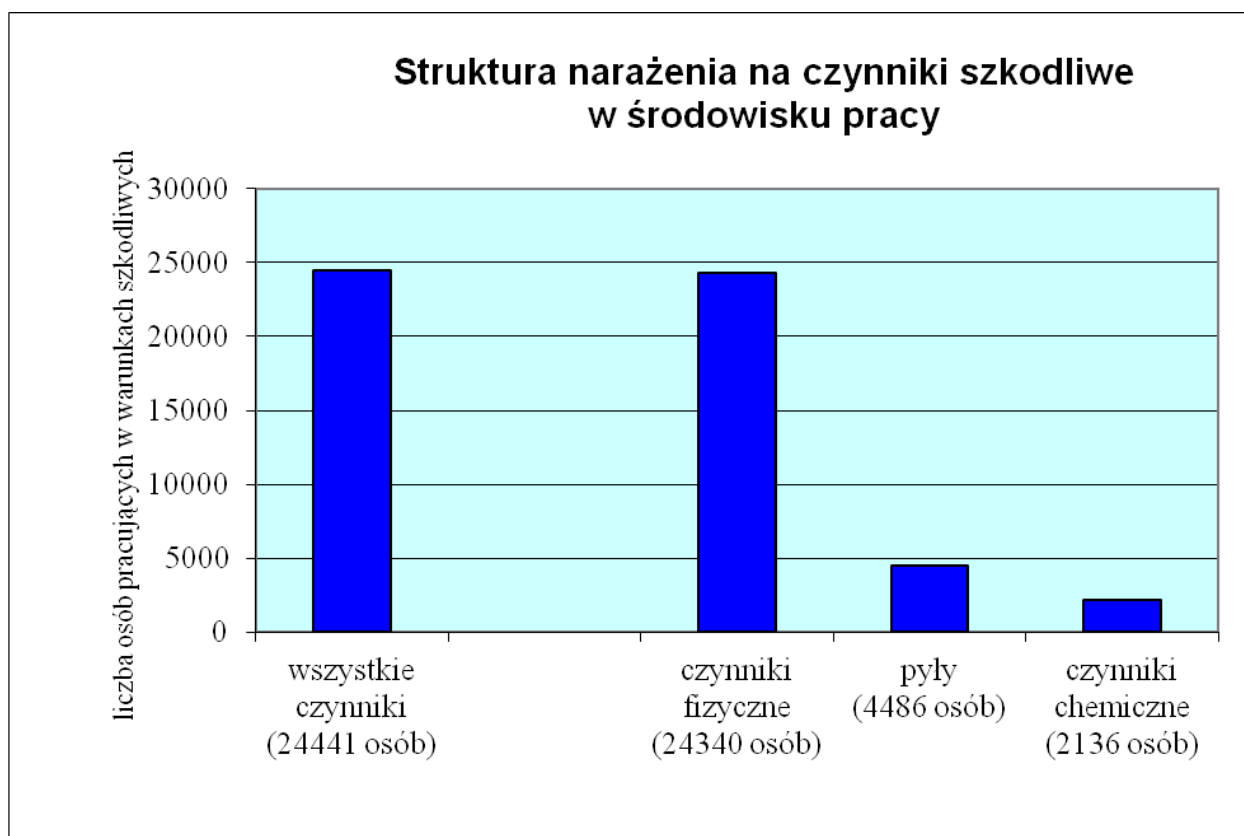
Kontrołowano poziom narażenia na czynniki szkodliwe dla zdrowia w środowisku pracy, mogące powodować u pracowników następstwa zdrowotne w postaci chorób zawodowych.

Z danych stacji sanitarno-epidemiologicznych województwa dolnośląskiego wynika, że w szkodliwych warunkach pracy, tj. takich, w których stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych dla zdrowia przekraczające dopuszczalne normy, pracowało łącznie 24441 osób, co stanowiło 6,9 % wszystkich osób zatrudnionych w zakładach objętych nadzorem. Są to osoby liczone 1 raz – niezależnie od liczby czynników szkodliwych, w przekroczeniu których pracowała dana osoba.

Występowanie przekroczeń stężeń i natężeń czynników szkodliwych w środowisku pracy stwierdzono w 769 nadzorowanych zakładach pracy i w 332 zakładach pracy skontrolowanych w 2014 roku.

Narażenie na poszczególne grupy czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy, dla których stwierdzono stężenia i natężenia przekraczające normatywy higieniczne, przedstawiało się następująco:

- czynniki chemiczne – 2136 osób, w tym głównie metale i ich związki (ołów, arsen, miedź, kadm),
- pyły (w przeważającej większości pyły o działaniu zwłókniającym, stwarzające ryzyko pylicy płuc) – 4486 osób,
- czynniki fizyczne – 24340 osób: hałas – 18935 osób, mikroklimat gorący – 1382 osoby, drgania – 1308 osób, promieniowanie optyczne – 325 osób.

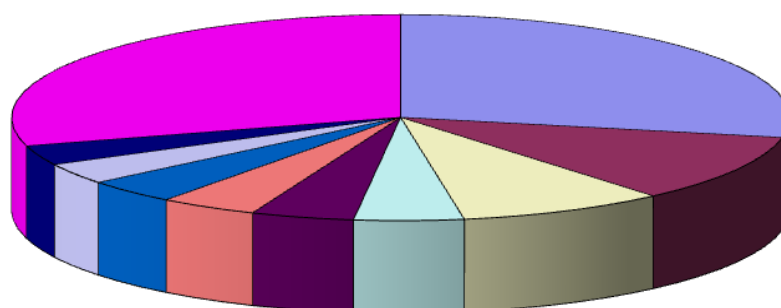

Największe zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy występowały w zakładach pracy zajmujących się:

- górnictwem rud metali (PKD 07), narażenie na hałas, pyły, drgania, mikroklimat gorący – łącznie 6876 osób,

- produkcją metali (PKD 24), narażenie na hałas, pyły, drgania, czynniki chemiczne (ołów, arsen, miedź, kadm), promieniowanie optyczne, mikroklimat gorący – łącznie 2602 osoby,
- produkcją metalowych wyrobów gotowych (PKD 25), narażenie na hałas, pyły, drgania, czynniki chemiczne (ołów, arsen, miedź, kadm) – łącznie 2104 osoby,
- robotami budowlanymi specjalistycznymi (PKD 43), narażenie na hałas, drgania, pyły i czynniki chemiczne – 1111 osób,
- produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (PKD 22), narażenie na czynniki chemiczne, hałas, pyły i mikroklimat gorący – 1042 osoby,
- produkcją pojazdów samochodowych (PKD 29), narażenie na hałas – 995 osób.
- produkcją wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (PKD 23), narażenie na hałas, pyły, drgania, mikroklimat gorący, czynniki chemiczne – 942 osoby,
- produkcją wyrobów z drewna (PKD 16), narażenie na hałas, pyły drewna, drgania – 805 osób,
- produkcją maszyn i urządzeń (PKD 28), narażenie na hałas, drgania– 761 osób.

Struktura narażenia na czynniki szkodliwe wg PKD

■ PKD 07 (6876 osób)
■ PKD 24 (2602 osoby)
□ PKD 25 (2104 osoby)
□ PKD 43 (1111 osób)
■ PKD 22 (1042 osoby)
■ PKD 29 (995 osób)
■ PKD 23 (942 osoby)
□ PKD 16 (805 osób)
■ PKD 28 (761 osób)
■ pozostałe (7203 osoby)

Największą liczbę pracowników pracujących w warunkach szkodliwych odnotowano w powiecie polkowickim.

Dominującym czynnikiem szkodliwym w środowisku pracy województwa dolnośląskiego pozostawał, podobnie jak w latach ubiegłych, ponadnormatywny hałas.

W związku ze stwierdzonymi przekroczeniami wydano 94 decyzje administracyjne dotyczące obniżenia stężeń i natężeń czynników szkodliwych.

Do głównych działań podejmowanych przez pracodawców w celu zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy należały:

- zmiana organizacji pracy, poprzez wprowadzenie dodatkowych przerw w pracy i rotacji pracowników,
- remonty maszyn i urządzeń, wymiana starych, zużytych maszyn i urządzeń na nowe,
- wydzielenie stanowisk pracy związanych z występowaniem przekroczeń,
- konserwacja lub wykonanie nowej instalacji wentylacji odciągowej miejscowej na stanowiskach pracy.

Prowadzone postępowanie w związku z narażeniem na ponadnormatywny hałas dotyczyło:

- opracowania i wdrożenia programów działań organizacyjno – technicznych zmierzających do ograniczenia narażenia na hałas,
- obniżenia przekroczeń natężenia hałasu,
- zapewnienia pracownikom środków ochrony indywidualnej słuchu, dobranych do wielkości charakteryzujących hałas,
- oznakowania stref zagrożenia hałasem.

Ponadto, w wyniku postępowania prowadzonego przez Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych ulega poprawie stan higieniczny środowiska pracy pracowników, a także stan sanitarny pomieszczeń produkcyjnych i zaplecza socjalno-sanitarnego.

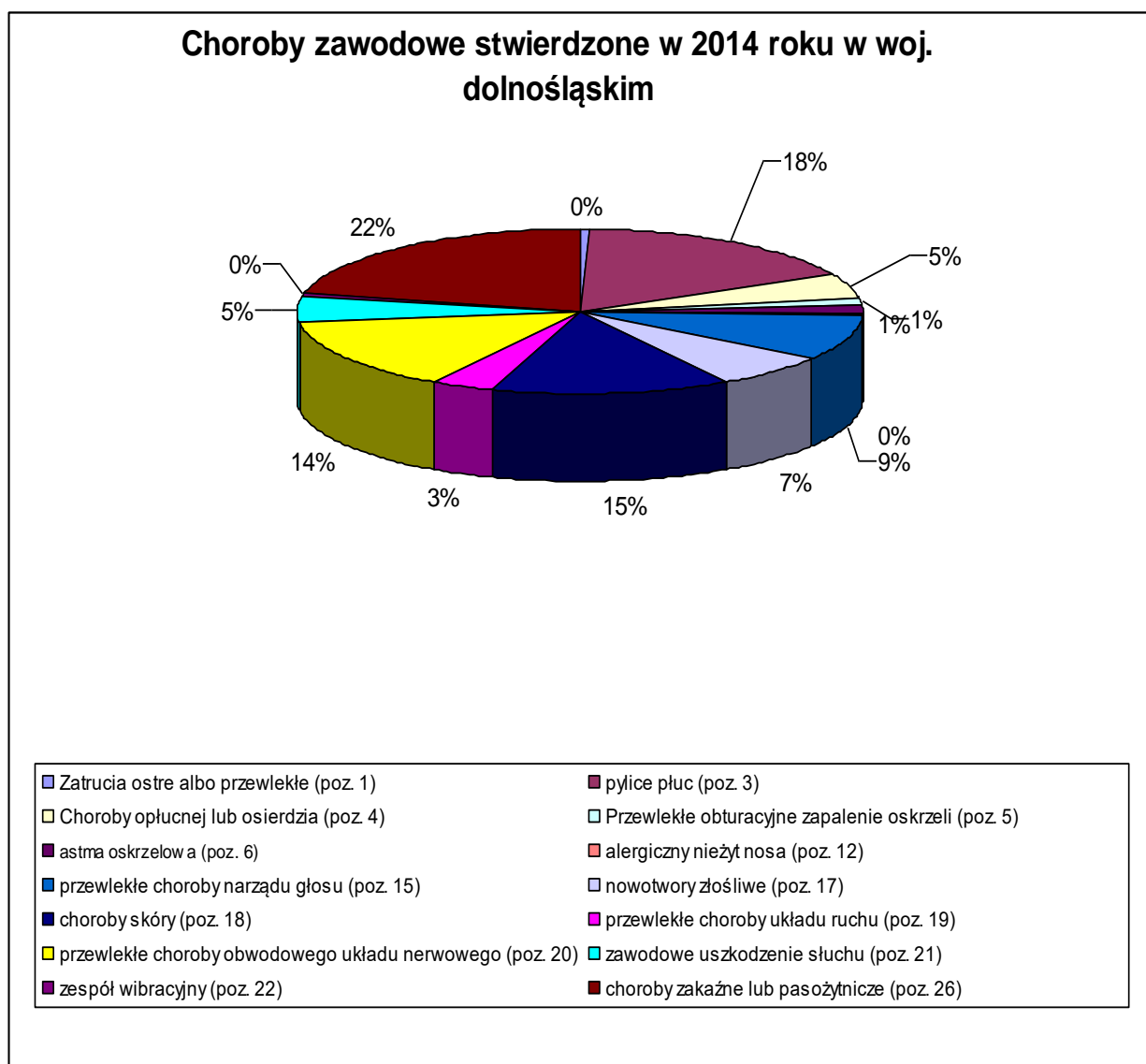
11.4 CHOROBY ZAWODOWE

Następstwem pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia są choroby zawodowe. W 2014 roku w województwie dolnośląskim dokonano 456 zgłoszeń podejrzeń chorób zawodowych, z czego stwierdzono 205 chorób zawodowych. W roku poprzednim stwierdzono 234 choroby zawodowe.

W strukturze zachorowalności na choroby zawodowe w 2014 roku czołowe miejsce zajmują następujące jednostki chorobowe:

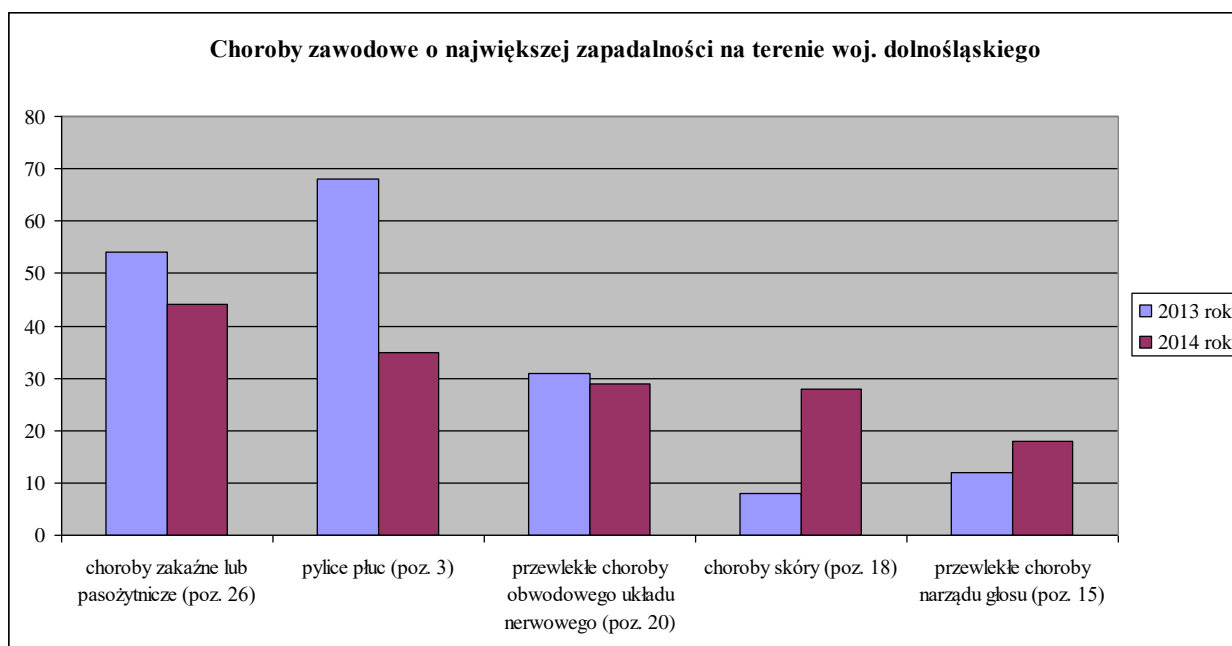
1. choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa (poz. 26) – 44 przypadki (22% ogółu stwierdzonych chorób zawodowych),
2. pylice płuc (poz. 3) – 35 przypadków (18%),
3. przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20) – 29 przypadków (15%),
4. choroby skóry (poz. 18) – 28 przypadków (14%),
5. przewlekłe choroby narządu głosu (poz. 15) – 14 przypadków (9%).

Choroby te stanowią 78% wszystkich stwierdzonych chorób zawodowych w województwie dolnośląskim w 2014 roku; w różnych latach zmienia się kolejność dominujących jednostek chorobowych.

Choroby zawodowe o najwyższej zapadalności na terenie województwa dolnośląskiego w 2013 roku w porównaniu z rokiem 2014.

Lp.	Rok 2013		Rok 2014	
	Nazwa choroby i pozycja w wykazie	Liczba stwierdzonych chorób	Nazwa choroby i pozycja w wykazie	Liczba stwierdzonych chorób
1	Pylice płuc (poz. 3)	68	Choroby zakaźne lub pasożytnicze (poz. 26)	44
2	Choroby zakaźne lub pasożytnicze (poz. 26)	54	Pylice płuc (poz. 3)	35
3	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20)	31	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego (poz. 20)	29
4	Zawodowe uszkodzenie słuchu (poz. 21)	21	choroby skóry (poz. 18)	28

W roku 2014 ogółem stwierdzono 44 przypadki chorób zakaźnych lub pasożytniczych (poz. 26). Wśród ww. chorób dominowała borelioza – stwierdzono 35 przypadków tej choroby (39 w roku 2013). Drugą najczęściej stwierdzaną chorobą zakaźną była gruźlica – 2 przypadki (8 w roku 2013) oraz brucelozą – również 2 przypadki (0 w roku 2013).

W poszczególnych rodzajach działalności w gospodarce narodowej dominowały następujące choroby zawodowe:

- w ochronie zdrowia i opiece społecznej oraz w leśnictwie, działalności weterynaryjnej i w rolnictwie – choroby zakaźne lub pasożytnicze;
- w górnictwie i kopalnictwie – pylice płuc;
- w edukacji – przewlekłe choroby narządu głosu związane z nadmiernym wysiłkiem głosowym;

- w przemyśle produkcyjnym – przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz przewlekłe choroby układu ruchu.

Reasumując, w województwie dolnośląskim najczęściej stwierdzanymi chorobami zawodowymi w roku 2014 były: choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa, pylice płuc, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz choroby skóry. Nastąpił spadek liczby stwierdzanych przypadków chorób zakaźnych lub pasożytniczych i ich następstw w porównaniu z rokiem poprzednim. W przypadku pylic płuc, które zaliczane są od lat do jednych z najczęściej stwierdzanych chorób zawodowych, nastąpił znaczny spadek. Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego utrzymują się na niemal takim samym poziomie jak w roku poprzednim. Wśród chorób zakaźnych i inwazyjnych spadła liczba stwierdzanych przypadków boreliozy.

11.5 ŚRODKI ZASTĘPCZE

W 2014 roku pion higieny pracy woj. dolnośląskiego w ramach nadzoru nad przestrzeganiem zakazu wprowadzania do obrotu środków zastępczych przeprowadził we współpracy z Policją 31 kontroli, podczas których w 14 obiektach stwierdzono naruszenie ww. zakazu.

W przypadku gdy dochodzi do uzasadnionego podejrzenia, iż podmiot/osoba fizyczna łamie zakazu wprowadzania i/lub wytwarzania środków zastępczych. PPIS woj. dolnośląskiego prowadzi postępowania administracyjne w sprawie wstrzymania wytwarzania / wprowadzania do obrotu produktów i ich zatrzymania oraz nakazania zaprzestania prowadzenia działalności w pomieszczeniach lub obiektach służących wytwarzaniu lub wprowadzaniu produktów do obrotu na czas niezbędny do usunięcia zagrożenia, nie dłuższy niż 3 miesiące zgodnie z art. 27c ust 1 i 3 ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej w zw. z art. 44 c ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Ponadto w ramach prowadzonego postępowania dokonuje się szeregu czynności procesowych, a jeżeli podejrzone produkty okażą się środkami zastępczymi wszczyna się i prowadzi kolejne postępowania administracyjne, tj.:

- postępowanie w sprawie zakazania wytwarzania/wprowadzania do obrotu produktów i nakazania ich zniszczenia na podstawie art. 27c ust. 6 ustawy o PIS.
- postępowanie w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za wprowadzanie do obrotu środków zastępczych na podstawie art. 52a u.p.n.,
- postępowanie w sprawie obciążenia opłatą za czynności kontrolne z art. 36 ust. 1 ustawy o PIS.

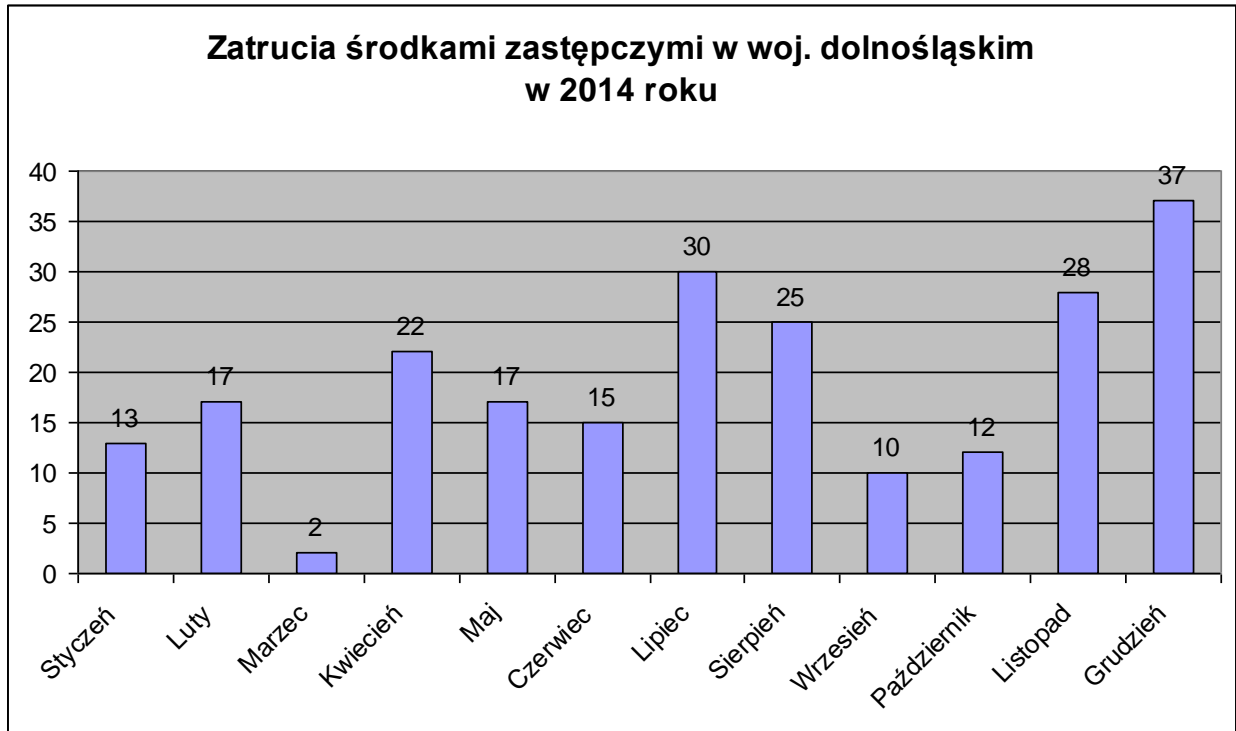
W ramach ww. postępowań PIS woj. dolnośląskiego w omawianym okresie wydała 27 decyzji administracyjnych.

W konsekwencji powyższych działań:

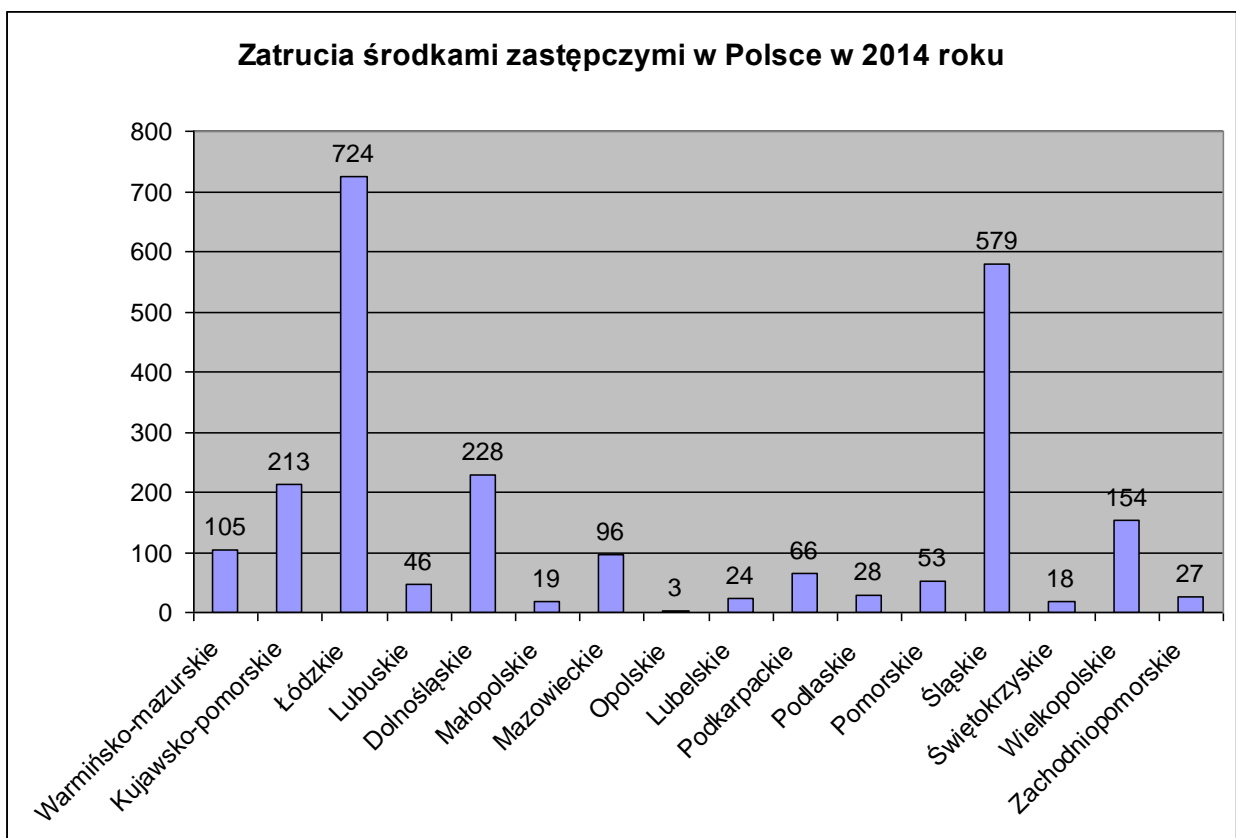
- zabezpieczono 1496 opakowań produktów;
- nałożono kary pieniężne o łącznej wartości 560 000 zł.

Ponadto pion higieny pracy woj. dolnośląskiego w ramach współpracy z Ministerstwem Zdrowia gromadzi informacje od podmiotów leczniczych o liczbie osób z objawami zatruc środkami zastępczymi.

W 2014 roku zgłoszono do Państwowej Inspekcji Sanitarnej woj. dolnośląskiego 228 przypadków zatruc. W rozbiciu na miesiące przedstawia się to następująco:

W porównaniu z innymi województwami, woj. dolnośląskie znajduje się obecnie na 3 miejscu w Polsce pod względem zgłoszonych przez podmioty lecznicze przypadków zatruc.

12 ZAPOBIEGAWCZY NADZÓR SANITARNY

- 1) Na terenie województwa dolnośląskiego zapobiegawczy nadzór sanitarny sprawuje 26 Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych i Dolnośląski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny we Wrocławiu. W ramach wykonywanych zadań sprawowano nadzór nad warunkami higieny środowiska, higieny wypoczynku i rekreacji, higieny radiacyjnej, higieny pracy, higieny nauczania i wychowania, warunkami zdrowotnymi żywności, żywienia i przedmiotów użytku oraz warunkami higieniczno-sanitarnymi udzielania świadczeń zdrowotnych. Działania podejmowano na etapie planowania, projektowania i dopuszczania do użytkowania obiektów budowlanych, zgodnie z zakresem określonym w ustawie o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Zadania wykonywano współdziałając w postępowaniu administracyjnym prowadzonym w sprawach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w sprawach oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, czy współdziałając w postępowaniu innym prowadzonym przez organ administracji architektoniczno - budowlanej. Ponadto realizowano zadania wynikające z przepisów Prawa budowlanego, Prawa atomowego oraz ustawy o działalności leczniczej, ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i ustawy o żegludze śródlądowej a także wynikające z rozporządzeń wykonawczych do tych ustaw. Stanowiska zajmowano na podstawie dokonanej oceny warunków sanitarnych i zdrowotnych.
- 2) W 2014 roku, w ramach działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej w województwie dolnośląskim w dziedzinie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego wydano:
  - 139 opinii dotyczących projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w tym 17 opinii negatywnych,
  - 824 opinie dotyczące projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w tym 27 opinii negatywnych,
  - 50 opinii dotyczących możliwości odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko,
  - 551 opinii dotyczących potrzeby przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko, w tym 162 opinie stwierdzające taką potrzebę,
  - 128 opinii dotyczących środowiskowych uwarunkowań realizacji przedsięwzięcia, w tym 13 opinii negatywnych,
  - 399 opinii dotyczących dokumentacji projektowej, w tym 8 opinii negatywnych,
  - 1698 opinii dotyczących dopuszczenia do użytkowania obiektów budowlanych, w tym 14 opinie zgłaszających sprzeciw,
  - 35 opinii dotyczących projektów polityk, strategii, planów czy programów,
  - 425 opinii dotyczących odstępstw od przepisów techniczno-budowlanych, w tym 13 opinii negatywnych,
  - 152 opinie dotyczące projektów pracowni z aparatem rentgenowskim,
  - 75 decyzji w sprawie spełnienia wymagań sanitarnych przez pomieszczenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą,
  - 749 stanowisk w sprawach niewymienionych powyżej m.in. dotyczących warunków zabudowy czy lokalizacji inwestycji celu publicznego, zastosowania materiałów do dystrybucji wody, w sprawach inwestorów starających się o dofinansowanie z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, lokalizacji zbiorników bezodpływowych, lokalizacji miejsc do czasowego gromadzenia odpadów stałych itp.
- 3) Wykonując zadania w zakresie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego przeprowadzono 2136 kontroli obiektów budowlanych.

13 STAN SANITARNY ZAKŁADÓW NAUCZANIA I WYCHOWANIA

Działalność pionu Higieny Dzieci i Młodzieży koncentrowała się na efektywnym sprawowaniu nadzoru nad warunkami zdrowotnymi w środowisku nauczania, wychowania i rekreacji dzieci i młodzieży oraz na podejmowaniu działań zmierzających do rozwiązywania problemów higieny dzieci i młodzieży związanych z warunkami higieniczno-sanitarnymi w nadzorowanych placówkach.

W roku 2014 pracownicy pionu Higieny Dzieci i Młodzieży Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego obejmowali nadzorem 3005 stałych placówek oświatowo-wychowawczych.

Skontrolowano 70% stałych placówek objętych ewidencją PIS przeprowadzając 3337 kontroli. Ponadto w 2014 r. objęto nadzorem 1606 turnusów zimowego i letniego wypoczynku zgłoszonych do elektronicznej bazy Ministra Edukacji Narodowej. Skontrolowano 40% z nich przeprowadzając 655 kontroli.

W ramach bieżącego nadzoru sanitarnego prowadzono kontrole w zakresie oceny:

- stanu sanitarno-technicznego pomieszczeń budynków oraz stanu technicznego sprzętu i urządzeń sanitarnych,
- warunków zdrowotnych w szkolnych pracowniach komputerowych, rozkładów zajęć lekcyjnych, dostosowania mebli szkolnych/przedszkolnych do wzrostu dzieci i młodzieży, warunków stosowania niebezpiecznych substancji chemicznych i ich mieszanin w szkolnych pracowniach chemicznych, warunków do praktycznej nauki zawodu, warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego,
- warunków sanitarnych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- warunków wypoczynku i rekreacji,
- dożywiania uczniów.

13.1 SZKOŁY PODSTAWOWE, GIMNAZJA I SZKOŁY PONADGIMNAZJALNE

Z 1239 szkół objętych ewidencją skontrolowano w 2014 r. 929 szkół. Ogółem przeprowadzono 1764 kontrole.

Najczęściej powtarzające się nieprawidłowości stwierdzone podczas kontroli dotyczyły:

1. Stanu sanitarno-technicznego sal lekcyjnych i innych sal dla dzieci i młodzieży (pracowni: komputerowych, chemicznych, zawodowych).
2. Stanu sanitarno-higienicznego toalet, w tym sprawności technicznej armatury, zapewnienia ciepłej wody przy umywalkach w sanitariatach oraz wyposażenia w środki higieniczne.
3. Ciągów komunikacyjnych w budynkach (nawierzchni, schodów, zabezpieczenia kaloryferów itp.) i szatni.
4. Stanu sanitarno-technicznego dróg, dojść i ogrodzenia.
5. Placów zabaw, rekreacyjnych i bloków sportowych.
6. Warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego.
7. Braku dostosowania mebli do wzrostu dzieci, braku certyfikowanych mebli oraz sprzętu sportowego.
8. Stanu technicznego gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej.

Na 929 szkół skontrolowanych na terenie województwa dolnośląskiego wykazano 46 budynków ze złym stanem technicznym pomieszczeń (najwięcej dotyczyło zespołów szkół - 18, szkół podstawowych - 15, gimnazjów - 10), 8 budynków w złym stanie higieniczno-sanitarnym i technicznym (najwięcej w szkołach podstawowych - 5) oraz 8 budynków w złym stanie higieniczno-sanitarnym (najwięcej w zespołach szkół - 4).

Ponadto, sprawdzano warunki do utrzymania higieny osobistej w szkołach. Niewłaściwe warunki do utrzymania higieny stwierdzono w 38 placówkach (najwięcej w zespołach szkół – 16, w szkołach podstawowych – 15).

Dotyczyły one najczęściej niewłaściwego stanu technicznego pomieszczeń (w 34 szkołach), braku dostępności do ciepłej wody w sanitariatach (w 4 szkołach), braku wyposażenia w środki higieny osobistej (w 3 szkołach), zaniedbań czystości i porządku (w 3 szkołach).

Wśród skontrolowanych szkół, 171 placówek, które mają wewnętrzną sieć kanalizacyjną, odprowadza ścieki z budynków do zbiorników bezodpływowych typu szambo, a 20 placówek, które wyposażone są w instalację wewnętrzną wodociągową, korzysta z własnego ujęcia wody.

W powiecie złotoryjskim funkcjonuje 1 szkoła z ustępami usytuowanymi w oddzielnym budynku, z których korzystają uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum. Ustępy zewnętrzne zlokalizowane są w budynku wolnostojącym w odległości 15 m od budynku szkolnego, ogrzewanym olejowymi grzejnikami elektrycznymi. Ściany i podłogi ustępu wyłożone są płytkami. Woda bieżąca zimna i ciepła do mycia rąk oraz środki czystości w budynku ustępu są zapewnione.

W celu poprawy warunków pobytu dzieci i młodzieży w placówkach wydawano decyzje administracyjne zobowiązujące dyrektorów tych placówek do usunięcia uchybień w określonych terminach. Na osoby odpowiedzialne za stan sanitarny pomieszczeń szkoły nakładano grzywny w drodze mandatów karnych.

Strony często występowały do PIS o prolongatę terminu wykonania obowiązków, nałożonych decyzjami administracyjnymi, uzasadniając niewykonanie nakazów w określonych terminach trudnościami finansowymi. Tylko uzasadnione wnioski były rozpatrywane pozytywnie przez PIS. Ponadto 8 Państwowych Powiatowych Inspektorów Sanitarnych przekazało do organów prowadzących 23 wystąpienia pokontrolne (dot.: szkół podstawowych – 12, zespołów szkół – 7, gimnazjów – 4). Wystąpienia dotyczyły m.in. złego stanu technicznego pomieszczeń w placówkach nauczania, niezachowania standardów dostępności do urządzeń sanitarnych, niewłaściwych warunków do przechowywania odzieży wierzchniej, nieprawidłowej oceny rozkładu zajęć szkolnych, braku ciepłej bieżącej wody w sanitariatach szkolnych, występowania wszawicy i świerzbu w placówkach.

W okresie przerwy wakacyjnej przeprowadzano remonty bieżące i prace konserwatorskie w placówkach szkolnych na terenie całego województwa dolnośląskiego.

Prace remontowe przeprowadzono w 542 placówkach (najwięcej w szkołach podstawowych - 286). W niektórych placówkach wykonywano poważniejsze remonty jak termomodernizacja budynków, remonty kapitalne i renowacje dachów, remonty kapitalne łazienek i sanitariatów, zakładano nową instalację wodno-kanalizacyjną i centralnego ogrzewania. Dyrektorzy większości szkół deklarowali zakończenie prac remontowych do 31. 08. 2014 r. W 36 szkołach prace remontowe były jednak kontynuowane w czasie roku szkolnego (planowano, że w 20 placówkach prace ukończy się z końcem września 2014 r., w 16 placówkach miały trwać dłużej), co stwarzało utrudnienia zarówno dla działalności szkół jak i wykonawców robót. W jednym przypadku zalecono zmianę w organizacji pracy szkoły.

Ponadto:

1. Podczas przeprowadzanych kontroli nie stwierdzano łamania ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.
2. Oceniono dożywianie dzieci i młodzieży w szkołach z uwzględnieniem dożywiania sponsorowanego. Kontrole wykazały, że w znacznej części szkół żywienie prowadzone jest w formie cateringu. W województwie dolnośląskim szkoły nadal realizują program „szklanka mleka dla wszystkich uczniów”. Z tej formy dożywiania w powiecie oławskim skorzystało 4325 dzieci, w powiecie strzelińskim - 1973 dzieci, a w powiecie lubińskim – 2863 dzieci ze szkół podstawowych oraz dodatkowo 1356 dzieci ze szkół podstawowych wchodzących w skład zespołów szkół.

Uczniowie klas I-III uczestniczyli w programie Agencji Rynku Rolnego „Owoce w szkole”. Z tej formy dożywiania skorzystało 3237 dzieci w powiecie oławskim, w powiecie lubińskim 2194 dzieci ze szkół podstawowych oraz 907 dzieci ze szkół podstawowych wchodzących w skład zespołów szkół. W 2014 r. w 929 skontrolowanych szkołach z posiłków dofinansowanych skorzystało ogółem 18946 dzieci i młodzieży.

3. Oceniono również stopień realizacji § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, który zobowiązuje szkoły do zapewnienia uczniom możliwość pozostawienia w placówce części podręczników i przyborów szkolnych. Kontrole wykazały, że 77 % skontrolowanych w tym zakresie placówek spełnia te warunki. Placówki zapewniają taką możliwość w różny sposób (np.: półki, szuflady, regały, szafki). Uczniowie muszą jednak odrabiać lekcje w domu. Pozostawiają więc w szkole podręczniki w niewielkiej ilości lub wcale. Tornistry nadal są przeładowane i ciężkie. W przypadku braku możliwości pozostawiania podręczników i przyborów szkolnych na terenie szkoły prowadzono postępowanie administracyjne.
4. W szkołach, m.in. powiatu wałbrzyskiego realizowany jest program „Szkoła od nowa”, którego głównym założeniem jest poprawa infrastruktury szkół (m.in. termomodernizacje, modernizacje sal do zajęć wf, remonty sanitariatów i podłóg, modernizacje terenów przyszkolnych). Ponadto, w ramach projektu pn. „Zdroje wodne w każdej szkole”, zamontowywano w szkołach „poidelka” – dystrybutory wody.

13.2 OCENA WARUNKÓW POBYTU DZIECI I MŁODZIEŻY W PLACÓWKACH NAUCZANIA I WYCHOWANIA

1. Higiena procesu nauczania i wychowania - Ocena tygodniowych rozkładów zajęć lekcyjnych.

W 2014 r. w ramach nadzoru bieżącego oceniany był tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych pod kątem zachowania zasad higieny. Ocenę tygodniowego rozkładu zajęć lekcyjnych dokonano w 766 szkołach (w 5222 oddziałach). Nieprawidłowości stwierdzono w 15 szkołach (w 119 oddziałach).

Dokonując oceny tygodniowego rozkładu zajęć lekcyjnych zwracano uwagę na potrzebę równomiernego obciążenia zajęciami w poszczególnych dniach tygodnia, rozpoczynanie zajęć o stałej porze, przy czym różnica pomiędzy kolejnymi dniami tygodnia nie powinna być większa niż 1 godzina i różnica liczby godzin lekcyjnych pomiędzy kolejnymi dniami tygodnia nie powinna być większa od 1 godziny.

Stwierdzane nieprawidłowości najczęściej były związane z dowożeniem uczniów do szkół. Dyrektorzy szkół mając świadomość zapewnienia higienicznych warunków pracy ucznia w szkole wprowadzają działania korygujące w tygodniowych rozkładach zajęć lekcyjnych w celu wyeliminowania stwierdzonych nieprawidłowości. Aby zapewnić uczniom higieniczne warunki odpoczynku między lekcjami eliminuje się w szkołach przerwy 5 minutowe, zwiększa się ilość przerw dziesięciminutowych. Często jednak stwierdza się brak przerw dwudziestominutowych.

2. Ocena dostosowania mebli edukacyjnych do zasad ergonomii.

Dostosowanie mebli szkolnych do wzrostu uczniów.

W ramach sprawowanego nadzoru dokonano oceny dostosowania mebli szkolnych do wzrostu uczniów w 317 placówkach, w 991 oddziałach. Oceniono 17499 stanowisk. Nieprawidłowości stwierdzono w 5 placówkach (w 7 oddziałach, na 107 stanowiskach). Wśród przyczyn niewłaściwego dostosowania mebli szkolnych do wzrostu uczniów wskazywano: przemieszczanie się uczniów z sal dydaktycznych (brak własnych klas, przeznaczonych tylko dla

jednego oddziału), brak różnicowania mebli szkolnych (np.: tylko jedna wielkość mebli w salach lekcyjnych), nieodpowiednie zestawienie stołów i krzeseł, częsta zmiana stanowisk pracy, brak odpowiednich nawyków i samokontroli uczniów, nieprzestrzeganie prawidłowego doboru mebli w klasie przez nauczycieli, wyposażenie szkół w stare meble bez certyfikatów. W przypadkach, w których podczas kontroli placówek stwierdzano nieergonomiczny sprzęt edukacyjny wydawano decyzje administracyjne z krótkim terminem poprawy zaistniałego stanu. Ponadto oceniano w szkołach posiadanie przez szkoły i placówki certyfikatów na sprzęt i meble. Tylko 45% z 912 skontrolowanych w tym zakresie szkół posiadało w 100% meble z certyfikatami. Natomiast sprzęt sportowy w 100% z certyfikatami posiadało 43% szkół z 870 skontrolowanych. W szkołach wciąż korzysta się z mebli starych na bieżąco odnawianych i naprawianych i sprzętu sportowego wieloletniego ale utrzymanego w dobrym stanie technicznym. Meble i sprzęt sportowy wymieniany jest w miarę posiadanych środków.

3. Ocena infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego.

Na 950 skontrolowanych szkół, 882 posiadało wystarczające warunki do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. Były to placówki, które posiadały sale gimnastyczne, sale rekreacyjne oraz boiska sportowe. Dodatkowo odnotowano, że 411 placówek korzystało z infrastruktury do wf. poza placówką (najwięcej z basenu - 285 placówek, z boiska/stadionu sportowego – 142 placówki). Poprawiła się baza szkolnych boisk sportowych i placów zabaw dla dzieci przedszkolnych, np.: w powiecie bolesławieckim, milickim. Tworzenie i wyposażenie wydzielonych obszarów służących do rekreacji w szkołach dla dzieci najmłodszych jest elementem przygotowania tych placówek do przyjęcia dzieci 6-letnich.

W dalszym ciągu istnieją szkoły, w których nie ma warunków do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. Dotyczy to 68 placówek. W większości szkoły te korzystają z obiektów sportowych znajdujących się poza placówką. Zdarza się też, że zajęcia z wychowania fizycznego odbywają się na korytarzach lub w pomieszczeniach do tego nieprzystosowanych. Problemem pozostaje w szkołach utrzymanie higieny po zajęciach z wychowania fizycznego. Pomimo zapewnienia przez placówki coraz lepszych warunków, dzieci i młodzież szkolna nie korzysta z urządzeń natryskowych regularnie po tych zajęciach. Powodem tego stanu są m.in. zbyt krótkie przerwy po zajęciach z wychowania fizycznego. Najczęściej natryski przy blokach sportowych wykorzystywane są po dodatkowych zajęciach sportowych (tj. w 295 placówkach na 513 skontrolowanych w tym zakresie).

5. Profilaktyczna opieka zdrowotna

Program profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą w środowisku nauczania i wychowania ma na celu zapewnienie uczniom dostępności do opieki i poprawy jej jakości. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty szkoła powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania z gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej. Szkoły nie posiadające gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej zapewniają uczniom opiekę pielęgniarską w wymaganym zakresie w pomieszczeniach zastępczych na terenie placówek, w gabinecie innych szkół lub w podmiotach leczniczych, przez lekarzy rodzinnych na podstawie deklaracji wyboru lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (m.in.: w szkołach w powiecie legnickim, strzelińskim, dzierzoniowskim, górowskim, średzkim, wrocławskim). Skontrolowane gabinety profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej spełniały wymogi w zakresie dobrego stanu sanitarno-technicznego.

13.3 NADZÓR NAD SUBSTANCJAMI CHEMICZNYMI W SZKOŁACH

W szkołach posiadających na stanie substancje i mieszaniny chemiczne, podczas kontroli szczególną uwagę zwracano na zagadnienia dotyczące właściwego oznakowania, zabezpieczania, przechowywania substancji i mieszanin niebezpiecznych, posiadania wymaganych kart charakterystyki substancji i mieszanin chemicznych. Skontrolowano 181 szkół, które posiadały substancje i mieszaniny chemiczne. Brak aktualnego spisu posiadanych substancji i preparatów chemicznych stwierdzono w 2 szkołach, brak oznakowania bądź oznakowanie niezgodne z przepisami stwierdzono w 1 placówce, brak wymaganych kart charakterystyki substancji chemicznych i ich mieszanin - w 1 szkole. W celu usunięcia nieprawidłowości wydawano decyzje administracyjne bądź zalecenia.

Od kilku lat obserwuje się, że szkoły rezygnują ze stosowania substancji niebezpiecznych i mieszanin chemicznych z uwagi na brak właściwych i bezpiecznych warunków. W większości szkół, które posiadają substancje i mieszaniny niebezpieczne zajęcia przygotowywane i prowadzone są przez nauczycieli chemii tylko w formie pokazowej bez bezpośredniego udziału uczniów. Ponadto szkoły korzystają z dostępnych na rynku programów multimedialnych. W czasie kontroli informowano przedstawicieli szkół o konieczności przekazywania przeterminowanych substancji chemicznych niebezpiecznych i ich mieszanin do utylizacji, np. w 4 szkołach podstawowych na terenie powiatu wałbrzyskiego stwierdzono ok. 5 kg przeterminowanych odczynników chemicznych.

13.4 ŻŁOBKI PRZEDSZKOLA PLACÓWKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO

W 2014 r. skontrolowano 136 żłobki, tj. 66% będących w ewidencji, które obejmują opieką 4646 dzieci. Przeprowadzono 196 kontroli. Wydano 64 pozytywne opinie PIS dotyczące nowo powstałych żłobków (najwięcej we Wrocławiu – 29 opinii). Stwierdzono, że jeden budynek żłobka jest w złym stanie sanitarno-technicznym i 1 budynek żłobka w złym stanie technicznym (dot. powiatu zgorzeleckiego). Są to budynki stare, wymagające modernizacji. Wydano decyzje administracyjne m.in. nakazujące usunięcie nieprawidłowości (zniszczona stolarka okienna i drzwiowa, zły stan podłóg i ścian w pomieszczeniach pobytu dzieci).

W przypadku jednego żłobka (dot. powiatu zgorzeleckiego) w sprawie nadmiernego zagęszczenia w części sal oraz braku prawidłowych warunków odpoczynku w sypialni żłobka, wystosowano wystąpienie do właściwego miejscowo i rzeczowo organu PIS.

W 8 żłobkach we Wrocławiu stwierdzono nieprawidłowości dotyczące braku: certyfikowanego sprzętu meblowego w pomieszczeniach pobytu dzieci oraz certyfikowanych urządzeń stanowiących wyposażenie placów zabaw, osłon na grzejnikach centralnego ogrzewania w pomieszczeniach pobytu dzieci, właściwych warunków do mycia nocników dla dzieci, skutecznego zabezpieczenia piaskownicy na placu zabaw przed zanieczyszczeniem odpadami zwierzęcymi. W 2 żłobkach stwierdzono niewłaściwy stan techniczny sanitariatów.

Skontrolowano 76% będących w ewidencji przedszkoli. Przeprowadzono 949 kontroli. W skontrolowanych placówkach opieką objętych było 51173 dzieci.

Stwierdzono, że 5 przedszkoli zlokalizowanych było w budynkach w złym stanie higieniczno-sanitarnym i technicznym oraz 5 przedszkoli zlokalizowanych w budynkach w złym stanie technicznym. Stwierdzane nieprawidłowości podczas kontroli to m. in.: nieergonomiczne meble, źle dobrane do wzrostu dzieci, zły stan techniczny parkietów w salach dla dzieci, zły stan łazienek, zniszczona stolarka okienna, zły stan dróg, dojść do obiektów przedszkolnych, niewłaściwe oświetlenie sztuczne. Wydano decyzje administracyjne nakazujące usunięcie nieprawidłowości.

Sprawdzano stan sanitarno-techniczny urządzeń placów zabaw, zabezpieczenia placów zabaw. Przeprowadzono kontrole placów zabaw pod kątem zabezpieczenia piaskownic przed dostępem zwierząt, czystości piasku (wymagano udokumentowania wymiany piasku). W powiecie

oławskim np.: przeprowadzono badania laboratoryjne piasku. Wykazy one zanieczyszczenia bakteriami grupy coli. Podjęto działania celem poprawy zaistniałego stanu.

Niewłaściwe warunki do utrzymania higieny stwierdzono w 8 placówkach. Dotyczyły one niewłaściwego stanu technicznego pomieszczeń sanitarnych.

Do organów prowadzących przesłano wystąpienia pokontrolne. W powiecie zgorzeleckim dotyczyły one m.in.: braku zachowania właściwych standardów dostępności do urządzeń sanitarnych w przedszkolu, zagęszczenia w sali pobytu dzieci, braku prawidłowych warunków przechowywania leżaków i pościeli w punkcie przedszkolnym.

W roku 2014 r. było nadal bardzo duże zapotrzebowanie społeczne na placówki przedszkolne publiczne. Rosnąca z roku na rok liczba dzieci przyjmowanych do przedszkoli przyczynia się do pogorszenia warunków pobytu dzieci w przedszkolach z powodu niezachowania wskaźników powierzchni przypadających na jedno dziecko w salach zajęć. Podczas kontroli przedszkoli najczęściej stwierdzano niezachowanie standardów dostępności do urządzeń sanitarnych, brak warunków do leżakowania gwarantujących bezpieczeństwo zdrowotne. W większości przedszkoli wypoczynek dzieci odbywa się na karimatach lub leżakach, bez pościeli (tylko poduszki i kocyki), ponieważ brak jest warunków lokalowych do prawidłowego przechowywania leżaków i pościeli (dot. to powiatu milickiego, lubańskiego). Natomiast w powiecie oleśnickim w związku ze zwiększającą się liczbą chętnych dzieci do przedszkoli likwiduje się sale do rytmiki dla dzieci i przeznacza się je na sale zajęć dla dodatkowych grup przedszkolnych. Również część oddziałów przedszkolnych przenosi się do budynków szkolnych. W powiecie trzebnickim zmienia się forma opieki nad dziećmi małymi. W 2014 r. 4 punkty przedszkolne zostały przekształcone w niepubliczne przedszkola.

13.5 DOMY DZIECKA

Skontrolowano 38 % będących w ewidencji placówek, przeprowadzając 25 kontroli. Przedmiotem kontroli były warunki sanitarne dotyczące mikroklimatu i oświetlenia sztucznego, pomieszczeń mieszkalnych, wypoczynkowych i pokoi do nauki jak również warunki prania, suszenia i przechowywania pościeli, bielizny pościelowej i odzieży dla dzieci. Ponadto oceniano warunki przechowywania żywności w aneksach kuchennych oraz dostępność produktów żywnościowych i napojów dla wychowanków. Podczas kontroli domów dziecka najczęściej stwierdzano zły stan sanitarny ścian, sufitów, wyeksploatowane wykładziny podłogowe.

13.6 INTERNATY I BURSRY ZAKŁADY Z POBYTEM CAŁODOBOWYM ORAZ Z POBYTEM DZIENNYM I CAŁODOBOWYM

Skontrolowano 50% placówek z pobytem całodobowym oraz z pobytem dziennym i całodobowym będących w ewidencji. W 2 pomieszczeniach budynków stwierdzono nieprawidłowości dotyczące złego stanu higieniczno-sanitarnego oraz technicznego. W 3 placówkach stwierdzono budynki w złym stanie technicznym (dot. to 1 domu studenckiego, 1 internatu, 1 ośrodka szkolno-wychowawczego). W 1 budynku stwierdzono zły stan higieniczno-sanitarny (w młodzieżowym ośrodku wychowawczym).

W niektórych placówkach przeprowadzano remonty i uzyskano poprawę warunków pobytu, np.: w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Wałbrzychu wymieniono wykładzinę podłogową w pokojach, w Centrum Kultury naprawiono wykładziny podłogowe, wyremontowano schody. W powiecie wrocławskim przeprowadzono 30 kontroli placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego. W stosunku do 15 wszczęto postępowanie administracyjne. Nieprawidłowości stwierdzane podczas kontroli dotyczyły: złego stanu technicznego ścian, podłóg, stolarki okiennej i drzwiowej, sprzętu meblowego, urządzeń sanitarnych, niewłaściwego oświetlenia sztucznego, braku bieżącej ciepłej i zimnej wody

w sanitariatach, niewłaściwej temperatury w pomieszczeniach pobytu dzieci, niezachowanych standardów dostępności do urządzeń sanitarnych, nienormatywnej wysokości pomieszczeń. Kontrolowano ponadto placówki prowadzone w ramach działalności gospodarczej typu opieka nad dzieckiem, w tym „place zabaw” i „sale zabaw”. Kontrole przeprowadzono na wnioski właścicieli placówek. Kontrole wykazały, że obiekty te spełniają minimum wymogów sanitarnych do prowadzenia opieki dziennej nad dziećmi w tej formie.

13.7 SZKOŁY WYŻSZE

Skontrolowano 21 uczelni (47 obiektów) z 36 objętych ewidencją, przeprowadzono 30 kontroli. Zakres kontroli obejmował m. in. stan sanitarno-techniczny budynków, pomieszczeń dydaktycznych i ich wyposażenia, węzłów sanitarnych. W 3 przypadkach stwierdzono uchybienia sanitarno-techniczne (zły stan ścian, sufitów, posadzek oraz stolarki okiennej w niektórych pomieszczeniach obiektów, brak aktualnych badań oświetlenia sztucznego). W stosunku do ww. placówek wszczęto postępowanie administracyjne. W 2 szkołach wyższych w powiecie legnickim poprawiono warunki sanitarno-techniczne poprzez wymianę stolarki okiennej w 40 pomieszczeniach dydaktycznych. Poprawę warunków nauki uzyskano w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego zakończono I etap przebudowy i rozbudowy zespołu budynków. Zdecydowaną poprawę warunków nauki studentów uzyskano w związku z oddaniem do użytku nowo powstałych budynków należących do Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

13.8 WYPOCZYNEK I REKREACJA

Na terenie województwa dolnośląskiego w 2014 r. wypoczynek zimowy i letni dla dzieci i młodzieży odbywał się bez większych zakłóceń, bezpiecznie, nie odnotowano sytuacji kryzysowych. Informacje o miejscu oraz terminie wypoczynku pozyskiwano ze strony internetowej Ministra Edukacji Narodowej. Pracownicy PIS Dolnego Śląska podczas trwania wypoczynku zimowego i letniego przeprowadzili 655 kontroli. Kontrole wykazały, że funkcjonujące placówki wypoczynku w większości zostały prawidłowo przygotowane. Warunki sanitarne obiektów, które corocznie wykorzystywane są na wypoczynek ulegają systematycznej poprawie. Uczestnikom wypoczynku zapewnia się odpowiednie warunki zakwaterowania z zachowaniem wskaźników powierzchni na jednego uczestnika w pokojach mieszkalnych, warunki do utrzymania higieny osobistej, standardy dostępności do urządzeń sanitarnych ze stałym dostępem do bieżącej ciepłej i zimnej wody. Zdarzały się jednak zaniedbania i nieprawidłowości m.in. w powiecie kłodzkim. W związku z niewłaściwym stanem czystości i porządku w obiekcie osoby odpowiedzialne ukarano 2 mandaty karne. W powiecie jeleniogórskim w 4 obiektach stwierdzono drobne nieprawidłowości (uszkodzone szafy ubraniowe i niezabezpieczone grzejniki c.o.), które zostały usunięte podczas kontroli. W powiecie średzkim stwierdzono niewłaściwy stan czystości sal zajęć i ustępów dla dzieci, niehigieniczne warunki przechowywania ręczników jednorazowego użytku oraz papieru toaletowego, a także zły stan techniczny pojemników na odpadki stałe i niesprawną baterię umywalkową. Osobę winną zaniedbań w zakresie czystości ukarano mandatem karnym.

14 WYCHOWANIE ZDROWOTNE I PROMOCJA ZDROWIA

Działania oświatowo-zdrowotne prowadzone na terenie Dolnego Śląska wynikały z wytycznych Głównego Inspektoratu Sanitarnego, Narodowego Programu Zdrowia jako dokumentu wytyczającego główne priorytety polityki zdrowotnej oraz własnej analizy sytuacji epidemiologicznej naszego regionu. Zadania profilaktyczne były realizowane we współpracy

z jednostkami samorządowymi i organizacjami pozarządowymi. W działaniach prozdrowotnych na każdym etapie aktywnie uczestniczyły lokalne media. Społeczność województwa dolnośląskiego na bieżąco informowana była o działaniach na stronach internetowych Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Wiodącym celem w zakresie oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia były działania edukacyjne mające na celu zwiększenie świadomości zdrowotnej wśród dzieci i młodzieży, rodziców, oraz społeczności lokalnej poprzez realizację następujących programów:

„Ogólnopolski Program Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS”

W roku 2014 działania z zakresu profilaktyki HIV/AIDS na terenie województwa dolnośląskiego były realizowane w oparciu o cele i zadania Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV na lata 2012-2016. Podejmowane przedsięwzięcia kierowano do społeczności lokalnej ze szczególnym uwzględnieniem pracowników ochrony zdrowia, pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji, służby więziennej, straży miejskiej, osób bezdomnych, młodzieży akademickiej oraz kształcenia ponadpodstawowego. Przeprowadzono liczne zajęcia edukacyjno-warsztatowe wśród młodzieży akademickiej oraz szkół ponadpodstawowych. Organizowano szkolenia dla środowiska medycznego, pedagogicznego oraz studentów. Zagadnienia dotyczące profilaktyki HIV/AIDS stanowiły obszerny element bloków tematycznych w realizowanych programach lokalnych „Promocja Zdrowia w Sztuce Teatralnej Dziecięcej i Młodzieżowej - Wybieram Zdrowie”, „Razem przeciw zagrożeniom”. Ponadto w listopadzie 2014 roku podjęto działania informacyjno-edukacyjne za pomocą różnorodnych form przekazu, dotyczące kampanii społecznej „Jeden test - dwa życia”, której celem jest zmniejszenie liczby zakażeń HIV wśród nowo narodzonych dzieci oraz zwiększenie świadomości dotyczącej testowania w kierunku HIV wśród osób dorosłych. Przekaz tej kampanii skierowany jest do kobiet w wieku prokreacyjnym, które nie odnoszą ryzyka zakażenia HIV do siebie, a także do tych lekarzy ginekologów, którzy niechętnie kierują swoje pacjentki na badania w kierunku HIV. Kampania przypomina, że lekarz ma obowiązek zaproponować pacjentce będącej w ciąży badanie w kierunku HIV. Badanie powinno zostać wykonane przed 10. tygodniem ciąży oraz między 33. a 37. tygodniem. Ponadto rozdystrybuowano wśród społeczności lokalnej Dolnego Śląska oraz lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, ginekologów, pielęgniarek i położnych, poradniach K broszury i ulotki dotyczące zaleceń testowania w kierunku zakażeń HIV. Prowadzone różnorodne przedsięwzięcia na terenie woj. dolnośląskiego. Utworzenie punktów informacyjno-konsultacyjnych, rozdawnictwo materiałów informacyjno-edukacyjnych, emisje spotów, instruktaże, poradnictwo, organizacja wystaw i nagłośnienie problematyki w mediach pozwoliły dotrzeć do szerokiej rzeszy adresatów uczulając ich na ryzyko związane z ryzykownym zachowaniem seksualnym. Ogółem działaniami programowymi objęto 85 080 osób.

„Trzymaj Formę”

W roku 2014 we współpracy z Polską Federacją Producentów Żywności była realizowana kolejna edycja ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Trzymaj Formę” dla młodzieży najstarszych klas szkół podstawowych oraz szkół gimnazjalnych, którego celem jest edukacja w zakresie trwałego kształtowania prozdrowotnych nawyków wśród młodzieży szkolnej, poprzez promocję zasad aktywnego stylu życia i zbilansowanej diety, w oparciu o odpowiedzialność indywidualną i wolny wybór jednostki. Młodzież pod opieką nauczyciela, pracując metodą projektu, pogłębia swoją wiedzę w zakresie znaczenia zbilansowanej diety i aktywności fizycznej, uwrażliwia na kwestie prawidłowego odżywiania i konieczności dbania o własną aktywność fizyczną, nabywa wiedzę i umiejętności z zakresu korzystania z informacji zamieszczonych na etykietach produktów spożywczych. W kolejnej już IX edycji programu

ogłoszono ogólnopolski konkurs wiedzy o zdrowym odżywianiu, który skierowano do młodzieży ze szkół realizujących program do trzech wybranych powiatów w województwie. I tak na terenie województwa dolnośląskiego do konkursu przystąpili uczniowie z powiatów: kłodzkiego, legnickiego oraz wołowskiego. Ogółem działaniami programowymi objęto 80 021 osób (uczniowie, rodzice) z 497 placówek oświatowo - wychowawczych (szkół podstawowych i gimnazjów).

Program Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu

W ramach Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu realizowane są programy edukacji antytytoniowej adresowane do dzieci i młodzieży: „Czyste powietrze wokół nas”, „Nie pal przy mnie proszę”, „Znajdź właściwe rozwiązanie”, a także inne przedsięwzięcia, których celem było informowanie społeczeństwa o skutkach zdrowotnych palenia tytoniu. Realizując działania te współpracowano z: placówkami oświatowo-wychowawczymi, podmiotami leczniczymi, ośrodkami pomocy społecznej, bibliotekami miejski i gminnymi, lokalnymi mass mediami. W ramach Programu Ograniczania Zdrowotnych Następstw Palenia Tytoniu na bieżąco monitorowano przestrzeganie przepisów Ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. nr 10, poz. 55 z późn. zm.).

Program „Czyste Powietrze Wokół Nas”

Adresatami programu były dzieci uczęszczające do najstarszych grup przedszkolnych – przede wszystkim pięcio- i sześciolatki, a także ich rodzice i opiekunowie. Głównym celem programu jest wzrost kompetencji rodziców w zakresie ochrony dzieci przed ekspozycją na dym tytoniowy oraz zwiększenie umiejętności dzieci w zakresie radzenia sobie w sytuacjach, gdy przebywają w zadymionych pomieszczeniach lub gdy dorośli palą przy nich tytoń. W ramach realizacji programu przeprowadzono 5 zajęć edukacyjnych z dziećmi, a także spotkania z rodzicami inicjujące program oraz imprezy podsumowujące realizację z udziałem dzieci i rodziców.

Ponadto zorganizowano różnego rodzaju konkursy (plastyczne, recytatorskie i hasło antytytoniowe; turniej wiedzy o zdrowiu). W placówkach przedszkolnych odbyły się imprezy prozdrowotne przy współudziale pracowników Powiatowych Stacji Sanitarno-Epidemiologicznych, w czasie których przekazywano rodzicom i opiekunom wiedzę na temat zdrowotnych następstw palenia tytoniu ze szczególnym zwróceniem uwagi na skutki biernego palenia dzieci. Realizatorami programu byli przede wszystkim nauczyciele wychowania przedszkolnego, przy wsparciu pracowników Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz lokalnych zakładów opieki zdrowotnej. Program realizowano w 378 placówkach przedszkolnych (przedszkolach, oddziałach przedszkolnych przy szkołach i punktach przedszkolnych). Działaniami objęto 29 577 osób (dzieci ich rodzice i opiekunowie).

Ogólnopolski program edukacyjny „Nie pal przy mnie, proszę”

W ramach profilaktyki chorób odytoniowych kontynuowano na terenie woj. dolnośląskiego realizację kolejnej już piątej edycji programu edukacyjnego „Nie pal przy mnie, proszę” skierowanego do uczniów klas I – III szkół podstawowych. Na terenie woj. dolnośląskiego działaniami programowymi objęto ogółem 310 szkół podstawowych, w których uczestniczyło 35 584 osób. Programy, podobnie jak w minionych latach, realizowano głównie w formie zaproponowanych 5 zajęć warsztatowych. Przyjęte w programie założenia, cele, treści kształcenia i metody ich realizacji sprzyjały wzmocnieniu w uczniach pozytywnych zachowań oraz umiejętności radzenia sobie asertywnie w sytuacjach zagrażających zdrowiu. Program był bardzo dobrze odbierany przez uczniów, nauczycieli i rodziców. Jego treści są ważnym elementem w profilaktyce chorób spowodowanych paleniem tytoniu oraz wpływają

na kształtowanie prawidłowych postaw zdrowotnych rodziców i opiekunów oraz dzieci od najmłodszych lat.

„Znajdź Właściwe Rozwiązanie”

Na terenie województwa dolnośląskiego w realizacji programu uczestniczyło 180 szkół gimnazjalnych oraz 159 szkół podstawowych. Działaniami programowymi objęto 20 334 uczniów szkół gimnazjalnych i 8923 uczniów szkół podstawowych oraz 11717 rodziców. Program przedstawiał w sposób jasny i klarowny, adekwatnie do wieku uczniów, wszelkie problemy związane z nikotynizmem. Pogłębił wiedzę, ujawniał fakty i mity związane z paleniem czynnym i biernym. Realizacja programu przyczyniła się do zwiększenia świadomości uczniów oraz rodziców na temat szkodliwości biernego i czynnego palenia tytoniu, pozwala uchronić uczniów przed inicjacją palenia tytoniu i wejścia w nałóg, czy asertywnego zachowania.

Program edukacyjny „ARS, czyli jak dbać o miłość”

Program realizowany w ramach projektu „Profilaktyczny program w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu i tytoniu i innych środków psychoaktywnych”, współfinansowanego ze środków Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy. Głównym celem programu jest ograniczenie spożywania alkoholu, tytoniu i innych substancji psychoaktywnych przez kobiety w wieku 15 – 49 lat. Dodatkowymi beneficjentami są rodziny kobiet, uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, nauczyciele, pracownicy wybranych zakładów pracy. Celem programu edukacyjnego było dostarczenie uczestnikom wiedzy pomocnej w kształtowaniu zdrowego stylu życia, kształtowanie umiejętności, kompetencji i postaw pomocnych w unikaniu używania substancji psychoaktywnych. Szkolni koordynatorzy z terenu województwa dolnośląskiego po przeszkoleniu realizowali pierwszą edycję programu w I półroczu 2014 roku w 134 szkołach ponadgimnazjalnych. Liczba uczniów klas I-III szkół ponadgimnazjalnych oraz ich rodziców biorących udział w programie ogółem wyniosła 8239. Program spotkał się na terenie województwa dolnośląskiego z bardzo pozytywnym przyjęciem, zarówno ze strony koordynatorów szkolnych jak i uczniów. O dużym zaangażowaniu w realizację działań programowych świadczył fakt, że niemal połowa placówek rozszerzyła program o dodatkowe działania. O pozytywnym odbiorze programu przez uczniów świadczyły wysokie oceny różnych jego parametrów w ankiecie ewaluacyjnej. Pozytywnym zjawiskiem było również włączenie się ponad 1500 rodziców uczniów w działania programowe. W opinii szkolnych koordynatorów otrzymane materiały są przejrzyste, czytelne i okazały się bardzo przydatne w trakcie realizacji zajęć. Uczniowie chętnie i aktywnie uczestniczyli w podejmowanych działaniach edukacyjnych. Aktywność uczniów szczególnie pobudzały ciekawe treści, zachęcanie do własnych wypowiedzi. Otwarte pytania sprzyjały dobrej atmosferze podczas prowadzenia zajęć.

Projekt „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych” – kampania społeczna

W 2014 roku, w ramach Kampanii Społecznej dotyczącej zagadnień zawartych w Projekcie „Profilaktycznego programu w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu, tytoniu i innych środków psychoaktywnych” podejmowano różnorodne przedsięwzięcia prozdrowotne m.in. organizowano venty, podczas których w punktach informacyjno-edukacyjnych pracownicy pionu oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego udzielali porad, wykonywali pomiary stężenia CO w wydychanym powietrzu u palaczy tytoniu oraz prowadzili rozdawnictwo materiałów promujących między innymi: styl życia wolny od dymu tytoniowego i innych używek, standardy medycznej opieki okołoporodowej i w położeniu, zbilansowaną dietę i aktywność fizyczną jak również dotyczących

szkodliwości używania środków zastępczych. Ponadto prowadzono instruktaże i dystrybucje materiałów informacyjno-edukacyjnych w zakresie problematyki uzależnień w obiektach wypoczynkowych, placówkach ochrony zdrowia, biurach podróży. Ogółem działaniami informacyjno-edukacyjnymi objęto 42 011 osób.

Program „Moje dziecko idzie do szkoły”

W roku 2014 na terenie woj. dolnośląskiego realizowano program „Moje dziecko idzie do szkoły”, którego celem było podniesienie świadomości rodziców w zakresie potrzeb zdrowotnych dziecka rozpoczynającego naukę w szkole. Program realizowano w 193 szkołach podstawowych (w tym placówki szkolno – przedszkolne). Działaniami programowymi objęto 15 702 osoby (dzieci, rodzice, opiekunowie). Podczas rozmów z rodzicami i dziećmi zwracano uwagę na ilość czasu spędzanego przy komputerze i przed telewizorem, a także na kształtowanie pozytywnych nawyków higienicznych i zdrowotnych, zwracano uwagę na właściwą postawę podczas siedzenia przy biurku i zasady ergonomii. Program poruszał bardzo ważne treści z zakresu zdrowia fizycznego i psychicznego dziecka. Informował rodziców, w jaki sposób powinni dbać o postawę fizyczną, prawidłowe żywienie oraz higienę życia codziennego, aby ich dzieci były zdrowe, radosne i czerpały jak najwięcej przyjemności z nauki i zabawy w szkole. Podkreślał również bardzo ważne kwestie dojrzałości emocjonalnej i psychicznej dzieci, które rozpoczynają naukę szkolną. Program cieszył się zainteresowaniem dzieci i rodziców, mówił o trudnościach, niepowodzeniach, lękach uczniów na płaszczyźnie społecznej, emocjonalnej, intelektualnej oraz wskazywał w jaki sposób powinni sobie z nimi radzić.

„Światowy Dzień Zdrowia”

W 2014 roku tematem przewodnim na którym koncentrowały się obchody „Światowego Dnia Zdrowia” była problematyka chorób wektorowych. Większość inicjatyw na terenie naszego województwa dotyczyła postępowania w przypadku ugryzienia przez kleszcze. W akcjach informacyjno - edukacyjnych skierowanych do ogółu społeczeństwa, w tym również do najmłodszych dzieci poruszano również zagadnienia dotyczące chorób, z którymi mogą się spotkać osoby podróżujące w inne rejony świata. Z tego powodu podjęto współpracę z biurami podróży, celem dotarcia do osób udających się w zagrożone rejony. Ogółem na terenie województwa dolnośląskiego działaniami objęto ponad 21 000 osób.

„Akcja Letnia”

W 2014 roku organizowane były różnorodne akcje informacyjno - edukacyjne, których celem było zwrócenie uwagi społeczeństwa na zagrożenia dla zdrowia występujące szczególnie w okresie wakacji, propagowanie bezpiecznych zachowań oraz nauczenie odpowiedniego zachowania się w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia. W ramach tych akcji podejmowano tematykę bezpieczeństwa kąpieli słonecznych oraz profilaktyki chorób: zakaźnych związanych z wyjazdami zagranicznymi i wypoczynkiem letnim (WZW typu A, WZW typu B, malaria, żółta gorączka, dur brzuszny, HIV, wścieklizny); odkleszczowych (boreliozy, kleszczowego zapalenia mózgu, choroby meningokokowej; chorób pasożytniczych (bąblowica, wszawica, glistnica, owsica, toksokaroza, lamblioza); zatruc pokarmowych (ze szczególnym uwzględnieniem zatrucia grzybami). Ponadto poruszano zagadnienia związane z profilaktyką uzależnień, zwłaszcza alkoholizmu, tytonizmu, narkomanii (w tym również zagadnienia dotyczące „dopalaczy”). Działania te były skierowane przede wszystkim do dzieci i młodzieży, którym wyżej wymienione treści przekazywano jeszcze w trakcie zajęć szkolnych, a także w czasie wakacji podczas pobytu w zorganizowanych formach wypoczynku poprzez wykłady, prelekcje,

pogadanki oraz różnorodne gry i zabawy, organizowane przy współudziale pedagogów i pielęgniarek środowiska nauczania i wychowania. Ogółem zasięgiem działań objęto około 39 500 osób.

„Akcja Zimowa”

Jej głównym celem jest minimalizacja zagrożeń zdrowotnych w okresie zimowym ze szczególnym uwzględnieniem profilaktyki grypy. W działaniach informacyjno- edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży, rodziców, opiekunów i wychowawców; pacjentów korzystających z usług podmiotów leczniczych, klientów biur podróży, uwzględniono tematykę oświatowo – zdrowotną z zakresu: profilaktyki uzależnień ze szczególnym uwzględnieniem szkodliwości palenia tytoniu, alkoholu i zażywania nowych narkotyków tzw. dopalaczy oraz chorób zakaźnych (grypa, HIV/AIDS). Do placówek oświatowo - wychowawczych oraz miejsce zorganizowanego wypoczynku zimowego dostarczono materiały informacyjno - edukacyjne (film, ulotki, scenariusze zajęć dla młodzieży, rodziców). W edukacji prozdrowotnej skierowanej głównie do dzieci, młodzieży, ich rodziców oraz nauczycieli i wychowawców poruszano również zagadnienia bezpieczeństwa w : szkole, domu, poza domem. W okresie od stycznia do kwietnia ubiegłego roku na terenie naszego województwa prowadzono monitoring działań edukacyjnych w zakresie profilaktyki grypy, na podstawie którego sporządzano cotygodniowe raporty, które przesyłano do Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

Ogółem działaniami objęto ponad 41 000 osób z 491 jednostek (placówki nauczania i wychowania, podmioty lecznicze, biura podróży).

„Światowy Dzień bez Tytoniu”

W 2014 roku tematem przewodnim obchodów Światowego Dnia bez Tytoniu było zwiększenie przez ekipy rządzące podatku na tytoń do poziomu, który zmniejsza konsumpcję tytoniu. Działania informacyjno-edukacyjne na temat skutków zdrowotnych palenia tytoniu skierowano do społeczności lokalnej naszego województwa ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży szkolnej. Najwięcej osób swym zasięgiem objęły liczne imprezy środowiskowe. Łącznie na terenie województwa dolnośląskiego działaniami edukacyjnymi objęto około 42 000 osób.

„Światowy Dzień Rzucania Palenia”

W ramach „Światowego Dnia Rzucania Palenia” z inicjatywy Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego podjęto szereg działań mających na celu informowanie społeczeństwa o korzyściach jakie może przynieść rzucenie palenia tytoniu. Do akcji prozdrowotnych zaangażowano szkoły, uczelnie, podmioty lecznicze, do których dystrybuowano materiały edukacyjne (plakaty, ulotki) o skutkach czynnego i biernego palenia. Ogółem działaniami informacyjno - edukacyjnymi na terenie naszego województwa objęto około 26 000 osób.

„Światowy Dzień Seniora”

W ramach obchodów „Światowego Dnia Seniora” na terenie woj. dolnośląskiego odbyły się liczne imprezy kulturalne, których celem było zjednoczenie lokalnej społeczności i zwrócenie

szczególnej uwagi na osoby starsze, wytworzenia klimatu międzypokoleniowej solidarności oraz promowania wśród nich zdrowej, pogodnej jesieni życia. Podczas spotkań i imprez środowiskowych podkreślano wagę doświadczeń ludzi starszych i ich roli dla społeczeństwa oraz nakłaniano seniorów do aktywności fizycznej psychicznej i społecznej. W obchodach i imprezach różnego typu uczestniczyło około 7 000 seniorów.

Profilaktyka zażywania środków zastępczych - „Dopalacze”.

Docierające sygnały z oddziałów toksykologicznych o zatruciach tzw. dopalaczami oraz łatwa dostępność tych substancji z nielegalnych źródeł, w tym także za pośrednictwem internetu stanowiła wyzwanie dla działań profilaktycznych. Dlatego też w 2014 roku zintensyfikowano działania informacyjno - edukacyjne w zakresie zagrożeń zdrowotnych wynikających z zażywania substancji psychoaktywnych tzw. dopalaczy. Działania kierowano w szczególności do młodzieży gimnazjalnej oraz ponadgimnazjalnej. Ogółem działaniami objęto około 58 000 osób.

15 DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNO – REPRESYJNA

W 2014 roku służby sanitarne województwa dolnośląskiego dokonały 59 626 kontroli sanitarnych obiektów użyteczności publicznej, żywienia i zakładów pracy oraz środków transportu osobowego. Wykonano 66 339 badań wybranych elementów środowiska, badań i pomiarów substancji chemicznych w środowisku pracy, a także badań materiału biologicznego od ludzi. W ramach badań dokonano 248 461 oznaczeń, w tym 91 579 oznaczeń chemicznych, 52 909 fizycznych, 103 973 oznaczenia mikrobiologiczne. W postępowaniu administracyjnym wydano 36 286 decyzji, w tym 20 684 merytoryczne w I instancji, 15 480 decyzji płatniczych w I instancji, w II instancji 122 decyzje merytoryczne. Wydano 2 687 postanowień. W postępowaniu karno - administracyjnym nałożono 1 635 mandatów na łączną kwotę 401 450 zł. Nałożono 39 kar pieniężnych na łączną kwotę 430 500 zł. Sporządzono 8 wniosków o ukaranie za wykroczenia sanitarne. Wydano 184 tytuły wykonawcze.

16 WNIOSKI

1. Sytuację epidemiologiczną województwa dolnośląskiego w roku 2014, mimo wzrostu zachorowań na niektóre choroby, należy uznać za pomyślną. Nie odnotowano zachorowań na choroby szczególnie niebezpieczne i wysoce zakaźne, a także błonicę, poliomyelitis i leptospirozy.
2. Nastąpił ponad dwukrotny spadek liczby zachorowań na AIDS i nieznacznie obniżyła się w porównaniu z rokiem ubiegłym liczba nowowykrytych przypadków zakażeń HIV.
3. Na obszarze województwa dolnośląskiego odnotowano dwukrotny spadek zapadalności na różyczkę w porównaniu do roku ubiegłego (a w skali kraju zarejestrowano ponad 6 - krotny spadek zapadalności na tę chorobę).
4. W roku 2014 w porównaniu do roku 2013 stwierdzono około dwukrotnie niższą zapadalność na różne postaci inwazyjnej choroby meningokokowej, wywoływanej przede wszystkim przez meningokoki z grup serologicznych B i C.
5. W roku 2014 nastąpił niewielki spadek liczby zachorowań na boreliozę.
6. W roku 2014 na terytorium województwa dolnośląskiego, a także całego kraju, zarejestrowano nieznaczny spadek liczby zachorowań na krztusiec.
7. Liczba zachorowań na choroby zakaźne szerzące się drogą płciową, zwłaszcza kiłę i rzeżączkę była w roku 2014 zbliżona do lat ubiegłych. Zanotowano znaczący spadek zachorowań na chlamydiozy przenoszone drogą płciową w porównaniu do 2013 roku.

8. Przez pierwsze trzy kwartały roku 2014, liczba i zapadalność na gruźlicę na terenie województwa dolnośląskiego była zbliżona do lat ubiegłych (gruźlica jest chorobą, która nie rozwija się gwałtownie, a diagnostyka laboratoryjna jest długotrwała).
9. W roku 2014 nie stwierdzono pogorszenia wykonawstwa szczepień ochronnych. Występują jednak coraz częstsze przypadki uchylania się od szczepień obowiązkowych dzieci i młodzieży do 19 roku życia.
10. W 2014 roku, podobnie jak w roku 2013, zaobserwowano w podmiotach leczniczych wzrost liczby ognisk epidemicznych wywołanych przez *Clostridium difficile*. Ogniska epidemiczne wywołane tym czynnikiem chorobotwórczym w liczbie 11 stanowiły ponad 60% wszystkich zarejestrowanych ognisk w podmiotach leczniczych w województwie dolnośląskim w roku 2014. Niepokojące, że tendencja ta utrzymuje się od kilku lat zarówno na obszarze województwa jak i całego kraju.
11. Na terenie województwa dolnośląskiego zarejestrowano po raz pierwszy w Polsce przypadek wirusowego zapalenia wątroby typu E u pacjenta często podróżującego do krajów Europy Zachodniej, Indii oraz Stanów Zjednoczonych.
12. Odnotowano 2 przypadki wirusowego zapalenia wątroby typu A, w tym jedno zaimportowane z Turcji.
13. Zanotowano wzrost zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu B i C, jednak w związku z kolejną już na przestrzeni ostatnich lat zmianą trybu rejestracji tych zakażeń i chorób w nadzorze epidemiologicznym, trudno o bardziej szczegółowe spostrzeżenia.
14. Zanotowano wyraźny wzrost liczby zachorowań na grypę sezonową i zachorowania grypopodobne.
15. Szpitale uzdrowiskowe podwyższają swój standard, zarówno pod względem stanu technicznego pomieszczeń służących do udzielania świadczeń zdrowotnych, jak i bazy hotelowej.
16. W 2014 roku z wodociągów zbiorowego zaopatrzenia w wodę zaopatrywanych było łącznie 95% mieszkańców województwa (2 782 214 osób). Podobnie jak latach poprzednich utrzymywała się tendencja do przyłączania wodociągów sieciowych o najmniejszej produkcji wody do dużych wodociągów, które charakteryzowały się lepszą jakością surowca oraz większą wydajnością ujęć wodnych.
17. W 2014 roku stan sanitarno-porządkowy miast i wsi uległ niewielkiej poprawie. Stan sanitarny hoteli i innych obiektów noclegowych jest zadowalający. Rozszerza się zakres świadczonych usług dla gości hotelowych poprzez zapewnienie pomieszczeń odnowy biologicznej: solariów, saun i pomieszczeń rehabilitacji. Zadowalający jest również stan sanitarny zakładów fryzjerskich i kosmetycznych. W dalszym ciągu niezadowalający jest stan sanitarno - techniczny większości dworców i stacji kolejowych, natomiast stan sanitarno - techniczny dworców PKS ocenia się jako dobry.
18. Narażenie ludności na naturalne źródła promieniowania na terenie Dolnego Śląska jest na bardzo niskim poziomie, nie przekraczającym poziomu tła naturalnego.
19. Narażenie pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na promieniowanie jonizujące jest poniżej wartości dawek granicznych.
20. Nie stwierdzono rażących naruszeń w zakresie przekroczeń dopuszczalnych poziomów natężeń pól elektromagnetycznych w środowisku naturalnym ludności oraz w zakładach pracy.
21. Na podstawie analizy danych dot. działań kontrolnych podejmowanych w 2014 r. w zakresie bezpieczeństwa żywności, stwierdza się pogorszenie stanu sanitarnego kontrolowanych zakładów w stosunku do stanu stwierdzonego w 2013 r.
22. Nieprawidłowy stan sanitarny odnotowano przede wszystkim w zakładach żywienia zbiorowego otwartego. Poważnym problemem było nieprzestrzeganie procedur higienicznych w zakładach i sposób dokumentowania wykonywanych czynności - często rozmijających się ze stanem faktycznym. Niewłaściwy stan sanitarny spowodowany był

- zatrudnianiem personelu o niskich kwalifikacjach oraz brakiem świadomości zagrożeń związanych z niewłaściwym postępowaniem na każdym etapie produkcji i obrotu.
23. Prawie we wszystkich zakładach wdrożono procedury GHP/GMP/HACCP, tymczasem warunki sanitarne w produkcji i obrocie żywnością nie uległy spodziewanej poprawie.
  24. Odnotowano poprawę w ocenie możliwości śledzenia ruchu żywności w zakładach produkcyjnych i w obrocie. Przedsiębiorcy, z małymi wyjątkami, dokumentowali pochodzenie żywności i jej dalsze przeznaczenie.
  25. W dalszym ciągu realizacja planowanych kontroli napotykała trudności. Wpływ na to miały liczne, nieplanowane kontrole i dalsze działania wynikające z poleceń GIS w szczególności dotyczących wniosków przedsiębiorców lub interwencji mieszkańców oraz powiadomień alarmowych, informacyjnych, news lub pism w związku z wprowadzaniem do obrotu żywności, materiałów i wyrobów do kontaktu z żywnością lub kosmetyków niebezpiecznych dla zdrowia w ramach systemu RASFF i RAPEX.
  26. Kontrole warunków środowiska pracy przeprowadzone w nadzorowanych zakładach wykazały uchybienia higieniczno-sanitarne. Do najważniejszych nieprawidłowości w zakresie warunków higieny pracy, należały: stwierdzenie stężeń i natężeń czynników szkodliwych przekraczających normatywy higieniczne na stanowiskach pracy (w 10,2 % zakładów będących w ewidencji i w 12,0 % zakładów skontrolowanych), brak aktualnych pomiarów czynników szkodliwych w środowisku pracy (17,5 % zakładów skontrolowanych), brak lub nieprawidłowa ocena ryzyka zawodowego (10,1 % zakładów skontrolowanych), niewłaściwy stan sanitarno-higieniczny pomieszczeń (9,5 % zakładów skontrolowanych).
  27. Stwierdzono uchybienia (7,9 % skontrolowanych podmiotów) w zakresie wprowadzania do obrotu i stosowania w działalności zawodowej substancji i mieszanin chemicznych, w tym produktów biobójczych – brak lub nieprawidłowe karty charakterystyk niebezpiecznych substancji i mieszanin chemicznych, nieprawidłowe oznakowanie opakowań chemikaliów, brak aktualnego spisu wprowadzanych do obrotu/stosowanych niebezpiecznych substancji i mieszanin chemicznych.
  28. Największe zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy województwa dolnośląskiego wystąpiły w zakładach pracy zajmujących się górnictwem rud metali, produkcją metali, produkcją metalowych wyrobów gotowych, robotami budowlanymi specjalistycznymi, produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych, produkcją pojazdów samochodowych, produkcją wyrobów z drewna, wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych oraz produkcją maszyn i urządzeń.
  29. Dominującym czynnikiem szkodliwym w środowisku pracy województwa dolnośląskiego pozostawał w dalszym ciągu ponadnormatywny hałas. Do istotnych czynników należały również pyły, głównie pyły o działaniu zwłókniającym, stwarzające ryzyko pylicy płuc, a także czynniki chemiczne (głównie ołów, arsen, miedź, kadm).
  30. Liczba osób pracujących w warunkach szkodliwych, tj. w warunkach, w których stwierdzono stężenia i natężenia czynników szkodliwych dla zdrowia przekraczające dopuszczalne normy (NDS i NDN) wynosiła 24441, co stanowiło 6,9 % osób zatrudnionych w zakładach objętych nadzorem Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego w 2014 roku. Likwidacja przekroczeń stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, zwłaszcza w przypadku przekroczeń hałasu, jest często niemożliwa ze względów technicznych. W takich przypadkach wymaga się od pracodawcy wdrożenia programu działań organizacyjno-technicznych zmierzających do ograniczenia narażenia na hałas, w tym zaopatrzenia pracowników w odpowiednio dobrane indywidualne ochronniki słuchu oraz ograniczenia czasu ekspozycji na ten czynnik.
  31. Zagrożenia zdrowotne w środowisku pracy mają odzwierciedlenie w chorobach zawodowych.

32. W 2014 roku stwierdzono mniejszą liczbę chorób zawodowych niż w roku poprzednim. Choroby zawodowe najczęściej stwierdzane były w następujących rodzajach działalności: produkcja podstawowych substancji farmaceutycznych oraz leków i pozostałych wyrobów farmaceutycznych (PKD 21; 20 przypadków chorób zawodowych); Leśnictwo i pozyskiwanie drewna (PKD 02; 20); Edukacja (PKD 85; 18); Produkcja metali (PKD 24; 16). W 2014 roku najczęściej stwierdzanymi chorobami zawodowymi były: choroby zakaźne lub pasożytnicze i ich następstwa, pylice płuc, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego oraz choroby skóry. Wśród chorób zakaźnych w stosunku do roku 2013, o 4 przypadki spadła liczba rozpoznanych przypadków boreliozy. Borelioza jest zdecydowanie najczęściej rozpoznawaną chorobą zawodową spośród stwierdzanych chorób zakaźnych i pasożytniczych w woj. dolnośląskim. Liczba stwierdzonych pylic płuc (poz. 3) zmniejszyła się o 33 przypadki i obecnie znajdują się na 2 miejscu pod względem najczęściej stwierdzanych chorób zawodowych w woj. dolnośląskim. Spadła również liczba stwierdzonych przewlekłych chorób obwodowego układu nerwowego (poz. 20) i wyniosła 29 przypadków (w roku 2013 – 31 przypadków).
33. Przepisy prawne zakazują wytwarzania i wprowadzania do obrotu środków zastępczych, jednak prowadzone czynności kontrolne w omawianym roku wykazały, iż zakaz ten jest łamany. Inspektorzy sanitarni prowadzili postępowania administracyjne w sprawie wstrzymania wytwarzania/wprowadzania do obrotu tych produktów i ich zatrzymania oraz nakazania zaprzestania prowadzenia działalności w pomieszczeniach lub obiektach służących wytwarzaniu lub wprowadzaniu produktów do obrotu. W przypadku, gdy badania laboratoryjne potwierdziły, że podejrzane produkty okazały się środkami zastępczymi, prowadzono kolejne postępowania administracyjne w sprawie zakazania wytwarzania/wprowadzania do obrotu produktów i nakazania ich zniszczenia oraz w sprawie wymierzenia kary pieniężnej za wprowadzanie do obrotu środków zastępczych.
34. Analiza zgłoszonych do PIS woj. dolnośląskiego przypadków zatruc pozwala stwierdzić, iż na tle kraju woj. dolnośląskie plasuje się na 3 pozycji pod względem liczby zgłoszonych przez podmioty lecznicze pacjentów, u których podejrzewano lub potwierdzono zatrucie środkami zastępczymi.
35. Istotny wpływ na ogólny stan sanitarny województwa ma działanie zapobiegawczego nadzoru sanitarnego. Prawidłowy nadzór nad inwestycjami prowadzi do polepszenia warunków higienicznych i zdrowotnych w rejonie, co ma istotne znaczenie w ochronie zdrowia ludzi. Inspektorzy sanitarni współuczestniczyli w postępowaniach w sprawie oceny oddziaływania przedsięwzięć na środowisko, na etapie projektowania inwestycji i dopuszczenia obiektów do użytkowania, dbając o spełnienie wymagań higienicznych i zdrowotnych. W 2014r. największe trudności w egzekwowaniu bezpieczeństwa sanitarnego ludzi i ich środowiska mieli Inspektorzy Sanitarni w postępowaniach prowadzonych w sprawach dotyczących elektrowni wiatrowych ze względu na brak regulacji prawnych określających wartości uznane za nieszkodliwe dla zdrowia ludzi, a także na fakt, że szkodliwość niektórych czynników nie jest jeszcze w pełni rozpoznana i udowodniona.
36. Zadania podejmowane przez pion oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia w województwie dolnośląskim obejmowały obszary tematyczne ujęte w Narodowym Programie Zdrowia, m.in. dieta i aktywność fizyczna jako czynniki kształtujące potencjał zdrowotny nastolatków, styl życia wolnego od tytoniu jako przeciwdziałanie chorobom tytoniozależnym, profilaktyka chorób zakaźnych (ze szczególnym uwzględnieniem zakażeń HIV, meningokokami). Na szkolenia wdrażające oraz podsumowania programów, uroczyste zakończenia konkursów, czy festyny często zapraszano przedstawicieli lokalnych władz samorządowych i instytucji, aby ułatwić w przyszłości budowanie koalicji dla zdrowia i zyskać sojuszników do działań.

37. Pracownicy pionu oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia Państwowej Inspekcji Sanitarnej województwa dolnośląskiego w roku 2014 roku we współpracy z Polskim Czerwonym Krzyżem celem zwiększenia skuteczności pomocy doraźnej w nagłym zagrożeniu życia i zdrowia prowadzili wśród dzieci i młodzieży lokalne działania edukacyjne z zakresu zasad udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.
38. Systematycznie ulega poprawie stan sanitarno-techniczny budynków w placówkach nauczania i wychowania. Szczególnym utrudnieniem jest jednak prowadzenie prac remontowych w czasie funkcjonowania placówek, gdyż nie wszystkie remonty kończą się przed rozpoczęciem nowego roku szkolnego.
39. Polepsza się również wyposażenie szkół. Sukcesywnie wymieniane są meble szkolne i sprzęt sportowy na nowy z certyfikatami.
40. Zmniejsza się liczba szkół posiadających substancje i preparaty chemiczne w szkołach. Prowadzenie pracowni chemicznych wymaga nakładów finansowych, w związku z tym, szkoły likwidują pracownie lub ograniczają ich działalność, korzystają z dostępnych na rynku programów multimedialnych.
41. Wiele szkół na terenie woj. dolnośląskiego nie ma gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej. Zapewniają one uczniom opiekę pielęgniarską w wymaganym zakresie, albo w pomieszczeniach zastępczych na terenie swoich placówek, albo w gabinetach innych szkół lub gabinetach podmiotów prowadzących działalność leczniczą.